

Måndagen den 4 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 Februari samt protokollsutdrag för den 2 Mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förändrad lydelse af § 72 Regeringsformen.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående statsbidrag till pensionering af tjenstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till en enke- och pupill-kassa för nämnda personals efterlemnade enkor och barn;

2:o) i anledning af en utaf f. d. majoren m. m. August Hahr gjord underdånig framställning att under vissa vilkor få till statsverket öfverlemna åtskilliga af honom utarbetade karteverk jemte dertill hörande graverade plåtar m. m.;

3:o) angående anslag för att befrämja tillgodogörandet af de inom riket förekommande fosforförande lager;

4:o) angående försäljning af ett postverket tillhörigt hus i Upsala stad; och

5:o) angående eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter ogifta Catharina Maria Cronér och f. d. husaren Nils Wester.

§ 4.

Föredrogs herr Hedins bordlagda motion N:o 201.

Ordet begärdes härvid af

Herr Ribbing, som anförde: I Lördags var, då denna motion afgafs, tiden framskriden långt in på natten, och åtskilliga af Kammarens leda-

möter hade redan aflägsnat sig. Med anledning deraf anhåller jag vördsam, att motionen nu måtte åter uppläsa och mig derefter lemnas tillfälle att begagna den rätt till ordet, jag erhållit.

Sedan motionen, i anledning af detta yttrande, blifvit uppläst, anföres ytterligare af

Herr Ribbing: Syftemålet med eller verkan af en sådan ändring i Kammarens arbetsordning, som i denna motion blifvit föreslagen, kan, enligt min uppfattning, betraktas såsom möjligen tveggahanda.

Detta syftemål eller denna verkan skulle kunna bestå deruti, att det tal, hvarom är fråga, eller det i 34 och 36 §§ Riksdags-ordningen omförmälda betygande i Kammarens namn af dess undersätliga vördnad och välönskningar, skulle öfvergå till att blifva en så kallad adress till Kongl. Maj:t, det vill säga, ett betygande i Kammarens namn och å Kammarens vägnar af dess nöje eller missnöje med regeringens åtgärder i det hela eller i någon eller några mera viktiga frågor.

Ett sådant syfte eller en sådan verkan synes mig vara främmande för våra nu gällande grundlagars mening med de här ifrågavarande vördnadsbetygelserna, så vidt jag genom betraktande af dels 106 och 107 §§ Regeringsformen, dels ock ordalagen, hvarmed dessa vördnadsbetygelser i 34 och 36 §§ Riksdags-ordningen finnas beskrifna, uppfattat denna mening. Och för min del vågar jag föreställa mig, att en sådan förändring vid de här talen, som blifvit föreslagen, nemligen derhän, att de förvandlades till s. k. adresser, från den nu angifna synpunkten sedd, svårligen utan ändring i grundlagarne skulle kunna företagas. Men äfven om det vore möjligt, anser jag dock icke lämpligt att medelst omvägen af en ändring af arbetsordningen åstadkomma och införa en förändring i hvad som åtminstone är grundlagarnes tydliga mening, om det ock icke finnes expresse uttalandt. Visserligen har det blifvit anmärkt af den ärade motionären, att de ifrågavarande talen tillförene stundom eller oftast innehållit icke blott komplimenter utan äfven politiska uttalanden; men sådant synes mig vara af alldeles olika beskaffenhet mot hvad som skulle blifva förhållandet, derest talen, enligt arbetsordningen, skulle först godkännas och prövas af Kammaren och sedan anses såsom ett uttryckligt uppläsande eller framsägende af hvad Kammaren på förhand formligen beslutit. Det politiska element, som hittills må kunna anses hafva blifvit inblandadt i dessa tal, har, efter min uppfattning, så länge jag varit med, inskränkt sig dertill, att de välönskningar och den undersätliga vördnad, som hemburits till Konungen, blifvit sammanbundna med välönskningar med afseende på viktiga samhällsfrågor som förekommit eller skolat förekomma och som således utgjort den närmaste anknytningspunkt för gemensamma välönskningar och förhoppningar hos Konung och Representation.

Man kan å andra sidan tänka sig såsom förslagens syfte eller möjliga följd att förebygga, att i Kammarens namn blefve inför Konungen framfördt sådant som Kammaren icke godkände eller gillade; och denna sida af saken är den i motionen egentligen accentuerade. I detta afseende eger jag en mot den ärade motionärens motsatt åsigt angående den lämpliga tiden för förändringens vidtagande, i det jag nemligen alldeles icke anser

den närvarande tidpunkten lämplig för väckande af en motion af ifrågasvarande beskaffenhet eller för vidtagande af den förändring, motionären föreslagit. Jag vill icke neka, att det af motionären förutsatta fall kan inträffa. Det ligger inom möjlighetens gebit, att en Talman kan inför tronen hålla ett sådant tal, som icke gillas af Kammaren och som strider mot de i Kammarrens rådande öfvertygelser och åsigtter. Emellertid anser jag för min del, att rätta tiden för stiftande af lagar först då kommit, när ett behof af dessa nya lagar faktiskt visat sig. Men jag vill icke erkänna, att det exempel motionären anfört, utgör bevis om tillvaron af ett sådant behof. Detta exempel är hemtadt från förra tider och från förhållanden väsentligt olika de nuvarande. Under vårt nu befintliga statsskick, som ju ändå är ett fullkomligt nytt och annat än statsskicket före år 1867, har efter min uppfattning, som är samma en, som den också motionären med de uttryckligaste ord förklarar sig ega, icke den aflägsnaste anledning förekommit till den föreslagna ändringen; och att stifta lagar för möjligheter eller mot möjligheter, som icke allenast icke äro verkligheter utan icke ens visat tillstymmelse att vilja öfvergå till sådana är, efter min tanke, ej blott öfverflödigt utan, i förevarande fall, derjemte så till vida olämpligt, att, då ingen anledning till en sådan lagstiftningsåtgärd finnes i den gifna, befintliga verkligheten, mången och måhända de adra flesta skulle finna förslaget dertill så omotiveradt, att de, i trots af motionärens förklaring, skulle vilja i detsamma spåra en opinionsyttring mot hvad som skett, då de icke kunde finna tillräckliga motiv i hvad som möjligen, fastän icke sannolikt, kan ske. — Sken, äfven falskt, må man utsätta sig för, då det icke kan undvikas utan åsidosättande af berättigade intressens kraf, men ett falskt sken, der det icke behöfves, bör man icke ådraga sig.

Man må se förslaget från hvilkendera som helst af de antydda synpunkterna, eller från begge på en gång, synas mig dessutom några anmärkningar påkallade i afseende på förslagets utförbarhet. Grundlagen säger, att talmannen bör till Konungen i Kammarrens namn framföra dess undersåtliga vördnad och välönskningar; men grundlagen säger icke, att han skall hålla tal, fastän sådant blifvit vanligt. Antagom, att motionen bifölles och att Kammarrens talman, — hvad jag alls ej anser orinligt eller osannolikt, om hans tal på förhand skulle censureras af 90 personer — framlade ett förslag till tal ungefär så lydande: "Stormäktigste allernådigste Konung, jag har den nåden att i Kammarrens namn betyga Eders Majestät Kammarrens undersåtliga vördnad och välönskningar." Grundlagen kan icke och Kammarren icke heller tvinga talmannen att tillägga ett ord till dessa, ej heller till att uppläsa hvad Kammarren kunde vilja tillägga. Af detta förhållande framgår, att förslaget är nära nog inpraktikabelt, och jag tror att denna anmärkning mot förslagets utförbarhet icke skall kunna jäfvas, ty det står i grundlagen blott, att talmannen skall framföra Kammarrens undersåtliga vördnad och välönskningar, och det gör han med nyssanfödda ord.

Hvad slutligen angår med motionen åsyftade ändringar af arbetsordningen i öfrigt, så synes mig vara egentligast, att i någon mån blefve antydt, hvilka ändringar vore önskvärda, innan uppdrag att företaga sådana lemnades.

Beträffande formen för behandling af förslaget, så är bekant, att, derest motionen anses tillhöra tillfälligt utskotts handläggning, står det Kammaren fritt att välja mellan remiss till sådant utskott och afslag. Är fråga åter om enskildt Utskott, känner grundlagen ingenting om sådant, och ett dylikt utskott är derföre närmast att jemföra med en komité, hvars tillsättande eller icke-tillsättande för förberedande behandling af visst ärende alltid måste helt och hållet bero på Kammarens fria skön. Vid sådant förhållande och på de såväl materiela som formela skäl, jag härmed aufört, får jag hemställa att Kammaren behagade afslå ifrågavarande motion.

Herr Kolmodin: Det torde tillåtas mig att vid detta tillfälle inleda mitt anförande med en kort berättelse. Den framställdes en gång af en stor statsman vid ett betydelsefullt tillfälle, och jag anser derföre dess återgifvande i en parlamentarisk församling, sådan som denna, vara fullt berättigadt. Statsmannens namn var Benjamin Franklin. Vid För-
 enta Staternas grundläggning eller i sjelfva gryningen af deras tillvaro, jag minnes ej hvilketdera deraf, blef Franklin af åtskilliga personer anmodad att uppsätta förslag till en vigtig politisk handling, som sedermera skulle af dem alla gemensamt granskas. Han svarade på denna framställning ett tvärt "nej". På tillfrågan om skälet till denna sin motvillighet yttrade han: "Jag kommer ihåg från min ungdomstid, då jag ännu var boktryckarelärling, att jag hade en bekant, som var hattmakare. Han skulle sätta upp egen butik och gjorde af sådan anledning en liten bjudning för några ungdomsvänner, bland hvilka äfven jag var. Vi voro fem, sex stycken i samkvämet, och bland ämnen, som afhandlades, förekom ett förslag till skylt öfver den blifvande butiken, hvilket af vår värd framlades till bedömande. På skylten skulle sitta en vacker hatt och under den skulle stå: "Thomas Clarke" — eller hvad världens namn månne hafva varit — "hattmakare, tillverkar och försäljer mot kontant betalning starka och vackra hattar". Jag frågar, sade vår värd, tycken I ej, att det der passar? En af gästerna, en fyndig man, svarade genast: "Att en hattmakare tillverkar hattar, behöfver väl icke utsättas. Stryk ut det". Det ströks. En annan, en något djuptänkare natur, anmärkte derpå: "Mot kontant betalning — det är ett oklokt tilllägg. Derpå kan du lida förlust; ty mången kund, åt hvilken du både kunde och ville lemna kredit, går kanske din dörr förbi bara för de ordens skull. Stryk ut dem". Och han gjorde så. En tredje ville icke vara sämre än de andra och fortsatte: "Att hattarne skola vara starka och vackra i ditt tycke, faller ju af sig sjelft. Icke sätter någon ut, att han förfärdigar svaga och fula varor. Sjeifberöm luktar dessutom alltid illa". Orden "starka och vackra" ströks. Slutligen anmärkte en fjerde: "Icke tillverkar en hattmakare hattar bara för nöje eller eget behof. När allt det öfriga är utstruket, så behöfver det väl icke heller stå kvar, att du försäljer hattar". Till sist fanns, utom hatten, blott kvar: "Thomas Clarke, hattmakare". Och derföre — sade Franklin — vill jag ej uppsätta något förslag, emedan jag ej vill underkasta mig en så farlig kritik.

I samma ställning, som hattmakaren skulle — mutatis mutandis —
 Talmannen komma att befinna sig, om han till granskning inför Kammar-

ren nödgades framlägga de här ifrågavarande talen. Det finnes utan tvifvel på detta rum vida flera kritiska och anspråksfulla hufvuden, än i den lilla församlingen der borta hos den omtalade hattmakaren. Företeelserna skulle derföre hos oss framträda i vida bjertare färg. Såsom en föregående talare antydte, kunde det derföre lätt hända, att hela talet komme att inskränkas till de orden: "Stormäktigste, allernädigste Konung! Jag har den nåden att framföra Andra Kammarens undersåtliga vördnad".

Motionären har föreställt sig, att dessa tal i framtiden skulle blifva af en afgjordt politisk betydelse. Mig vill det knappast synas möjligt, att de, efter att hafva genomgått den föreslagna sofringen, skulle få någon färg eller karakter alls. Och låt vara, att Kammaren blefve ense om ett förslag till ett politiskt tal; den uppgiften återstode dock alltid olöst, huru man skulle förnä Talmannen att inlära talet och uppläsa det inför tronen. Det kunde ju finnas en Talman med ganska deciderade opinioner — jag anhåller, i min ordning, liksom motionären, att mina ord ej må anses innebära några anspelningar på existerande förhållanden — och det vore i så fall helt naturligt, att han ej underkastade sig att inför Konungen uttala saker, som stodo i rak strid med hans egna åsikter. Hvem kunde till sist hindra honom, att på passande ställe komma af sig under talet och att sedan, på eget bevåg och till uppehållande af Kammarens heder, fortsätta med den fyndighet, som utan tvifvel måste innehafvas af en så framstående man.

Jag anser det derföre vara bäst, att Talmannen får hålla sitt tal såsom tillförene och såsom tillförene ansvara för detsamma. Kammaren har då alls intet ansvar för hvad som yttras inför tronen.

Motionären har yrkat, att hans motion må remitteras till ett "*enskildt Utskott*". Så vidt jag känner, handlar grundlagen ingenstädes om något sådant. Motionen tillhör derföre otvifvelaktigt *tillfälligt Utskotts* behandling; men då jag, såsom redan blifvit yttradt, icke önskar framgång åt densamma, får jag, i likhet med den föregående talaren, yrka afslag på motionärens framställning.

Herr Gumælius: Den föregående talaren berättade en rolig historia för att antyda, huru förhållandet kunde gestalta sig med ifrågavarande tal, om motionärens förslag bifölles. För min del föredrager jag, att talet blefve likt Thomas Clarkes skylt, framför att det skulle innehålla något, som Kammaren icke gillade, och hvilket derför icke borde i Kammarens namn utsägas. Det låter tänka sig, att Kammaren en gång kan få en Talman med en "deciderad och bestämd opinion", som är motsatt mot de i Kammaren gängse åsikterna. Då vore det i sanning olämpligt, om han inför tronen yttrade hvad han tänkte och tyckte kanske i rak strid mot Kammarens tankar och tycken. Jag medger visst, att Talmannen är vigtig, nödvändig och oumbärlig för Kammaren, men det är väl äfven Kammaren för Talmannen, och, om en jmförelse mellan dem båda skall göras, sätter jag utan tvekan Kammaren i främre rummet. Jag vill emellertid icke säga mera om denna sak; motionären har sjelf begärt ordet och han lär nog fullständigt behandla denna del af frågan.

Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att yttra mig i fråga om motionens sednare del, hvars syfte är en revision af Kammarens arbets-

ordning. Representanten från Upsala anmärkte, att inga särskilda ändringar i arbetsordningen blifvit ifrågasatta, förutom den i motionens förra del omordade. Jag vill nämna några punkter, som tarfva rättelse.

Också är det ju helt naturligt, att en arbetsordning, skriven vid början af det nya statsskicket införande för att reglera okända och ännu oförsökta förhållanden, icke numera skall kunna, äfven med förutsättning af den bästa vilja och den största skarpsynthet hos författarne, i hvarje punkt motsvara de anspråk, hvartill sexårig erfarenhet gifvit anledning, hvadan redan deruti ligger ett skäl till arbetsordningens genomseende.

Då kan det till en början tåla vid att kasta en granskande blick på första raderna af första momentet i arbetsordningens första paragraf. I händelse förra delen af ifrågavarande motion blefve bifallen, torde det kanske vara riktigt att oförändrad behålla den på nyssberörda ställe i arbetsordningen gifna föreskrift om tiden för Kammarens första sammanträde vid riksdags början, men förutsatt att motionens förra del blefve afslagen, hemställer jag, om icke vid början af andra och tredje riksdagen i en valperiod Kammaren skulle kunna få sammanträda förr, än dagen efter det den i Riksdags-ordningens 32 § omförmälda fullmaktsgranskning blifvit fulländad. Stundom förekomma vid dessa riksdagar blott 10 eller 12 fullmakter till granskning, och sedan urverket väl kommit i gång, anser jag det vara öfverflödigt att för den sakens skull kasta bort en hel dag.

Vidare vill jag fästa uppmärksamhet på bestämmelsen i arbetsordningens 14:de paragraf, hvilken redan före denna riksdag varit föremål för anmärkningar och motioner i Kammaren. Det kunde väl behövas, att denna bestämmelse, för att blifva en sanning, åtminstone upptoges till pröfning eller om meningen är, att den icke skall blifva en sanning, att den då strökes ut. Arbetsordningen säger om ledamot, som erhållit ordet, i första rummet, att han skall tala från den särskilda plats, som kan vara för talare bestämd, och nämner i andra rummet, blott för den händelse att han så heldre vill, att han må tala från den plats, han i samlingssalen innehar. Jag vet icke, om det är någon förskräckelse för revolutionära följder — för "tribunen" — som gör, att första bestämmelsen i paragrafen här icke tillämpas. Men jag vet, att i Första Kammaren råder stor, nästan fullständig frihet i detta fall. Man talar från egen plats, från särskild talareplats eller från hvilken ledig plats som helst. Och det kunde vara tid på, att något motsvarande infördes äfven här i Kammaren. I denna del af salen åtminstone hvarken hör man, under nuvarande förhållanden, de flesta talare eller ser af dem mer än ryggtaforna. Det vore särdeles önskvärdt åtminstone för oss, som sitta här borta, att ledamot, af hvars yttrande vi kunde hafva att inhemta värdefulla upplysningar, finge ställa sig på en plats, der äfven vi kunde se och höra honom. Så dålig, som salen i akustiskt hänseende är, behöfves i denna väg något göras.

Det vore kanske skäl att granska äfven 15 §:s bestämmelser om protokollsgranskning m. m., men jag vill icke nu upptaga Kammarens tid dermed.

Uti 19 § 3 mom. förekomma åtskilliga bestämmelser om "dagord-

ningens“ tillhandahållande, hvilka borde bringas till öfverensstämmelse med rådande bruk, ehuru detta är af underordnad vigt.

22 § 1 mom. innehåller med afseende på röstningssättet i Kammaren, att hvarje ledamot bör “till Talmannen aflemna sin röstedel“ — och till yttermera visso tilläggas dervid uttryckligen: “ej må i annan än nu stadgad ordning röstedel aflemnas“. Man skulle således egentligen icke hafva rätt att kasta sin röstedel i den framsatta korgen, utan skulle ovilkorligen lemna den Talmannen i händer. Då emellertid ett annat bruk är infördt, torde äfven denna detalj böra ihågkommas vid en revision af arbetsordningen.

I 25 § mom. 2 föreskrifves, att öfver de Kammarens ledamöter, hvilka erhållit ledighet, skall i kansliet föras särskild förteckning. Detta har föranledt ett ytterligare steg i samma riktning, hvilket tillämpats sedan förra riksdagen, i det att man börjat sätta särskilda märken på de lediga platserna i Kammaren. Stadgande härom skulle jag vilja hafva intaget i arbetsordningen, och detta desto heldre, som jag har personlig erfarenhet af, att utmärkandet af “lediga platser“, då det ej är i arbetsordningen föreskrifvet, icke alltid sker utan särskild anhållan.

I första momentet af följande paragraf (26) finnes stadgadt bötesäfventyr för ledamot, som undfått ledighet, men utan laga förfall utblifver utöfver den i ledigheten bestämda tid. Deremot finnes icke någon påföljd utsatt för det, väl ej troliga, men dock tänkbara fall, att ledamot utan erhållen tjänstledighet afhåller sig från riksdagsgörömlen. Äfven här vid lag synes ett tillägg vara lämpligt.

Jag har med anledning af den väckta motionen ögnat igenom arbetsordningen. Nu har jag påpekat några punkter, visserligen icke alla, som tarfva rättelse eller tillägg, men dock några förhållanden, som tillräckligt torde motivera framställning om en allmän revision af arbetsordningen.

Att hänvisa förevarande motion till ett tillfälligt Utskott, anser jag icke lämpligt, derför att Kammaren förut i ett fall, fullkomligt likartadt med detta, begagnat sig af annan utväg, och följdriktigheten fordrar att icke afvika från den sålunda inslagna banan. Dessutom, ifall motionen öfverlemnades till tillfälligt Utskott och Kammaren sedermera godkände ett af Utskottet framställt ändringsförslag, skulle enligt grundlagen Kammarens beslut delgifvas Medkammaren; men detta vore i förevarande fall en meningslös åtgärd, ty Medkammaren har med vår arbetsordning intet att skaffa. Tankbart vore motionens remitterande till tillfälligt Utskott, endast under det uttryckliga vilkor att detta Utskott skulle för detta särskilda fall betraktas och verka lika som ett enskildt Utskott. Bäst synes mig dock att rent af tillsätta ett enskildt Utskott för motionens behandling, hvilket jag härmed hemställer att Kammaren måtte besluta.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! Mine Herrar! Jag får till en början beklaga att denna motion blifvit väckt just nu, då Kammarens tid är upptagen af statsregleringen, hvilken jag, för min del, finner långt vigtigare än herr Hedins förevarande förslag, som väl icke är mera brådskande än att det mycket väl kunnat gömmas ännu en eller annan vecka.

I slutet af sin motion har motionären framlagt ett vidt omfattande

förslag, nemligen om en omarbetning af Kammarens arbetsordning, men huru omfattande detta förslag än vill synas, förefaller det mig dock som om det, enär det icke hänvisar till några vissa delar af arbetsordningen, likväl kan betraktas endast såsom ett postskriptum. Men i allt fall är fråga väckt om omarbetning af arbetsordningen och jag hemställer därför att man måtte taga i öfvervägande, om det kan vara lämpligt och passande, att vi denna riksdag, med hvars utgång våra mandat upphöra, vidtaga en förändring i detta afseende; och om icke grannligheten förbjuder oss att gå våra efterkommande i förväg. Den väsendtligaste delen af motionen, för så vidt jag fattat densamma rätt, utgör dock ett förslag att förvandla det tal, som, enligt 34 § Riksdags-ordningen, åligger Talmannen att vid riksdagens öppnande för Konungen hålla, från den enkla handling, grundlagen dermed afser, till en så kallad svarsadress. Så vidt jag kan inse, ligger ett afgörande skäl mot detta förslag deruti, att svaret skall afgifvas genast efter det Konungen hållit trontalet och Kammarerna fått emottaga Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, och då Kammarerna på förhand känner hvarken trontalet eller den Kongl. propositionen, är det också omöjligt för Kammarerna att formulera något svar. Vidare finnes en annan omständighet, som gör förslaget omöjligt att utföra. Oaktadt våra nya riksdagsformer äro långsamma nog, så är dock, såsom herrarne torde påminna sig, tiden emellan Talmännens utnämmande af Konungen och Kamrarnes möte på rikssalen ganska kort, såsom den ock bör vara. Om nu Talmannen, sedan han blifvit utnämnd, skulle vara skyldig att för Kammarerna framlägga ett förslag till tal på rikssalen, då måste arbetsordningen i detta, som i andra fall, medgifva Kammarerna tid att besinna hvad som bör göras och att utse en delegation för att granska förslaget och, om det ej befines tillfredsställande, utarbета ett nytt. När nu härtill kommer att en bordläggning af förslaget ej lär kunna förmenas, så kan jag verkligen icke inse huru man skulle kunna få färdigskrifven och granskad en handling som *då* vore särdeles vigtig, emedan den måste anses innebära Kammarens åsigter. Vidare måste jag påminna om en annan betänklighet mot herr Hedius förslag, som redan blifvit vidrörd af föregående talare. Under nuvarande förhållande står allt, hvad Talmannen yttrar utöfver grundlagens uttryckliga föreskrift, för hans egen och icke för Kammarens räkning, men sedan Kammarerna granskat och godkänt talet, måste också Kammarerna bära ansvaret för allt hvad Talmannen säger, utom i det fall att han, såsom en föregående talare antydt, skulle råka komma af sig och blifva nödsakad säga något annat än som står i det skrifna talet. Under vanliga förhållanden har Kammarerna alldeles onödigt åtagit sig ansvar för hvad Talmannen yttrar. Det förefaller mig nästan som om motionären gjort sig skyldig till en sorts idéförväxling och under nedskrifvandet af motionen tänkt sig, att Kammarerna sjelf valde sin Talman, men då Talmannen icke väljes af Kammarerna utan af Konungen kan Kammarerna icke i något fall vara ansvarig för hvad Talmannen yttrar.

På grund af hvad jag anförut instämmer jag med dem, som yrkat afslag å motionen. Skulle remiss beviljas, så får jag säga att jag lika litet som någon annan har reda på något sådant Utskott, som omförmäles i motionen. Det är väl saunt att, då arbetsordningen första gången be-

handlades, tillsattes ett enskildt Utskott, men ett sådant Utskott är icke af grundlagen godkänt.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: En föregående talare inledde sitt föredrag med en berättelse. Jag har äfven något att berätta, men skall icke gå så långt tillbaka i tiden som han. Jag var ledamot i det Utskott, som Kammaren tillsatte för utarbetande af arbetsordningen. Der uppstod samma fråga, som nu behandlas, nemligen huruvida Kammaren skulle granska och besluta öfver innehållet i de tal, som Talmannen å Kammarens vägnar har att hålla å rikssalen, men den åsigt gjorde sig gällande, att, då Kammaren icke utsåg Talmannen, borde Kammaren ej heller gifva några föreskrifter i afseende å hans tal. Utskottet ansåg Talmannen för en, om jag så får uttrycka mig, Konungens tjenare, som icke kunde uttrycka Kammarens önskningsar i annan form än vanliga höflighetsbetygelser. Utskottet hade sig väl bekant, att ifrågavarande tal brukade granskas i de gamla stånden, men ansåg icke lämpligt eller nödigt att bibehålla ett sådant bruk, då talen icke hade egenskap af s. k. svarsadresser, om hvars nytta för öfrigt Utskottet icke var öfvertygad. Då dessutom, enligt hvad herr Justitie-statsministern med anledning af min derom framställda interpellation, för några dagar sedan upplyste, trontalen icke äro att anse såsom regeringshandlingar, bör man ej heller tillmäta Talmannens svar någon större vikt och betydelse. Grundlagen föreskrifver endast att Talmännen skola framföra Kamrarnes undersåtliga vördnad och välönskningsar, och det är icke skälatt göra deras tal till annat än vanliga artig-hetsbetygelser.

Jag vill, för min del, icke framställa något yrkande i afseende å motionen, men om Kammaren beviljar remiss, ser jag icke något hinder för att Kammaren för dess behandling tillsätter ett enskildt Utskott, en komité, eller delegation, eller hvad man vill kalla det, ty det skulle vara rätt ledsamt om Kammaren skulle vara så bunden i handlingssättet i afseende å sina egna angelägenheter, att Kammaren icke skulle ega rätt att utse några personer för att granska arbetsordningen.

En talare från Örebro har framställt åtskilliga anmärkningar mot arbetsordningen. Jag vill härvid erinra att ett reglemente icke kan vara så fullständigt, att icke en eller annan anmärkning kan riktas mot det-samma, men jag tror erfarenheten visat, att vi mycket väl kunna hjälpa oss med vår arbetsordning i dess nuvarande skick, och i detta fall är jag konservativ.

Herr Hedin: Den förste ärade talaren har emot mitt förslag anmärkt, att verkan af detsamma, derest det antoges, skulle blifva, att Talmannens tal till Konungen blefve hvad man i andra länder kallar en svarsadress och granskningen deraf i Kammaren en adressdebatt. Mot ett sådant resultat har han anmärkt, att det är helt och hållet främmande för grundlagen. Ja, om det skall anses främmande därför, att grundlagen icke säger att så skall ske, medger jag riktigheten af hans anmärkning, men det finnes saker i vår konstitutionalism, i den politiska luft, hvilken vi lefva och andas, och utau hvilken vi icke skulle kunna lefva och andas, hvilka icke med ett enda ord finnas omnämnda i grundlagen, men ändock mycket väl kunna rymmas under dess bestämmelser. I samma mening

skulle jag kunna säga att det är främmande för grundlagen att göra remissen af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof till föremål för en debatt, der man mindre fäster sig vid detaljer, än ingår i ett allmänt bedömande af regeringens anda och karakter. I samma mening kunde man säga att det vore främmande för grundlagen att vid föredragning af "Berättelsen om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit" kasta en återblick på regeringens verksamhet innan berättelsen lägges till handlingarne.

Samme talare yttrade äfven att, om man skulle beträda den bana jag föreslagit, vore det olämpligt att i arbetsordningen intaga ett stadgande om någonting som i sjelfva verket kräfvat ändring af grundlagen. Jag ber härvid få erinra, att i arbetsordningen finnes intaget ett stadgande rörande sättet för utöfvande af interpellationsrätten, hvilken icke finnes i grundlagen omtalad. Den ärade förste talaren yttrade vidare, att jag valt en olämplig tid för framläggande af min motion, emedan erfarenheten ännu icke visat behofvet af ett sådant stadgande som det jag ifrågaställt. För att kunna påstå detta, måste talaren underkänna de af mig anförda förhållandena under ständsriksdagarne. Men kan man väl anse skilnaden emellan förr och nu i vårt politiska lif så stor, att något sådant som då inträffade, kan anses otänkbart nu, eller att min motion går ut på att förebygga osannolika möjligheter eller till och med omöjligheter?

Den ärade talaren yttrade vidare, att Talmannens tal hittills utöfver de stadgade artighetsbetygelserna endast innehållit önsknings- och förhoppningar med afseende å viktiga samhällsfrågor, hvilka naturligt anslutit sig till artighetsbetygelserna. Må så vara; men äfven önsknings- och förhoppningar kunna uttalas så, att det blir hvarken mina eller Kammarrens önsknings- och förhoppningar, som å allas våra vägnar uttalas. Talaren anförde äfven i afseende på förslaget utförbarhet, att det kunde hända, att en Talman till Konungen framförde endast ett så lydande tal. "Jag har den nåden att framföra Andra Kammarrens underdåniga vördnadsbetygelse" eller något dylikt. Ja, ett sådant fall är väl tänkbart, men hör till dessa logiska möjligheter, som korrigeras af de konkreta förhållandena i lifvet. Jag tror icke, att en Talman kommer att inskränka sina ord till minsta möjliga antalet; men, om så skulle hända, vore det i mina ögon bättre än att, såsom förr inträffat och jag i min motion påpekat, *efteråt* uppstår hvad man med så mycken fruktan kallar en adressdebatt.

I afseende å formen för behandlingen af min motion, anmärkte den förste talaren, att motionen lämpligast borde överlemnas icke åt ett enskildt Utskott, såsom jag föreslagit, utan åt en komité. Detta är för mig blott en namnskilnad, och jag har valt namnet enskildt Utskott, därför att det begagnades 1867, då nu gällande arbetsordning utarbetades och emedan stadgandet i 63 § Riksdags-ordningen gör det oegentligt att hänvisa motionen till ett tillfälligt Utskott, om man strängt skall hålla sig vid formen.

Den andre talaren i ordningen höll sitt föredrag i en sorts anekdotstil, der jag, i följd af bristande estetisk bildning åt det hållet, ej är i stånd att följa honom; jag vill i stället försöka att ur den omklädnad, hvori han insvepte sina åsikter, plocka ut hvad som tycktes mig vara kärnan. Talmannen skulle komma, sade han, derest mitt förslag blefve

antaget, i samma ställning som den af honom omtalade hattmakaren och blifva bragt derhän att han icke kunde säga mer än det minsta möjliga, som nödvändigt fordras, för att frambära Kammarens vördnad. Jag beklagar, om den ärade talaren efter sex riksdagar har en så bedröflig erfarenhet af Andra Kammarens förhandlingar, att han anser det omöjligare för Kammaren att i detta än i andra fall komma till något resultat. Hur kan han då förklara, att det hittills lyckats att i vida viktigare ämnen fatta beslut och till Kongl. Maj:t expediera en stor mängd af skrivelser? Han har äfven förutsatt såsom möjligt, att en Talman kunde komma af sig vid föredragande af det tal, Kammaren beslutat, och sedan blifva nödsakad fortsätta på eget bevåg; om det är möjligt att komma af sig vid uppläsning af ett skrivet tal, så lärer felet blifva Kongl. Maj:ts, som utsett en Talman, hvilket något sådant kan hända. Sådana argumenter höra för öfrigt till dessa qvickheter, som utkastas för att fånga skrattet. Jag vill i afseende härpå tillåta mig citera ett yttrande af en man, som äfven sagt qvickheter, de der dock ega starkare resonans än mesta delen af hvad här yttras, och som förmodligen skola öfverleva hvad den ärade talaren här till protokollet anfört. Jean Paul säger nemligen någonstädes, att en sökt qvickhet kan lika litet gälla för en funnen, som jagthunden kan ersätta viltbrådet.

Den tredje talaren i ordningen beklagade, att motionen framkommit vid en olämplig tidpunkt, då den fördröjer angelägnare ämnens behandling. Jag vill häremot anmärka, att förslaget icke blott innefattar den sak, som nu är under diskussion, utan äfven, enligt fleres uttalade önskan, går ut på en allmän revision af arbetsordningen; och jag har därför icke velat dröja längre med att framlägga detsamma, på det ej tiden skulle blifva för knapp. Jag kan för öfrigt icke hjälpa, att den ärade talaren bidragit att förlänga diskussionen. Samme talare yttrade äfven, att mitt förslag äsyftade att förvandla Talmannens tal från den enkla åtgärd, grundlagen dermed afsett, till en så kallad svarsadress. Nej, detta har icke varit min mening, ty en förvandling till något annat, än grundlagen omtalar, är redan faktiskt gjord, då politiska tal hållas, utan jag har blott velat genom arbetsordningen regelbinda dessa tal. Talaren anförde tillika att man icke hade anledning antaga, att Talmannen talade i Kammarens namn, men då grundlagen tydligen stadgar, att talen skola hållas "på Kammarens vägnar", måtte väl detta vara anledning nog till ett sådant antagande. Hvad beträffar talarens förmodan att jag skulle gjort mig skyldig till en idéförvexling och föreställt mig, att Kammaren sjelf utsåg sin Talman, så hemställer jag, om någon verkligen kan tro att jag, som under tre riksdagar varit ledamot af denna Kammare, icke skulle veta, hvem som utser dess Talman.

Den talare, som näst före mig hade ordet, yttrade att då, enligt hvad Justitie-statsministern i svar å en talares interpellation upplyst, frontalen icke voro att anse såsom regeringshandlingar, man ej heller borde tillmäta Talmännens tal inför Konungen någon större vikt och betydelse. Han glömde dock, att Justitie-statsministern jemväl yttrade, att frontalen voro uttryck af regeringens åsigter.

Jag yrkar fortfarande remiss till enskildt Utskott.

Herr Lithner: Om förevarande oförmodade motion framkommit under formen af begäran om en grundlagsförändring för att vid slutet af denna riksdagsperiod göras hvilande till behandling af nästkommande Riksdag, hade man kunnat tro, att densamma varit allvarligt menad, men då den endast innefattar ett förslag till omarbeting af arbetsordningen, hvilket framkommit, om icke i ellofte timman, så på slutet af den nuvarande Kammarens arbetstid, har jag icke kunnat undertrycka den tanke att motionen icke är så allvarsamt menad, utan endast uttrycket af en opinion för tillfället.

Huru den ifrågakända förändringen af arbetsordningen förhåller sig till andan och bestämmelserna i grundlagen, är redan visadt af representanten från Upsala. Det är äfven visadt huru omöjligt och praktiskt utförbart hos oss det är att få Talmannens ifrågavarande tal att ens i aflägsnaste mån motsvara hvad man i andra länder kallar svarsadressen; ty då det tal, som, enligt 34 § Riksdags-ordningen, Talmannen skall framföra, hålles innan Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behöf blifvit utdelad, eger Kammaren icke något materiel, hvarpå den kan bygga en svarsadress. Man skulle på sin höjd kunna uttrycka en opinion om regeringens förmodade afsigter, inhemtad genom tillfälliga meddelanden eller yttranden i pressen, men icke lär väl Kammaren på sådana lösa grunder kunna inlåta sig på en adressdebatt och förelägga Talmannen att till Kongl. Maj:ts tala på det eller det sättet. En annan fråga blir — jag vill dock icke tillåta mig att härutinnan uttala något definitivt omdöme — hvad kraft ett sådant stadgande i arbetsordningen, som det föreslagna, skulle ega gent emot grundlagens föreskrifter i detta afseende, då Talmannen utnämnes af Konungen och således icke innehar den ställning att han är skyldig vara majoritetens i Kammaren språkrör. Man kan tänka sig att en Talman med skarpt utpräglade politiska åsigter för Kam-maren framlägger ett förslag till tal, som någon ledamot icke tycker om. Denne framlägger då ett annat förslag, det kommer till votering mellan de olika förslagen, och med någon kännedom om hur det kan tillgå vid en votering är det ej otänkbart att Talmannen skulle bli tvungen att framföra ett förslag, som uttrycker hvarken hans eller Kammarens åsigter, utan dens, som lyckats få majoritet för sitt förslag.

Motionären har vid försvaret af sitt förslag valt det bevisningssätt, som man kan kalla analogiens. Han har sagt, att alldenstund det kan hända, att Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd blir föremål för diskussion vid remissen till Stats-Utskottet, oaktadt derom icke finnes något i grundlagen stadgadt, så finnes icke något hinder för att äfven Talmannens tal på förhand diskuteras, fast sådant icke omtalas i grund-lagen. Hvar och en inser att en sådan bevisning bevisar intet, ty deraf, att *ett* missbruk eger rum, följer icke att alla missbruk böra auktoriseras lika litet som därför, att *en* sak är god, alla andra saker, som till den yttre formen likna denna, också äro goda. Ingen lär vilja draga dessa mina ord derhän, som skulle jag sagt att diskussionen af Kongl. Maj:ts proposition är ett missbruk. Jag talar i allmänna ordalag. Vidare har motionären på analogiens väg sökt visa att en öfverläggning om Talmannens tal skulle vara berättigad, därför att interpellationsrätten eger rum, fastän grundlagen icke vet af någon sådan rätt. Fastän jag sjelf

begagnat den s. k. interpellationsrätten, är jag dock icke alldeles öfvertygad, om den verkligen finnes. Det är väl sannt, att Justitie-statsministern en gång förklarar, att, derest något spörsmål framställdes till Konungens rådgifvare så skulle det blifva besvaradt, och på grund deraf kom stadgandet in i arbetsordningen, men jag tror derför icke, att interpellationerna äro grundlagsenligt berättigade. I sitt försvar anförde motionären vidare mot representanten från Upsala, att de inkast denne framställt mot förslaget grundade sig på förutsättningar, som korrigerades af verkligheten. Jag är glad att jag af motionären sjelf blifvit ledd in på denna tankegång, och jag hemställer, om icke det antagandet, att en Första eller Andra Kammarans Talman skulle hålla ett tal, som ogillades af Kammarans majoritet, just hör till de förutsättningar, som korrigeras af verkligheten. Motionären yttrade, att hans afsigt icke var att Talmannens tal skulle förvandlas till en svarsadress, emedan en sådan förvandling redan är faktiskt verkställd, då politiska tal hållas inför Konungen, utan att han endast velat regelbinda det faktiska; men jag hemställer, om icke också det, som motionären här velat regelbinda, hör till sådana förutsättningar, som korrigeras af verkligheten.

Motionären har i slutet af sin motion visat sig mycket mån om att förekomma, det någon skulle tyda hans förslag såsom en opinionsyttring för tillfället. Jag hade för min del icke misstänkt något sådant, om icke den fras, som i detta afseende förekommer i motionen, kommit mig att tänka på ordspråket: "Qui s'excuse, s'accuse". Det är för de ledamöter af Kammaran, som möjligen icke äro bevandrade i franska språket, uttydt: Den som är mån om att ursäkta sig, anklagar sig. Jag säger detta icke såsom någon insinuation mot motionären, men jag vill endast anmärka att meuniskonaturen är af den beskaffenhet att, då man märker sig hafva gått för långt, vill man gärna taga ett steg tillbaka.

Jag vill nu endast tillägga att, om denna motion skulle vinna Kammarans bifall, finge vi upplefva det märkvärdiga, att den Talman, som under sex lagtima riksdagar och en urtima med ära fört våra runor, skulle åläggas att just i afskedsstunden justera sitt tal, och ensamt denna omständighet är för mig tillräckligt skäl att yrka afslag å motionen.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke motionen varit af beskaffenhet att kunna genast afslås, så att vi kunna slippa vidare diskussion i frågan. Jag skall med min röst bidraga till afslag först och främst af det skäl, att jag i fråga om förändring af gällande föreskrifter städse haft till regel att vara fullt öfvertygad om olämpligheten af det bestående, innan jag beslutar mig för någon förändring deri. I fråga om de af Kammarans Talman inför Konungen hållna tal, har jag en annan erfarenhet än motionären måtte hafva, ty jag har alltid funnit deras innehåll icke allenast tillfredsställande, utan så förträffliga att Kammaran kunnat känna sig stolt öfver dem. Men äfven om en sådan förändring, som motionären föreslagit, vore behöflig, så är den dock opraktisk och låter icke tillämpa sig i verkligheten. Såsom vi vota, har både vid denna och föregående riksdagar så tillgått, att Kammaran dagen efter fullmakternas granskning sammanträd, dervid den deputation blifvit utsedd, som skulle hos Konungen begära Talman, hvarefter och

sedan Konungen utnämnt Talman, Kammaren emottagit inbjudning att följande dag infinna sig å rikssalen. Nu kan det mycket väl hända att Konungen icke mottager deputationen förr än klockan 1 eftermiddagen, efter hvilken tid anslag till aftonplenium enligt Kammarens arbetsordning icke kan anslås, och den utnämnde Talmannen kan icke gerna genast efter deputationens återkomst hafva färdigt ett förslag till tal att framlägga för Kammaren. Men äfven om ett förslag då skulle framläggas, så kan det hända att det begäres på bordet, och som Kammaren icke kan sammanträda på aftonen samma dag, så måste förslaget granskas och diskuteras på förmiddagen samma dag det skall hållas på rikssalen. Jag hemställer om ett sådant förfarande är praktiskt? För min del tror jag att det är alldeles omöjligt.

En annan omständighet talar också mot förslaget. Denna riksdag är den sista under perioden, nya val skola i år ega rum, och jag undrar om de nyvalde ledamöterna nästa riksdag skola känna sig särdeles hugade att genast afläta en adress till Kongl. Maj:t. Jag tror att de gerna skola undvara detta bestyr.

Jag får slutligen erinra att af stadgandet i 34 § Riksdags-ordningen, der det heter, att Talmännen skola till Konungen, i Kamrarnes namn, framföra deras undersåttliga vördnad, tydligen följer, att allt, hvad Talmannen säger utöfver den stadgade artighetsbetygelsen, står för Talmannens räkning, och om han skulle säga något som Kammaren icke skulle tycka om, så bär Kammaren därför icke något ansvar.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag att Herr Hedins motion genast måtte afslås.

Herr Rydberg: Då jag hör de starka ropen på proposition, afstår jag från att inlåta mig på den politiska delen af frågan, men då den estetiska kommit på tal, tillåter jag mig uttala mitt enskilda tycke, att det enda vackra och betydelsefulla uti ceremonien på rikssalen består deri att man från en aktad mans läppar får höra fria ord, som icke undergått någon annan censur, än den som utgått från hans egen åsigt om det rätta.

Jag yrkar afslag å motionen.

Herr Gumælius: Man har sökt framleta åtskilliga praktiska svårigheter som skulle möta förslagets genomförande, men jag må säga att jag icke tror det vara lämpligt, att Kammaren nu fördjupar sig i sådana funderingar, utan tror att detta bör öfverlemnas åt ett Utskott, som kan i lugn granska frågan.

En talare från Malmöhus län har sagt, att tiden för motionens framläggande skulle vara olämplig. Jag tror deremot att tiden är ganska väl vald, särskildt hvad beträffar motionens förra del, enär vi ännu icke veta, hvem som skall blifva Kammarens Talman nästa riksdag, och den ärade talaren — det var Herr Grefve Posse — bör ej neka, att efter nästa talmansutnämning en sådan framställning kan synas mindre lämplig, än förut. Och hvad beträffar omarbetande af arbetsordningen i dess helhet, så hemställer jag, om det icke är lämpligare att den nuvarande representationen

tationen med flera riksdagars erfarenhet åtager sig detta arbete, än att det öfverlämnas åt den nya uppsättningen, som icke eger samma erfarenhet i detta afseende.

För öfrigt skulle det vara rätt eget om Kammarén, sedan 200 motioner — åtskilliga viktiga och åtskilliga mindre viktiga, somliga lämpliga och andra olämpliga — blifvit remitterade, skulle vid den 201:sta börja att vägra remiss. För min del anser jag särdeles viktigt, att den första delen af motionen genast behandlas och att derefter arbetsordningen i dess helhet kommer under granskning, hvarför jag vidhåller mitt yrkande om remiss till enskildt Utskott.

Herr Ola Jönsson: Då jag hört flere talare yrka afslag å motionen, får jag erinra, att Kammarén förut icke vägrat remiss å någon motion, och det skulle icke vara vackert att afslå den förevarande utan remiss. Det kan icke vara olämpligt att öfverlemnna motionen till ett tillfälligt Utskott, och någon tidsförlust skulle derigenom icke tillskyndas Kammarén.

Jag vill icke inlåta mig på sjelfva saken, utan endast erinra, att det vore på tiden att ifrågasätta Kammaréns rätt att sjelfva utse sina talmän, och jag tror mig också veta, att man rätt snart kan vänta ett förslag i detta syfte.

Herr Hedin: Jag vill endast yttra ett par ord. Jag skall ej inlåta mig på den ärade representantens från Göteborg tycke, men då han använt den vackra frasen om det fria ordet, tillåter jag mig till hans och öfrige ledamöters benägna öfvervägande hemställa, om det kan kallas en inskränkning i friheten, att man låter talmannen blifva bunden af grundlagen och Kammaréns arbetsordning.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf proposition på yrkandet om hänvisning till ett Kammaréns enskilda Utskott och derefter yrkandet om afslag å motionen. Herr Talmannen fann denna sednare proposition besvarad med öfvervägande ja. Votering blef emellertid begärd, och, i anledning deraf, en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och auslagen:

Den, som vill att den af Herr A. Hedin afgifna motion N:o 201, skall till ett enskildt Utskott hänvisas,

röstar ja;

Den, det ej vill.

röstar nej;

Vinner nej, är Herr Hedins ifrågavarande motion af Kammarén afslagen.

Omröstningen utföll med 44 ja mot 123 nej, till följd hvaraf motionen blifvit af Kammarén afslagen.

Herr O. Wikström anmälde reservation mot detta beslut.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:
Konstitutions-Utskottets memorial N:o 4 samt
Stats-Utskottets memorial och utlåtanden N:is 18—26.

§ 6.

Till afgörande företogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Vid första punkten afgåfvos yttranden af

Herr Mankell: I likhet med regeringen instämmer äfven jag och erkänner till fullo de föreslagna tvänne militärattachéernes nytta och behöflighet, särdeles om dessa platser icke komma att betraktas såsom sinekurer, utan tillsättas med kunnige och i militäryrkets olika delar väl förfarne män. Men derföre kan jag icke inse nödvändigheten af anslaget definitiva öfverflyttning från tredje till fjerde hufvudtiteln, hvilken sednare redan förut, tyvärr, är allt för mycket belastad. Sjelfva namnet attaché antyder, likasom det för öfrigt ligger i sakens egen natur, att dessa militärpersoner böra vara fästade vid beskickningarne. Endast sålunda erhålla de det anseende och den ställning, hvarigenom dem beredes tillfälle till de upplysningar och all den diplomatiska bemedling, som för dem erfordras, på det de skola kunna rätt uppfylla sitt viktiga uppdrag. Detta hindrar ju icke på minsta vis, att de i afseende å sin instruktion och sina rapporter sortera under krigsstyrelsen. Förmodligen har det äfven varit dessa skäl, som föranlett, att det för sådant ändamål redan anvisade anslag från början utgått från tredje hufvudtiteln, och för min del finner jag ingen anledning, hvarföre detsamma skulle nu förflyttas derifrån.

Såsom Herrarne finna af den Kongl. statsverkspropositionen, utgår för närvarande till *en* militärattaché ett anslag af 4,800 R:dr på tredje hufvudtiteln, hvarjemte han från femte hufvudtiteln fått uppbära särskild gratifikation till belopp af omkring 1,500 R:dr årligen. Men denna anordning har Kongl. Maj:t ansett mindre lämplig och icke böra fortfara. Jag tager för gifvet, att den ganska betydliga pluralitet, som nyligen röstat för det högre beloppet å extra anslaget på tredje hufvudtiteln, gjort det under förutsättning, att anslaget till militärattachéer skulle fortfarande komma att utgå från samma hufvudtitel, samt med hänsyn till de framtida besparingar, som på densamma anses vara att förvänta, och i afseende å hvilkas tillvägabringande Riksdagen flera gånger uttalat sin mening. Jag har röstat på samma sätt och delat samma mening.

Visserligen skulle häremot kunna invändas, att i sådant fall de båda militärattachéerne, hvilkas behöflighet är erkänd, icke komme att genast tillsättas; men jag tror, att detta förhållande för närvarande icke kan medföra någon risk eller våda. Deremot erkänner jag gerna vigten derutaf, att en militärattaché så fort som möjligt blir anställd i Berlin hos Tyska riket, hvars armé och officerskorps visat sig stå på höjden af nutidens bildning i militära saker. Jag föreställer mig likväl, att detta behof

kan afhjelpas derigenom, att den militärattaché, som nu är anställd i Paris, flyttas till Berlin, och platsen i Paris under någon tid lemnas obesatt, till dess tillgång till medel kan beredas att ånyo fylla den. Jag anser, att en sådan åtgärd för tillfället så mycket heldre kan vidtagas, som erfarenheten från det sista kriget ådagalagt, att det franska krigsväsendet på sista tiden icke följt med den fortgående utvecklingen i militäriskt hänseende; och det är föga troligt, att under den korta och för detta land svåra period, som sedan dess förflutit, detsamma utvecklats sig så mycket, att någon särskild militärattaché ännu kan der behövas. Deremot har man i Preussen fullbordat hvad som i Frankrike hittills endast blifvit försökt.

Då jag således yrkar afslag å den nu föredragna punkten, sker detta ingalunda derföre, att jag underkänner behovet af svenska militärattachéers anställning i utlandet, utan emedan jag anser, att det anslag, som blifvit äskadt för detta ändamål, bör utgå från tredje hufvudtiteln.

Herr Liss Olof Larsson: Emot Stats-Utskottets tillstyrkande i denna punkt af betänkandet har jag anført min reservation. Då nemligen Kammaren vid behandlingen af tredje hufvudtiteln — icke derföre att Kammaren för sin del ansåg militärattachéer öfverflödiga, utan emedan Kammaren var af den mening, att anslaget till deras aflöning borde hädanefter såsom hitintills, utgå från nämnda hufvudtitel, samt att vidare tillgång till medel der kunde beredas utan något ytterligare statsanslag för ändamålet — då Kammaren på dessa grunder afslög Stats-Utskottets hemställan om nedsättning i hufvudtitelns slutsumma, hvilken nedsättning just härledde sig från den af Utskottet föreslagna öfverflyttningen till fjärde hufvudtiteln af det på tredje hufvudtitelns stat nu anvisade anslag till en militärattaché i Paris, synes det mig följa af sig sjelft, att Kammaren jemväl bör afslå Stats-Utskottets här gjorda framställning, hvarå jag också nu hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Herr Jöns Pehrsson: Just nu då man sysselsätter sig med behandlingen af denna fråga, synes det mig vara lämpligt och på sin plats att yttra sig om nödvändigheten att, hvad beträffar utgifterna under fjärde och femte hufvudtitlarna, åtgärder vidtagas i sådan syftning, att den tunga börd, som trycker det fattiga skattdragande folket, må för framtiden kunna så mycket som möjligt är minskas och göras lättare. Och då tvänne talare redan yrkat afslag på Stats-Utskottets framställning i denna punkt, inskränker jag mig att med dem instämma, af det enkla skäl att, om Kongl. Maj:ts regering finner behovet kräfva, att sådana militärattachéer, som här omtalas, anställas, jag för min del är öfvertygad, att uppkommande besparingar å tredje hufvudtiteln lenna full tillgång till de medel, som erfordras för detta ändamål. Eller hvarföre ej göra omflyttningar af sändebuden och ställa dugliga militärmän der de behövas? Jag anser att sådana måste förstå äfven öfriga frågor som kunna behövas för bevakande af vårt lands intressen hos utrikes makter.

Friherre Ericson: Herr Talman, mine Herrar! Den diskussion, hvartill Stats-Utskottets förevarande hemställan gifvit anledning, har lyckligtvis icke ådagalagt någon bestämd motvilja mot sjelfva den sak, hvarom här är fråga. Man tyckes tvärtom erkänna, att för våra militära förhållanden och möjligheten för oss att med noggrannhet följa utländska makters framsteg i krigsväsendet, anställning af militärattachéer är nödvändig. Debatten gäller följaktligen endast *sättet* för dessa attachéers aflöning.

I sådant hänseende har här framhållits, att, då Kammaren för sin del beslutit en afvikelse från Stats-Utskottets förslag beträffande regleringen af utgifterna under tredje hufvudtiteln i så måtto, att Kammaren höjt hufvudtitelns slutsumma med det belopp af 3,400 R:dr, hvarmed Stats-Utskottet ansett densamma kunna förminska, Kammaren genom detta beslut skulle hafva dels anvisat anslag till en militärattaché å tredje hufvudtitelns stat samt dels äfven förklarat, att aflöningen till den andra militärattaché, om hvars anställande Kongl. Maj:t gjort framställning, äfven borde utgå från samma hufvudtitel. Jag ber dock att få fästa Herrarnes uppmärksamhet uppå, att Kammaren alldeles icke fattat något sådant beslut, ty beslutet innehöll endast, att Kammaren, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag i afseende å de särskilda anslagens belopp, godkände Stats-Utskottets hemställan i öfrigt och, speciellt hvad beträffar fördelningen af anslaget till *ministerstaten*, uppförde 300,000 R:dr såsom ordinarie anslag och 40,800 R:dr såsom öfvergående anslag till tillfälliga utgifter; men vid fastställandet, emot Utskottets åsigt, af dessa anslag till deras sålunda bestämda belopp fästade Kammaren ingalunda det vilkor, att af det ordinarie anslaget, 300,000 R:dr, skulle bestridas kostnaden för de tvänne militärattachéernes aflöning.

Härtill kommer, att, efter hvad Herrarne känna, med anledning af en i Första Kammaren framställd interpellation till Hans Excellens Herr Utrikes statsministern med förfrågan, huruvida, om dessa 300,000 R:dr ställdes till Kongl. Maj:ts disposition å ministerstaten, derifrån kunde påräknas anslag till de båda militärattachéerne, Hans Excellens på detta spörsmål icke funnit lämpligt att afgifva svaromål.

Då man vidare ihågkommer, att Kongl. Maj:t nu ansett nödvändigt, att ej blott 300,000 R:dr, utan dertill 40,800 R:dr anvisades till ministerstaten, sådan den för närvarande befinner sig, och man derjemte erinrar sig, att Kongl. Maj:t ej funnit sig böra tillmötesgå föregående riksdagsbeslut, att den sistnämnda summan uppfördes såsom extra anslag, utan förklarat anslaget till ministerstaten i sin helhet böra bibehållas på ordinarie stat, är det föga troligt, att Kongl. Maj:t af det nu beviljade ordinarie anslaget, 300,000 R:dr, skulle anvisa några medel till en och ännu mindre till tvänne militär-attachéer. Detta är åtminstone min enskilda åsigt om saken. Att då ställa så till, att vi möjligen icke erhålla någon militärattaché, synes mig ej vara klokt handadt, i all synnerhet som behovet af dessa militär-attachéer enligt min uppfattning är oafvisligt och icke får förbises. Om jag hade anledning tro, att åtminstone *en* dylik attaché kunde komma att fortfarande aflönas å tredje hufvudtitelns stat, skulle jag nöja mig med att yrka uppförande af ett anslag af 6,000 R:dr å fjerde hufvudtiteln för samma ändamål, men då jag icke tror detta, kau

jag ej annat än tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag, att anslaget till Landtförsvars-departementets kommando-expedition må med 12,000 R:dr förhöjas.

Herr Lyttkens: Efter hvad jag tyckt mig finna, har Andra Kammaren för sin del ansett, att tredje hufvudtiteln är så tillräckligt försedd med tillgångar, att på densamma alltför väl kunde uppföras afföningar för sådana i utlandet anställde tjenstemän, om hvilka här är fråga. Detta är äfven miu åsigt; och ehuruväl jag erkänner, att militär-attachéer äro nyttiga och deras anställande utomlands kanske mera nödvändigt än många af de diplomater, för hvilka anslaget till ministerstaten å tredje hufvudtiteln egentligen är afsedt, kan jag således icke gilla, att en summa af 12,000 R:dr anvisas på tredje hufvudtiteln för detta ändamål. Vi veta ock, att anslag till en militär-attaché förut redan utgått från tredje hufvudtiteln, och att derjemte åtskilliga besparingar å femte hufvudtiteln lemnat tillgång att fylla hans lön. Då man för öfrigt kastar en blick å beräkningen öfver de diplomatiska utgifterna under tredje hufvudtiteln och ser alla dessa exspektanslöner och pensioner m. m., som der finnas uppförda, kan man svårligen komma till annan öfvertygelse, än att någon svårighet ej bör möta att å tredje hufvudtiteln stat aflöna de båda militär-attachéerne, utan att man fördenskull behöfver anlita särskildt anslag dertill å den fjerde. Häremot kan visserligen invändas, att, om afföningen utgår från tredje hufvudtiteln, det icke är lika säkert, att fullt lämpliga personer komma att utses till dessa viktiga platser, som om anslaget anvisas på fjerde hufvudtiteln, der krigsministern är föredragande. Jag är dock fullt förvissad, att, då statsråden gemensamt behandla sådana saker, inga andra personer än de, som äro behörigen kvalificerade att emottaga detta uppdrag, skola dertill ifrågakomma, antingen nu anslaget anvisas på tredje eller fjerde hufvudtiteln, hvarföre jag yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan, att anslaget till Landtförsvars-departementets kommando-expedition må med 12,000 R:dr förhöjas.

Herr Gumælius: Vid den stämning, som i dag är rådande inom Kammaren och med detta frikostiga statsutskotts-utlåtande framför mig, är det föga hopp — jag inser det — att, äfven der skäl till förändring må vara för handen, framställa något yrkande om nedsättning i förordade anslag, med utsigt till framgång. I nu föredragna punkt tror jag dock icke, att Kammaren, efter sitt beslut i fråga om tredje hufvudtiteln, kan oförändradt godkänna hvad Stats-Utskottet tillstyrkt, utan hemställer jag för min del, att endast med halfva det ifrågasatta beloppet, eller 6,000 R:dr, anslaget till Landtförsvars-departementets kommando-expedition må förhöjas.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! Det förhåller sig nog så, som en värd talare yttrat, att, om Kammaren har sympatier för något slag af diplomatiska agenter, så är det väl för dem, om hvilka nu är fråga. Detta är icke heller underligt, ty så vida de fylla sin plats, kan deras verksamhet utan tvifvel komma att i ganska väsendtlig mån bidraga att lindra statsverkets utgifter i afseende å våra militära förhållanden.

För öfrigt tror jag, att den uppfattning är fullkomligt riktig, som här vill göra sig gällande, att då Kammaren fattade sitt beslut beträffande anslagen under tredje hufvudtiteln, detta skedde under förutsättning att våra militärattachéer skulle uppföras på denna hufvudtitels stat. Men olyckligtvis är Kammarens beslut icke så formuleradt, utan har Kammarren. *med bifall till Kongl. Maj:ts förslag i öfrigt*, endast förklarat, att till ministerstaten skulle 300,000 R:dr uppföras såsom ordinarie anslag och dessutom 40,800 R:dr såsom tillfälligt anslag till öfvergående utgifter. I detta Kammarens beslut finnes icke intaget något sådant särskildt yttrande eller vilkor beträffande militärattachéernes aflöning, att Kongl. Maj:t skulle deraf vara bunden, och efter Hans Excellens Herr Utrikes statsministerns yttrande i Första Kammaren, är det icke heller troligt, att Kongl. Maj:t skall komma att anvisa medel till dessa militärattachéers aflöning å tredje hufvudtiteln. Kammaren har måhända i afseende å denna hufvudtitel beslutit mera än Kammaren trodde sig besluta, ty Kammaren har i sin helhet godkänt hvad Kongl. Maj:t begärt, och den af Kongl. Maj:t gjorda framställning om förhöjning i aflöningen för ministrarne i Wien och Rom har skett derigenom, att vid Kongl. Maj:ts proposition i tredje hufvudtiteln fogats en normalstat. Den lönetillökning, som Kammaren sålunda gillade, om icke beslöt, är upptagen till 8,000 R:dr. Detta är kanske en öfverraskning för Kammaren, ännu sådant är dock förhållandet. Följaktligen torde det icke vara så alldeles säkert, att Kammarens beslut i afseende å tredje hufvudtiteln kommer att göra sig gällande vid den gemensamma voteringen, och om detta *icke* sker, är det ännu mindre säkert, att något anslag åt militärattachéer kommer att anvisas å denna hufvudtitel. Troligt är således, att vi få hela denna anordning uppskjuten för ett år, men för så vidt man anser, att dessa personer medföra ett gagn, som motsvarar kostnaden, tror jag för min del att löner åt dem böra anvisas så snart som möjligt. Jag inser emellertid, att med den förutsättning, hvarunder beslutet rörande tredje hufvudtiteln blef af Kammaren fattadt, det är föga antagligt, att Kammaren skall godkänna den här gjorda framställningen, men jag vågar dock icke annat än yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre Åkerhielm: Herr Talman! mine Herrar! Då jag redan förut i Kammaren haft tillfälle att framställa mina åsigter i fråga om den hufvudtitel, å hvilken anslag till militärattachéer lämpligast torde böra uppföras, hade jag denna gång kunnat underlåta att upptaga Kammarrens tid, derest icke de farhågor i fråga om möjligheten att numera få militär-attachéer anställde på tredje hufvudtiteln, dem jag hört uttalas af åtskillige ledamöter i Första Kammaren, funnit genjud här och understöd först och främst af en representant, som tillika är ledamot af Stats-Utskottet, och nu sednast af detta Utskotts egen Herr ordförande. Det förefaller mig likvisst, som skulle Grefve Posses farhåga nu komma väl sent, och kärt hade varit att få höra den framställas vid överläggningen om anslagen till tredje hufvudtiteln. Emellertid dristar jag hysa den förhoppning, att Herr Grefvens förklaring, att Andra Kammarrens beslut "olyckligtvis" blifvit så formuleradt, att detsamma icke lemnar rum för någon jemkning och således ingen visshet finnes att, om man vill bihe-

hålla militärattachéer, men icke bevilja det anslag, som här blifvit af Stats-Utskottet tillstyrkt. sådana militär-personer kunna anställas. Jag hoppas, säger jag, att detta Grefve Posses antagande lyckligtvis icke skall fullkomligt hålla streck.

Jag skulle ganska mycket misstaga mig, om icke Stats-Utskottets utlåtande angående regleringen af utgifterna under Riksstatens tredje hufvudtitel denna gång likasom tillföre, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag är uppställt i sådana uttryck, att till Kongl. Maj:ts fullständiga förfogande ställas anslagen under denna hufvudtitel, och ostridigt med rättighet att de besparingar, som å den ena eller den andra utgiftsposten må uppkomma, få användas till annat för diplomatiens befrämjande nyttigt föremål, som Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att bestämma. Det är visserligen sannt, att löneförhöjning är af Kongl. Maj:t afsedd för ministrarne i Wien och Rom, men å andra sidan är det Kongl. Maj:ts obestridda rättighet att lemna dessa eller andra platser obesatta, om Kongl. Maj:t så vill, och jag ber att få erinra ordföranden i Stats-Utskottet derom, att ministerposten i Wien sålunda hållits en längre tid obesatt och icke osannolikt kommer en längre tid att så förblifva, samt att densamma *ad interim* förestås af en tjänsteman i Utrikes-departementets expedition, chefen för den kommersiela afdelningen. Den betydliga lönebesparing, som härigenom torde uppkomma, utgör, efter afdrag å ministrarnes lön. 8,000 R:dr Hamb. Banko, af ett lämpligt chargé d'affaires arvode, 2,000 R:dr samma mynt, fulla 6,000 R:dr Hamb. Banko eller 24,000 R:dr R:mt, och är alltså fullt tillräcklig att i två år aflöna två militär-attachéer med samma belopp, som Stats-Utskottet för hvar och en sådan nu föreslagit. Den besparing å anslaget till ministerstaten, som uppstår derigenom, att den ifrågavarande platsen blifvit tills vidare ställd på vakans, är följaktligen så stor, att Kongl. Maj:t redan der har tillräcklig tillgång att, *om Kongl. Maj:t vill, anställa militärattachéer*, inrymma löner för dem å tredje hufvudtitelns anslag, och Kongl. Maj:t läser väl vara dertill oförhindrad i följd af den uppställning, som Stats-Utskottet nu som alltid gifvit sitt utlåtande om anslag på tredje hufvudtiteln.

Hvad slutligen beträffar den väsendtligaste punkten i frågan, eller den omständigheten att det föreliggande förslaget till löner åt svenska militärpersoner af Kongl. Maj:t ansetts böra uppföras å *fjerde* hufvudtiteln, kan jag ej annat än beklaga, att Konungens rådgifvare för utrikes ärendena underlåtit att deremot göra invändning och förbisett de unionela förhållandenas kraf; jag kan nemligen icke frångå min öfvertygelse om vigen deraf att Sveriges och Norges *gemensamma* angelägenheter behandlas af tjänstemän, hvilka äro för de förenade rikena *gemensamma*, och hvilkas löner således utgå från den för de förenade rikena befintliga *gemensamma* budget. Önskar man icke detta, utan vill man nu här införa en ändring i de förenade rikenas förhållanden till hvarandra och till utlandet, då må man börja med att upplösa unionen, men derhän har jag ännu ej hört att man vill gå. Jag kan således icke annat än anse, att dylika anslag som dessa böra anvisas på tredje hufvudtitelns stat. derest man icke vill riskera det sannolika obehaget från våra praktiska bröder norrmännens sida, att de begagna ett motsatt förfarande såsom ett uppslag till en måhända efterlängtd möjlighet att erhålla en egen norsk

representation i utlandet, och den vill jag för min del icke se. Icke heller kan jag rätt klart fatta, hvad en beskickning för de förenade rikena skulle kunna uträtta och hvilken beskickningschefens ställning skulle blifva, om han hade, märk väl, icke *under*, men *jemte* sig, ensamt svenska eller ensamt norska tjenstemän. Det skulle säkerligen blifva svårt att göra begripligt i utlandet, att dessa personer undantagsvis icke egde rätt att uppträda såsom gemensamt svensk-norska, utan att de lydte under hemmavarande, än svenska än norska icke gemensamma auktoriteter. Jag befarar verkligen, att missionschefens ställning i ty fall skulle blifva öfver höfvan beklaglig, och tror, att man skulle omfatta en ganska farlig grundsats, om man gillade Kongl. Maj:ts förslag i denna del och Stats-Utskottets, i min tanke, förhastade tillstyrkande af detsamma. Då jag emellertid hoppas, att för den, som med god och ärlig vilja ser saken, det bör vara lätt att finna, att, om Kongl. Maj:t hyser samma uppfattning, den jag ej bestridt och som denna Kammare torde dela, om lämpligheten af att i utlandet hafva militärer anställda såsom attachéer för ett tillvarataga de gemensamma rikenas militära intressen, Kongl. Maj:t ej saknar medel och utvägar att göra sin mening gällande; och då intet hinder nu mera än tillförene läser möta för att dessa attachéer kunna insända sina rapporter, ställda till de svenske och norske krigsministrarne, samt det enda ökade besväret blifver, att rapporterna alltså måste utskrifvas i två exemplar, hvilket jag anser ganska litet afsevärdt, kan jag icke annat förstå, än att man får förutsätta, att, derest Kongl. Maj:t nu säger sig verkligen vilja hafva militärpersoner anställda vid sina beskickningar, Kongl. Maj:t för detta ändamål då använder uppkommande lätt åstadkomliga besparingar å de olika rubrikerna under tredje hufvudtiteln och särskildt å ministerstaten. Att dertill finnes tillgång, tror jag mig hafva visat genom att omnämna förhållandet vid den lediga ministerposten i Wien. Jag vill ej nu upptaga tiden med att omnämna andra dylika utvägar till anslagetets beredande. Flera sådana torde finnas för den som *vill* bereda dem.

Under sådana förhållanden hoppas jag att, det skall befinnas, att Kammarerna genom sitt förra beslut icke ställt saken i svårare ställning än den var förut. Kongl. Maj:ts rätt att anställa attachéer bestrider väl ingen, likasom att han är oförhindrad att dertill utnämna prester, jurister, läkare eller militärer, om han så för godt finner, och då Kongl. Maj:t nu förklarar militär-attachéers anställande vara ett oafvisligt behof, läser Kongl. Maj:t också finna utvägar till deras aflönande af de besparingar, jag tror mig hafva ådagalagt lätt nog kunna af Kongl. Maj:t beredas. Jag kan således slutligen icke finna annat, än att Kammarerna med godt samvete kan vid gemensam votering vidblifva sitt en gång fattade beslut beträffande anslagen till tredje hufvudtiteln, men nu afslå Stats-Utskottets tillstyrkande vid denna punkt af fjerde hufvudtiteln, och för min del hemställer jag vördsamt hos Herr Talmannen om proposition i sådant syfte.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Här är visserligen icke direkt yttrad någon åsigt, som ger tillkänna, att Kammarerna finner dessa militär-attachéer öfverflödiga, men jag anser mig dock pligtig att med några ord

om deras behöflighet ensamt i fjerde hufvudtitelns intresse visa, att de böra göras oberoende af de förändringar, som bevakandet af våra diplomatiska angelägenheter af ett eller annat skäl skulle kunna föranleda.

Under en tid, då de flesta af Europas stormakter till och med under allmänt fredslugn, anstränga både andliga och materiella krafter i ändamål att utveckla och fullkomna sitt krigsväsende, måste förbättringar i det gamla och uppfinningar i nya riktningar förtgå i en utsträckning och en mångfald, som det icke är möjligt att följa med, om man blott på afstånd betraktar dem utan annan vägledning än, ofta till följd af partiskhet, missledande tidskrifter eller sent meddelade offentliggöranden. Det är nödvändigt för att kunna följa med detta utvecklingsarbete och deraf i möjligaste mån draga nytta, att man likasom lefver med inuti detsamma genom ett alltid vaksamt öga, hvars uppmärksamhet icke förbryllas genom pligten att samtidigt studera de diplomatiska företeelserna.

Det är detta öga jag velat bereda vår krigsstyrelse genom förslaget att å tvänne i förenämnda afseende viktiga platser i Europa stationera dertill lämplige officerare — militär-attachéer —; ty det är min öfvertygelse, att de endast genom ett fortsatt vistande på samma ställe kunna förvärfva de relationer till inflytelserika personer och den närmare bekantskap med fackmän, som äro dem behöfliga för det fria tillträde öfverallt, som deras iakttagelser betinga.

Deras vistelse å det ställe, der de skola göra sina iakttagelser, måste vidare hafva en viss kontinuitet, om de skola kunna, så som sig bör, öfvervaka de försök i mångfaldiga krigsvetenskapliga riktningar, till hvilkas storartade och kostsamma verkställande vi sakna tillgångar, och hvilka försök måste följas med en uppmärksamhet, som ofta uteslutande tager längre tider i anspråk. Jag skulle vilja betrakta dessa attachéer såsom arméens rekognoscörer i fredstid, hvilka, ständigt vaksamma, ständigt tidigt tillkännagifvande hvad nämnvärdt som sker på afstånd, genom sina upprepade: gif akt! bidraga att vidmakthålla spänstigheten hos vårt krigsväsendes vårdare.

Och då jag sålunda, på grund af hvad jag i korthet anfört, finner anställandet af de föreslagna militär-attachéerne vara af så stor vikt, må man icke undra, att jag, med stöd af den erfarenhet som nyligen lärt mig af huru vanskligheten ett anslag för militära ändamål är, när det finnes uppfördt på tredje hufvudtiteln, lifligt önskar att Kammarerna ville bifalla hvad Utskottet tillstyrkt.

Är man fullt öfvertygad om sakens behöflighet och vill man dess utförande, torde det icke vara skäl att göra dess tillkomst och fortvaro beroende af anslag å en hufvudtitel med helt andra föremål för sina utgifter; och då i den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof icke är nämnt ett enda ord om Kongl. Maj:ts afsigt att å tredje hufvudtiteln bereda tillgång till dessa militär-attachéers aflöning, så blefve, efter mitt förmenande, ett afslag å Stats-Utskottets föreliggande tillstyrkan liktydigt med ett förkastande af hela frågan, hvarföre det vore i hög grad önskligt att icke här sammanblanda anslag för soldater med anslag för diplomater, utan i stället bifalla hvad jag på det varmaste förordar, nemligen Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet tillstyrkta förslag.

Friherre Åkerhielm: Jag ber att för ett ögonblick åter få upptaga Kammarens tid med anledning af ett yttrande från statsrådsbänken, hvilket jag med särskildt nöje hörde, men hvars framtida kvarstående i Kammarens protokoll gör att jag icke med tystnad kan förbigå detsamma, helst det innehöll en upplysning, som, från detta håll lemnad, eger en viss vikt, den nemligen att militär-attachéerna borde vara rent militära personer och deras tid icke få upptagas med några diplomatiska ärenden.

Jag ber häremot i sammanhang dermed få nämna, hvad jag af min egen erfarenhet känner, att den svenska diplomaten äfven förut haft tjänstemän, som kallats för diplomater, men som utsetts bland militärer; sådana militär-attachéer hafva funnits och finnas väl dels ännu i Wien, i Petersburg, i Paris och någon tid alternativt i Brüssel och London. Dessa tjänstemäns tid har dock, mig veterligen, aldrig upptagits för de *politiska* eller *rent diplomatiska ärendena*, utan hafva de alltid fått utslutande egna sig åt sin militära uppgift; och jag saknar således anledning att för min del biträda Herr Krigsministerns uppfattning, att deras anställning vid beskickningarne skulle i någon mån behöfva inverka störande på deras egentliga värf. Tvärtom har man å andra sidan icke förbisett fördelen af att de kunnat presenteras såsom tillhörande diplomaten och derigenom sluppit att betraktas såsom ensamt den svenska eller norska arméens tillfälliga utskickade eller endast s. k. "voyageurs de distinction". Genom att till namnet tillhöra vederbörande beskickningar hafva de kunnat få tillträde till vederbörande utländske ministrar och embetsverk samt presenteras vid hofven och fått meddela sig med främmande monarkers general-adjutanter, samt sålunda blifvit bättre i tillfälle att uträtta något af vikt för sitt speciela fack. Denna fördel torde fortfarande böra bevaras åt våra militär-attachéer. Härtill kommer vidare, att dessa tjänstemän, ehuru egentligen militärer, väl icke böra vara ställda under de aflägsna hemmavarande svenska eller norska sjö- eller krigsstyrelserna utan, emedan de äro anställda i utlandet, böra lyda direkt under missionschefen vid Kongl. Maj:ts beskickning, hvilken ensam, för sin och sina underlydandes handlingar, har att bära det politiska ansvaret såväl inför opinionen i det land, der beskickningen är ackrediterad, som inför de förenade rikenas regering.

Af dessa nu ytterligare anförda skäl kan jag icke finna annat, än att dessa tjänstemäns löner måtte utgå just från tredje hufvudtiteln, och vidblifver derföre mitt förut gjorda yrkande.

Herr Gumælius: Med anledning af hvad den sednaste ärade talaren såväl nu som i sitt förra yttrande anført, ber jag att, med återtagande af mitt förut gjorda yrkande om här ifrågavarande anslags nedsättande till 6,000 R:dr, i stället få förena mig med dem, som yrkat rent afslag å hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med derunder gjorda yrkanden gäfvos propositioner såväl på bifall som på afslag, och då af dessa propositioner den sednare förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, hade alltså Utskottets hemställan i denna punkt blifvit af Kam-maren *afslagen*.

Punkterna 2—7.

Biföllos.

Punkten 8.

Mom. a.

Herr Jöns Rundbäck anförde: Såsom herrarne torde observerat, har jag mot denna punkt anmält min reservation, och jag ber nu att få med några ord närmare motivera, hvarföre jag ansett anslaget till indelta arméns och Wermlands fältjägareregementets vapenöfningar böra bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 1,000,000 R:dr.

Jag har icke motsatt mig den föreslagna förhöjningen till åstadkommande af årliga fälttjenstöfningar etc., derföre att jag förbisett nödvändigheten af dessa öfningar, dem sakkunnige personer sagt skola vara så ovilkorligen af behofvet påkallade för arméns utbildning — en sak som jag saknar insigt att kunna bedöma och i hvilken jag derföre helt och hållet underordnar mitt omdöme under deras, som bättre förstå densamma; utan har jag gjort det emedan jag trott, att en annan utväg kunde finnas till erhållande af för dessa öfningar nödiga medel. Denna utväg har jag icke själf uppfunnit, utan har jag hemtat den ur förre krigsministern, Statsrådet Abelins vid 1869 års riksdag framlagda förslag till landtförsvarets omorganisation, deri han påpekar, att kostnaderna för nödiga fälttjenstöfningar kunna bestridas genom att regementsmötena vissa år inställas. På grund af detta den förre krigsministerns egna uttalande vågar jag hysa den öfvertygelsen, att medlen kunna erhållas genom den nämnda indragningen af ett och annat regementsmöte. Jag fruktar för öfrigt att, om man är allt för gifmild, såsom man, hvad särskildt fjerde hufvudtiteln beträffar, varit såväl vid sistlidne riksdag som alltjemt tillförene, så skall budgetens totalsumma slutligen växa oss alledes öfver hufvudet. För 15 år sedan gingo utgifterna under 4:de hufvudtiteln till arméns vapenöfningar endast till en half million, och nu belöpa de sig, efter oupphörligt stigande och sedan sistlidet års Riksdag ytterligare ökat anslagssumman med 75,000, till icke mindre än en hel million. Särskilda Utskottet, som för lidet år hade arméfrågan om händer, yttrade, att de af detsamma då tillstyrkta anslagsbeloppen skulle blifva fullt tillräckliga för framtiden, men ändock synes det nu som de icke skulle hafva varit tillräckliga längre än till och med det år, för hvilket deras förhöjning med 75,000 R:dr beviljades.

Men det är äfven af en annan orsak, som jag anser mig tvungen yrka afslag å den förhöjning, som här är föreslagen, nemligen på grund deraf att öfningstiden derigenom skulle blifva nog långt utsträckt. Före år 1856 beräknades öfningarne i medeltal uppgå till 8 å 9 dagar på året för rekryts- och regementsmöten tillsammantagna. Sedan dess hafva de vuxit derhän, att ensamt rekrytbildningen upptagit 104 dagar, hvartill sedan för en del af truppen komma de årliga regementsmötena samt 4 månaders garnisonstjänst och 75 dagars underbefälsskola m. m. Nu vill man ytterligare hafva 14 dagars årliga fälttjenstöfningar. Jag kan således icke finna

annat, än att soldaten skall med sin exercis blifva upptagen hela sommaren. Nu vill jag icke neka, att detta måhända är behöfligt för soldatbildningen, men jag hemställer till herrarnes eget omdöme huru stor tillökning detta skall göra i rust- och rotehållarnes omkostnader och huru stor förlust det sedan skall tillskynda den indelta soldaten, som måste vara borta från sitt jordbruk under den för dess skötande lämpligaste tiden, samt derigenom, bland annat, äfven blir afvänd från jordbruksarbetet.

Jag tror derföre att, då man vill hafva ökade öfningar med deraf följande ökade kostnader, man likväl icke bör gå så långt som nu är föreslaget, synnerligast så länge vi icke fått någon annan organisation af landtförsvaret än vi nu hafva; och vågar jag hoppas att de omständigheter jag här påpekat äro till den grad behjertansvärda, att Kammaren, lika med mig, skall afslå Stats-Utskottets hemställan och bibehålla anslaget vid dess nuvarande belopp. Göra vi icke detta, så är jag öfvertygad att vi nästa år skola få ytterligare påminnelser om ökade öfningar; ty chefen för landtförsvaret säger uti det Kongl. Maj:ts proposition bilagda statsrådsprotokollet, att, ehuru ökade öfningar för indelta armén i åtskilliga fall vore särdeles önskvärda, "torde, hvad de vanliga mötestidernas utsträckning vidkommer, förslag derom icke för närvarande böra framställas".

Soldaten skulle sålunda få ligga i garnison hela året om; och jag hemställer, om vi under sådant förhållande kunna påräkna att anskaffa soldater för 100 R:ds lön, när den frie arbetaren kan förtjena mycket derutöfver. Soldatens lön är alldeles för liten i förhållande till de uppoffringar staten fordrar af honom, han skall derföre ovilkorligen begära högre ersättning, och rust- och rotehållarne blifva de som få betala. Äfven häruti skall sålunda visa sig oegentligheten af att arbetsgifvaren och lönegifvaren icke äro en och samma person.

På dessa skäl yrkar jag, såsom i min reservation, att, med afslag på Utskottets hemställan, anslaget till indelta arméns vapenöfningar må bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 1,000,000 R:dr.

Herr Mankell: Då jag nu, såväl i afseende på detta anslag, som sedan i afseende på några andra under 4:de hufvudtiteln upptagna, kommer att föreslå dels nedsättning dels uppskof, ber jag först få göra några erinringar. Den ena rör den ställning, i hvilken statstjenaren, vare sig civil eller militär, bör anses stå till regeringens anslagsfordringar, och den andra, ur hvilken synpunkt anslagens större eller mindre behöflighet skall bedömas. I afseende på den första ber jag få framhålla, att, om man alltid kunde tänka det de förslag rörande lagstiftning eller andra ämnen, hvilka komme från regeringen, vore fullkomliga och visa, äfvensom att de anslagsfordringar, som från samma håll gjordes, vore väl afpassade efter nationens behof, ställning och tillgångar, så behöfdes icke någon Riksdag eller vore den åtminstone icke nödvändig för annat än att bekräfta hvad regeringen föreslagit och äskat. Men då så icke är förhållandet, och regeringens medlemmar icke kunna anses vara befriade från den ofullkomlighetens arfsynd, som vidlåder alla andra menniskor, så måste en granskning af hvad regeringen föreslagit ske; och denna granskning sker inom representationen, dels genom Utskotten och dels genom Kamrarna. Såväl inom Utskotten som i Kamrarna är det dock företrädesvis vissa per-

soner som göra granskningen, och i hvarje visst ämne måste granskningen i främsta rummet göras af de fackmän, som till följd af sin ställning kunna anses vara de som bäst känna detta ämnes natur. Och om representanter tillika äro embets- eller tjänstemän, begagna de sig icke allenast af en rättighet utan fullgöra äfven en pligt, som de i annat fall skulle svika. I afseende på militära anslag är denna granskning från fackmäns sida så mycket mera nödvändig som, till följd af vissa förhållanden inom armén, någon kritik inom densamma sällan eller aldrig kommer i fråga. Allt beror emellertid på riktigheten af de skäl, som från ena eller andra sidan framdragas, och som representationen är i tillfälle att bedöma. Om det då inträffar att en statens tjenare i vissa frågor icke hyser samma åsigt som regeringen, så får detta icke betraktas såsom en afsigtlig opposition, vare sig mot regeringen i dess helhet eller mot konseljen eller mot någon särskild statsrådsledamot, utan blott såsom ett grundlagsenligt uppfyllande af den representanten, såsom sådan, tillhörande pligt och skyldighet. Jag har ansett mig böra göra denna anmärkning, dels för att undvika misstyrdning för egen räkning, och dels till följd af vissa omständigheter som på sednare tiden förekommit, hvilka grannlagenheten dock förbjuder mig att vidare omnämna.

Hvad angår bedömandet af begärda anslags behöflighet och den rätta synpunkten, från hvilken man dervid bör utgå, så är det, hvad särskildt militära anslag angår, klart, att ett litet land som Sverige aldrig kan få ett nog starkt försvar och att det aldrig kan sägas det något anslag för försvarets ordnande eller upphjelpande egentligen är obehöfligt; ty i jemförelse med de oss omgivande stormakternas anfallsstyrka måste vår försvarsstyrka alltid blifva för svag. Men någon gräns för ansträngningarne måste dock äfven här vid lag finnas, såvida nationen icke skall blifva utarmad och icke vidare hafva någonting kvar att försvara; och denna gräns blifver naturligtvis alltid beroende af de för tillfället befintliga tillgångarne. Ur denna synpunkt är det äfven, som militären-representanten bör bedöma frågan. Han får icke ensidigt lyssna endast till de föreställningar hans ställning såsom militär kan ingifva honom, utan äfven erinra sig sin ställning såsom representant. Han måste således äfven se på nationens tillgångar.

Om man obetingadt kunde gilla den finansreglering, som regeringen vid riksdagens början uppgjort, så vore ingenting vidare om saken att säga. Men för den, som icke kan göra detta, inträder ett annat förhållande. Han måste vid bedömandet af anslagens behöflighet söka uppgöra en så till sägandes egen finansplan. Stats-Utskottets utlåtanden komma alltid enstaka, och man kan aldrig i ena stunden veta hvad som skall följa i den andra, aldrig veta hvar det skall sluta eller huru långt Utskottet skall gå i tillstyrkande af de begärda anslagen. Det är denna omständighet, som bragt mig på tanken, huruvida det icke vore möjligt för Stats-Utskottet att på förhand eller åtminstone under riksdagens förra hälft uppgöra ett, om jag så får kalla det, ekonomiskt principbetänkande, som angaf den ungefärliga summa, med hvilken den sammanlagda budgeten å såväl Stats- som Riksgälds-kontorets stat skulle kunna sluta, hvarigenom man sattes i stånd att bedöma möjligheten af det ena eller andra anslagets beviljande. Mer än väl inser jag de svårigheter, som före-

finnas för uppgörandet af en dylik förberedande finansreglering, särdeles som man icke vet hvilken utgång hvarje fråga kommer att taga inom Kamrarnne. Och då grundlagen icke ålägger Stats-Utskottet någon skyldighet i nämnda hänseende, så kan denna min anmärkning ingalunda anses såsom något klander emot detsamma. Men om saken ej vore omöjlig, så skulle ovilkorligen en stor lättnad uppstå i afseende på auslagsfrågors bedömande.

Då nu emellertid en dylik vägledning ej företinnes, så måste hvarje representant för sig uppgöra en ungefärlig finansplan, efter hvilken anslagens behöflighet kan bedömas. Redan vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition rörande statsverkets tillstånd och behof tog jag mig friheten att framställa några beräkningar, hvilka jag sedan funnit mig föranlåten att vidblifva. Jag visade att sammanlagda budgeten för Stats- och Riksgäldskontoren, hvilka redan förut varit i ett raskt stigande, från år 1871 till år 1872 ökats från 54 till 64 millioner, d. v. s. med icke mindre än 10 millioner, och att den, som nu föreslogs till nästkommande år, ytterligare skulle ökas med $4\frac{1}{2}$ millioner. För min del kan jag icke gå in på en så hastig ökning af rikets utgiftsstat med deraf följande tyngre beskattning, utan har jag satt mig till mål att, så mycket jag kan, verka till summans nedsättning, åtminstone till samma belopp som för innevarande år. Stats-Utskottet har visserligen i de redan förelagda hufvudtitlarna, sju till antalet, föreslagit åtskilliga icke oväsentliga nedsättningar, för hvilka man bör vara Utskottet tacksam; men ganska mycket återstår, om man skall nå det mål, som jag för min del uppställt. Att komma till detta mål är ovilkorligen nödvändigt, om man såsom jag, med bibehållande af de af regeringen föreslagna skattelindringarne, äfven vill vinna nedsättning i tullsatserna å våra nödvändighetsartiklar.

Beträffande nu det här ifrågavarande anslaget till arméns vapenöfningar m. m. är det klart, att man såsom militär måste erkänna, att ju mera öfning armén erhåller, desto bättre är det för densamma, och detta så mycket mera för vår armé, som alltid kommer att vara relativt svag till sin sammansättning. Äfven kan man såsom allmän grundsats framställa, att särskildt nu, när Riksdagen icke bifallit ökning af beväringsöfningarne, det är så mycket viktigare att öka stammens öfning och utbildning. Således har jag i principiellt hänseende icke något att anmärka, hvarken mot förlängningen af infanteri-underbefälsskolan i Carlsborg eller mot förberedande kavalleri-underbefälsskolornas årliga hållande. Likaledes inser och erkänner jag till fullo nyttan och gagnet af öfningslägren, isynnerhet om de blifva väl ledda. Deremot kunna berättigade tvifvelsmål uppkastas, huruvida det är oundgängligen nödvändigt att dessa öfningsläger hållas på hösten. Samnt är visserligen, att höstmanövrerna hafva den fördelen, att all med gräs eller säd bevuxen mark då är slagen eller mejad, hvarföre trupperna icke behöfva förvillas genom föreställningen om imaginära sjöar och floder. Emellertid är denna synpunkt icke den euda, från hvilken man bör se öfningslägren, utan man måste äfven taga andra omständigheter i betraktande. Bland dessa förekomma i främsta rummet kostnaderna, hvilka naturligtvis blifva vida mindre, om öfningslägren hållas samtidigt med regementsmötena, än om de särskildt skola verkställas. Äfven andra skäl tala härför. Derigenom att den stående

armén eller stammen lösryckes från beväringen och har sina öfningar särskildt, ger man åter luft åt den dualism eller splittring af arméns båda delar, som olyckligtvis förr egt rum mellan stam och beväring, och som man länge sträfvat att motarbeta samt slutligen trott sig hafva undanröjt genom beväringens införlifvande med stammen under andra beväringmötet. Vidare måste anses vara af största vikt, att fältmanövrerna försiggå med den organisation, som armén bör innehafva, då den skall gå i fält, på det både befäl och trupp i tid må vänja sig vid densamma; och detta kan blott ske, om beväringen till större eller mindre procent är införlifvad med stammen. Slutligen må erinras, att äfven ur taktisk synpunkt beväringens införlifvande under öfningslägren synes nödvändigt, emedan blott derigenom de särskilda afdelningarne, åtminstone vid infanteriet, erhålla den storlek, som de i det verkliga kriget skola hafva.

Om man har fälttjenstöfningarne på hösten, och blott med stammen, så blir resultatet, att hvarken befäl eller manskap få en riktig föreställning om de taktiska förhållandena i krig. Man har visserligen sagt, att dessa öfningar endast äro afsedda för högsta befälet och generalstaben, men en sådan åsigt är ingalunda riktig, ty jag känner af egen erfarenhet hur behöfliga de äro för såväl soldaten som det lägre befälet, och jag tror det derjemte vara nyttigt, att äfven beväringen får erfara, hur det kännes att slita litet ondt under andra förhållanden än på öfningsfältet.

Alla dessa skäl tala således för öfningslägrens hållande under den vanliga mötestiden, då beväringen är samlad.

Jag öfvergår nu till den ekonomiska sidan af saken. Kongl. Maj:t har för nästkommande års vapenöfningar m. m. äskat en förhöjning i anslaget från 1,000,000 R:dr till 1,257,443 R:dr 73 öre, hvarförutom för innevarande år begärts en retroaktiv förhöjning i det anslag sistlidet års Riksdag beviljade. Det sednare har Stats-Utskottet afslagit och detta, såsom mig synes, på goda skäl, emedan det blefve en dålig vana, om vid hvarje statsreglering retroaktiva anslag skulle förekomma. I fråga om den för nästa år begärda förhöjningen har Stats-Utskottet påpekat, att beräkningarne grundat sig på förutsättningen af indelta infanteriets uppbringande till 24,000 man, och derföre, då den verkliga nummerstyrkan, på sätt i utlåtandet nämnes, icke torde uppgå till mer än 22,000 man, reducerat det kalkylerade förhöjningsbehovet till 218,111 Rdr 93 öre i stället för 257,443 R:dr 73 öre, samt slutligen afknappat beloppet till runda 200,000 R:dr, enär, såsom i betänkandet säges, Utskottet föreställt sig, att genom minskning af de inkommenderade truppernas antal eller på annat sätt kostnaderna för fälttjenstöfningarne kunna utan synnerlig olägenhet inskränkas. Tillstyrkandet har emellertid skett under förutsättning af höstmanövrer.

Låtom oss nu jemföra detta anslag med dem, som vid föregående riksdag för samma ändamål begärdes. Då äskades en förhöjning från 924,000 R:dr till 1,130,000, hvaraf 200,000 för årliga höstmanövrer. Redan då afprutades af Försvars-Utskottet de 30,000, emedan den åsyftade förhöjningen af indelta infanteriets stamtrupp ej af Riksdagen bifölls.

Sedermera nedsatte Utskottet detta anslag med ytterligare 100,000 R:dr, eller till jemnt en million R:dr; och såsom grund härför anförde Utskottet att öfningslägren borde hållas under sommaren.

Jag har derefter lika litet i Kongl. Maj:ts proposition som i Utskottets betänkande kunnat finna något egentligt skäl, hvarföre öfningsanslagen nu skulle, utöfver de 1,100,000 R:dr som Kongl. Maj:t förra gången begärde, höjas till 1,257,000 eller 1,200,000 R:dr; och då jag, i likhet med hvad jag förut yttrat och föregående Riksdag med bifall till Försvars-Utskottets hemställan äfven beslutat, fortfarande anser 1,100,000 R:dr. eller samma belopp som Kongl. Maj:t förra gången begärde, äfven under förutsättning af höstmanövrer, vara alldeles tillräckligt, samt att detta belopp skulle, derest öfningslägren förlades till sommaren, kunna utan olägenhet minskas med ytterligare 100,000 R:dr, så hemställer jag att öfningsanslaget måtte bestämmas till jemnt en million R:dr. Såsom ett ytterligare stöd för denna min hemställan vill jag till sist uppläsa hvad det Särskilda Utskottet sednast anförde i detta hänseende, synnerligast som de goda skäl, hvilka derstädes framhållas. icke förlorat något af sin vikt. Utskottet säger nemligen:

“Redan med det nuvarande öfningsanslaget hafva i allmänhet besparingar kunnat göras, så att tid efter annan öfningsläger kunnat hållas utan några för detta ändamål särskilda anslag. Då emellertid möjligheten af sådana besparingar är beroende af prisen på lifsmedel och fourage, men periodiskt återkommande större truppsammandragningar äro för arméns tjenstbarhet af synnerlig vikt, anser Utskottet likväl att särskildt härtill medel böra anvisas. Att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, hålla dessa öfningar under hösten, och således alldeles fristående från de öfriga vapenöfningarne, kommer naturligtvis att ej obetydligt fördyra desamma, emot hvad förhållandet skulle blifva om de hölles i omedelbart sammanhang med regementsmötena och enligt den plan, som af chefen för Landförsvars-departementet framställdes i hans underdåniga memorial af den 31 December 1868, och der återfinnes under pag. 235. Utskottet, som visserligen icke ansett sig böra ingå i någon pröfning beträffande lämpligheten eller olämpligheten af de tider, å hvilka Kongl. Maj:t anser öfningarne böra försiggå, har dock icke kunnat undgå att hysa något tvifvel om huruvida de föreslagna höstöfningarne skulle kunna med något större gagn än å annan tid på året hållas anuåt än i sydliga delen af landet, enär i mellersta och nordliga Sverige bergningstiden i regelu inträffar så sent, att, då fälten äro fria, årstiden så långt framskridit, att man i allmänhet icke, utan men för helsan, kan tillbringa atterna ute, ett förhållande hvarpå visserligen icke i krig kan fästas afseende, men som vid fredsöfningar icke torde böra lemnas utan hänsyn.

Då således, enligt Utskottets åsigt, de föreslagna öfningslägren både kunna och böra ställas i förbindelse med de årliga regementsmötena, hvarigenom otvifvelaktigt betydliga besparingar å detta anslag böra uppstå, har Utskottet ansett att omkring 100,000 R:dr årligen borde för detta ändamål kunna anses fullt tillräckligt för öfningarnes ordnande åtminstone efter den plan, som finnes angifven i underdåniga memorialet af år 1868, och får Utskottet på ofvan anförda skäl tillstyrka, att anslaget till indelta arméns och Wernlands fältjägares vapenöfningar må förhöjas till 1,000,000 R:dr.“

Såsom

Såsom redan är sagdt, gillar jag till alla delar dessa åsigter, och jag hoppas att de äfven inom Kammaren skola tillvinna sig det afseende de förtjena.

Herr Liss Olof Larsson: Den talare som först yttrade sig, sedan denna punkt föredragits, har sagt nästan allt hvad jag ansåg böra derom sägas, och sedermera har en annan talare upprepat ungefärligen detsamma, hvarföre jag icke kan tro att Kammaren skulle finna sig trakterad, om jag upprepade det för tredje gången. Detta kan derföre icke falla mig in, och jag skulle således kunna afstå från ordet under instämmande uti hvad de två föregående talarne anført; men jag vill med ett par ord anföra ytterligare ett par skil, som bidragit att stadga min åsigt i frågan.

Då jag tillhört den del af Kammarens ledamöter, hvilka utdömt den indelta armén såsom stam och önskat att i stället erhålla en annan sådan, så har jag, till följd af dessa mina åsigter om sjelfva hufvudsaken, ansett att man icke bör bevilja ökade anslag till öfningar för denna stam, som man icke önskar bibehålla.

En annan omständighet, som *till en början* gjort mig något tveksam, om hvilketdera vore, ur politisk synpunkt, mest klokt: antingen att bifalla eller att afslå Kongl. Maj:ts ifrågavarande, af Stats-Utskottet understödda proposition, var den, att, om anslaget beviljades, så skulle detta föranleda dertill, att soldaten får längre öfningstid och större göromål, hvarigenom rust- och rothållaren nödgas i samma mån förhöja soldatens löneförmåner, och då rust- och rothållaren detta oaktadt icke får någon lindring i sina skyldigheter, så blir följden den, att indelningsverkets orättvisor framstå ändå mera bjert, och att dess ojemna fördelning skall framstå så uppenbart, att hela verket skulle sönderfalla af sig sjelft. Men ett dylikt resonnement tycktes mig stå i alltför nära släktskap med satsen "att utdrifva djeflar med Beelzebub"; och derföre vill jag icke heller tillmäta dylika skäl sådan egenskap att de böra anses vara på frågan inverkan, särdeles som jag icke heller hyllar den satsen, att ändamålet helgar medlen.

Jag yrkar således afslag å Kongl. Maj:ts förevarande proposition.

Friherre Ericson: Då jag såsom ledamot af Stats-Utskottet bidragit till Utskottets beslut i denna punkt, hvarest tillstyrkes ett anslag af 200,000 riksdaler till årliga fälttjenstöfningar, så anser jag mig böra redogöra för de skäl, som bestämt min åsigt i frågan.

Detta anslag är af en egendomlig natur och kan derföre icke såsom andra anslagsfordringar bedömas endast med afseende på dess nytta och nödvändighet utan äfven med hänsyn till andra omständigheter. Ingen ämnar bestrida att upprepade öfningar såväl för befäl som trupp äro nyttiga, och då man af en bland de sista punkterna i detta betänkande finner att t. o. m. Utskottet ansett ett särskildt exercishus vara nödigt för tjenstens behof till och med för Lifgardet till häst, som dock ligger i ständig tjenstgöring, så framgår deraf tydligt att, i afseende på indelta arméns öfningar, mycket fattas, innan dessa kunna anses hafva hunnit grönsen af det minimum, hvarmed man ur militärisk synpunkt skulle kunna finna sig belåten. Det är således ingen svårighet att motivera ett

förslag till beviljande af ökade anslag för indelta arméns vapenöfningar; och med åberopande af samma skäl, som anföres för ett anslag på ett par hundra tusen, kan man tillstyrka beviljande af en eller annan million. Man har derföre vid bedömande af en dylik anslagsfråga att taga hänsyn mindre till sjelfva saken än till hurudana statsverkets tillgångar äro, dels ock i hvad mån dylika fältöfningar kunna föranleda till ytterligare tunga för rust- och rotehållarne. I sådant afseende är jag visserligen af den åsigt att man redan gått så långt, att man icke borde gå vidare, och jag är fortfarande af den mening, som jag vid sista Riksdagen uttalade, att man borde kunna nöja sig äfven med ett mindre anslag, än det nuvarande. Säkert är att man för längre tid nått maximum. Men det är ett annat skäl som för mig denna gång varit bestämmande, och detta vill jag äfven angifva. Jag behöfver icke erinra Herrarne, att vi under loppet af flera år legat i strid med Kongl. Maj:ts regering angående arméns omorganisation och grunderna härför. Vid de första sammanstötningarna har majoriteten i denna Kammare vunnit seger; och för att rätt kunna skörda segerns frukter, anser jag det vara nödigt att med hofsamhet begagna densamma, samt att Kammarerna, såsom den segrande parten, bör först utsträcka handen, till tecken af önskan att striden icke behöfver förnyas. Af detta skäl anser jag det skulle vara riktigt och klokt om, för att gifva uttryck åt en sådan uppfattning, sedan Konungen funnit sig föranlåten taga en ny rådgifvare för landtförsvarsärenden, denna Kammares majoritet mötte den nye krigsministern med tillit och förtroende; och jag har i den Kongl. propositionen icke funnit någon punkt, der man kan så tydligt uttala ett sådant förtroendefullt tillmötesgående, som om man bifölle det nu ifrågavarande anslaget.

Det är af detta skäl, och endast af detta skäl, som jag för min del tillstyrkt anslaget beviljande; och slutar jag med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Vid bedömande af detta anslags behöflighet framstå otvifvelaktigt ett par ganska viktiga omständigheter, som förtjena en allvarlig granskning.

Ett par militärer hafva redan yttrat sig i frågan, och såväl den förste bland desse, hvilken dock motsatte sig anslaget beviljande, som ock den andre hafva begge ansett att soldatens öfning måste beständigt för hvarje år fortsättas, derest han skall kunna anses duglig. Men det förefaller mig dock vara alldeles klart, att någon viss öfningstid skall vara tillräcklig, och att soldaten, sedan han genomgått denna öfningstid, måste anses vara fullt duglig att göra sin tjänst och sedan endast öfvas så mycket som erfordras för att bibehålla det inlärdas.

Eller huru kan man förlika sig med den tanken att vår beväring, som i krig måste gå i led med soldaten och ej fått mer än 30 dagars öfning, skall förmå försvara sig. Ettdera måste vara säkert: på gamla soldater kostas onödig öfning eller på beväringen för liten. Tvingas man sluta, dertill att regeringen aktar så litet våra söners lif, eller är meningen att försvara sig mot yttre fiender, eller vill man blott hafva lysande uniformer och en vacker paradarmé. Det är svårt att värja sig från dessa tankar, och praktisk hushållning är ej världt att tänka på. Ehuru det tyckes

icke vara i någon mån omöjligt att för den indelta stammens öfningar uppställa en viss minimitid, och denna blir då helt visst vida kortare, än den öfningstid, våra indelta soldater nu äro underkastade, ty ingalunda kan det behövas att år efter år hålla på att öfva alldeles detsamma som de långt förut måste hafva inhemtad. Då våra äldre soldater således långt för detta måste hafva fått sådan öfning, att de äro fullt krigsduglige, synes det vara tid på, att regeringen icke längre envisas med att begära ökade anslag för hela arméens årliga öfningar och man skulle kunna bereda sig tillgång till nu ifrågavarande ändamål, fälttjenstöfningar, om åtminstone någon del af arméns regementsmöten turvis inställdes för hvarje år. Det torde således vara fullt skäl att icke bifalla denna punkt af Betänkandet.

Vill man ovilkorligen att dessa årliga fälttjenstöfningar skola ega rum, så kan jag dock — jag må se saken från hvilken sida som helst — icke finna något skäl att öfverskrida det anslagsbelopp, som sistlidna års Riksdag för ändamålet beviljade, och jag tror äfven att Kammarerna, med hänsyn till hvad jag först anmärkte i afseende å den långa öfningstiden, skall kunna låta det stanna vid det för närvarande utgående beloppet, eller en million riksdaler.

Herr Grefve Posse: En talare på stockholmsbänken har visserligen erkänt — hvad också ingen lärer kunna med skäl bestrida — att för soldatens tjänstbarhet ovilkorligen fordras öfning; men han har dervid tillagt att de belopp som skola anslås för dessa öfningar böra vara beroende af statsverkets tillgångar, och i sammanhang dermed har han beklagat att, då denna fråga nu skall behandlas, man icke vore i tillfälle att få en nog tydlig öfversigt öfver statsregleringen att man kan fatta ett välgrundadt beslut. Jag vill härvid fästa uppmärksamhet derpå, att ett så kalladt förberedande finansbetänkande, som talaren ansåg vara önskvärdt, måste under alla händelser vara svårt att uppgöra med någon tillförlitlighet, ty man kan icke på förhand veta Riksdagens beslut, vare sig i fråga om statsinkomster eller statsutgifter. Hvad den nu pågående statsregleringen särskildt angår, vill jag erinra om att Stats-Utskottet redan framlagt förslag angående de flesta hufvudtitlarne, så att endast den åttonde ännu återstår oafgjord hos Utskottet. Med ledning af dessa redan inkomna betänkanden se Herrarne ganska lätt hvarthän man i afseende på utgifter torde komma. I afseende på statsinkomsterna sväfva vi visserligen i större ovisshet; dock synes det mig att en hvar, vid den beräkning han deröfver kan göra, skall tydligen finna att tillgångarne äro synnerligen goda och fullt tillräckliga icke blott för de behof som af Stats-Utskottet förordats, utan att derjemte betydliga skattenedsättningar kunna ega rum, och således kan man icke skäligen påstå att det nu ifrågavarande anslaget ej kan beviljas i brist af tillgängliga medel.

En talare har vid behandlingen af första punkten tillåtit sig säga att Stats-Utskottet varit frikostigt. Jag vill redan nu vid diskussionens början bemöta en sådan uppfattning, som jag påstår vara alldeles oriktig. Jag har för att bättre kunna göra detta uppgjort ett sammandrag öfver hvad Stats-Utskottet tillstyrkt i afseende å fjärde och femte hufvudtitlarne, och om Herrarne göra detsamma så skolen I finna att dessa belopp, hvad

fjerde hufvudtiteln angår, uppgå sammanräknade till 413,149 R:dr 67 öre ordinarie och 3,333,335 R:dr 42 öre extra utgifter, hvilka alla äro antingen andelar af sådana hufvudanslag, som föregående riksdagar för vissa ändamål beviljat eller ock sådana anslag, hvilka förut under en lång följd af år utgått. Hvad deremot beträffar sådana anslag, som nu för första gången skola utgå, och i fråga om hvilka Utskottet sålunda haft en friare pröfningsrätt, så har Utskottet för sådana icke tillstyrkt medels beviljande till högre belopp än 767,950 R:dr. Om Herrarne från detta sednare belopp afräkna den nu ifrågavarande summan af 200,000 R:dr äfvensom de 450,000 R:dr som anvisats till ny kasern för Svea artilleriregemente, så återstår icke mer än 117,950 R:dr, som omfatta verkligen nya anslag. Denna summa är så ringa att man icke torde kunna angifva särdeles många riksdagar, då Stats-Utskottet tillstyrkt lägre belopp till nya anslag å denna hufvudtitel. Man bör ock, innan man bedömer Stats-Utskottet, taga reda på huru stora belopp Utskottet tillstyrkt skola inbesparas, och man finner då att Utskottet hemställt om afslag å åtskilliga anslagsfordringar, uppgående till icke mindre än 1,325,708 R:dr på fjerde hufvudtiteln, samt 1,231,400 R:dr på den femte, eller tillsammans mer än två och en half millioner. Jag bestrider således, att Utskottet i någon riktning gått längre i frikostighet, än hvad som varit alldeles nödvändigt och som äfven hvad äldre anslag beträffar varit erforderligt, derest Riksdagen skall som sig bör honorera de förbindelser Riksdagen förut åtagit sig.

Hvad nu särskildt det ifrågavarande anslaget angår, så har jag för min del bedömt frågan från den ståndpunkt att, då mellan regeringen och majoriteten i denna Kammare förefunnits skiljaktighet i åsigt om sättet för arméns omorganisation, så bör striden derom få utkämpas i lugn och icke föranleda dertill att vårt nuvarande försvarsverk lemnas i sådant skick, att det icke kan fullgöra hvad man af detsamma måste kunna fordra. Hvilken omorganisation man än må komma att erhålla, så skall det visa sig att armén behöfver öfvas, och jag betvivlar storligen att, sedan den nya organisationen blifvit genomförd, man skall kunna åtnöjas med öfningsanslag som icke äro större än de, hvilka nu äskas; ty otvifvelaktigt skall man då behöfva vida mera, hvilket Riksdagen ock skall finna sig nödsakad att bevilja. Emellertid, då man icke kan annat än önska att den nuvarande organisationen, så länge vi måste behålla densamma, bör vara så tjenstbar som möjligt, så har jag ansett mig skyldig att tillstyrka bifall till ifrågavarande förslag.

Vi hörde nyss att en ledamot på stockholmsbänken sökte -- såvida jag rätt uppfattade honom -- först bevisa att 1,100,000 R:dr skulle vara den för detta anslag lämpliga summan, och han stödde sig i denna bevisning på sifferuppgifter, som blifvit lemnade det Särskilda Utskottet vid sistlidne riksdag och hvilka uppgifter skulle grunda sig på faktiska skäl. Men Herr Mankell gick ännu vidare och slutade med att påstå, det ytterligare 100,000 R:dr borde afprutas. Hvad Herr Mankell först framhöll till stöd derför att anslaget borde bestämmas till 1,100,000 R:dr kunde jag visserligen fatta, men deremot fann jag de skäl, som sedermera anfördes för en ytterligare nedprutning, vara något godtyckliga. Man måste vid bestämmande af anslagets storlek komma ihåg att nyttan af dessa öfningar beror just derpå, att en större styrka af alla vapen kan samman-

dragas, ty man förfelar eljest sjelfva målet. På det att så stor styrka som möjligt må kunna sammanföras, anser jag det derföre vara nödvändigt att bestämma anslaget till 1,200,000 R:dr, och jag yrkar således bifall till Stats-Utskottets förslag.

Innan jag slutar, vill jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att extra utgifter uppgå till 84,000 R:dr och sålunda, derest Stats-Utskottets förslag bifalles i dess helhet, skulle komma att betydligt understiga det belopp, som af förra Riksdagen i sådant afseende bestämdes.

Herr Forssbeck: Man lappar så länge på den gamla arméorganisationen, att jag fruktar, att detta lappverk till slut skall uttrötta svenska folket och dess representanter. Om ett förslag vore framlagdt, som på ett tillfredsställande sätt organiserade vårt lands försvar, då skulle jag vara den förste att vilja lemna de anslag, som för genomförande af ett sådant förslag vore af nöden, men så länge vi ännu icke sett till något dylikt förslag, så anser jag, i likhet med flere föregående talare, att dessa oupphörligt ökade anslag till vårt försvarsväsende endast bidra till att ännu mer stadfästa det tillstånd, som åtminstone hvad rust- och rothållare beträffar, är svårt och betungande. Här har blifvit nämndt, att dessa höstmanövrer skulle vara så nyttiga för vårt land och dess försvar och att vi derför borde lemna de stora anslag, som dertill erfordras. Detta må vara uppfattningen i södra Sverige, men jag beklagar, om dessa manövrer skulle ega rum i Östergötland. Vi vilja icke der upplåta våra marker till en promenadplats för en massa trupper, och ej heller tror jag, att en höstmanöver der skulle i sanitärt hänseende vara nyttig, enär vi i denna provins under September månad redan hafva frost och kyla. Jag anser förefrigt att det vore bättre att anställa dessa fältmanövrer vid midsommartiden, dels emedan sådant skulle leda till besparing, derigenom att arbetena på landet vid den tiden äro mindre brådskanke och folket mera ledigt, och dels emedan soldatens helsa skulle mindre lida under en mild och behaglig årstid.

En talare på vestgötabänken anförde såsom ett skäl hvarför man borde bevilja det nu ifrågasatta anslaget, att, ehuru vi inse, att den nuvarande arméorganisationen är långt ifrån tillfredsställande, vi likväl, då vi vid föregående riksdag uti ämnet vunnit en seger, nu böra visa oss såsom ädelmodige segrare och lemna anslag till upprätthållande af det nu rådande mindre tillfredsställande tillståndet. Detta är ett resonnement, som jag icke kan godkänna. Är organisationen dålig så bör den ej vidare på något sätt understödjas, hvaremot, om en lämplig organisationsplan framlägges, vi böra med sista skärften understödja densamma.

Samme talare erkände, att vi nått gränsen i fråga om anslag till dessa militärofvingar, men derpå framkom han med ett litet tillägg, att vi nu borde bevilja ytterligare 200,000 R:dr till vårt dåliga försvar.

Det uppgafs af en talare på skånebänken, att anslagen vid denna riksdag icke blifvit ökade i någon betydligare mån. Det erkännes likväl i Utskottets betänkande, att dessa af Utskottet föreslagna ökade anslag uppgå till 1,200,000 R:dr, och jag för min del finner detta mer än nog, enär dessa sålunda ökade utgiftsposter sedermera vid hvarje riksdag återkomma.

Jag yrkar, för min del, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla hvad Herr J. Rundbäck i sin reservation föreslagit.

Herr L. J. Hierta: Jag borde måhända icke yttra mig öfver de nu förekommande fjerde och femte hufvudtitlarna, såsom icke egande någon speciel militärisk kunskap, men då jag i detta afseende befinner mig i samma belägenhet som pluraliteten i denna Kammare, så hoppas jag, att Kamnaren ej illa upptager, om jag i detta ämne andrager några ord. Då man är i den ställning jag här redan påpekat, söker man naturligtvis, att noa lyssna till hvad å ena eller andra sidan utaf män af facket yttras, och jag kan icke neka till, att i det hänseendet de skäl synas mig ganska grundade, som funnos intagna i det utdrag af det vid förra riksdagen nedsatta Särskilda Utskottets betänkande, som af en talare nyss upplästes. Mot dessa skäl har en ledamot i Stats-Utskottet anfört ett annat, nemligen att — såvidt jag ej orätt uppfattade hans ord — det vore obilligt, om vi ej med förtroende skulle gå den nye krigsministern till mötes. Jag tror för min del alldeles icke, att detta förtroende saknas, så till vida, som det kan förutsättas, att Kamnarens pluralitet, i likhet med mig, är fullt öfvertygad om denne höge embetsmans både goda vilja och kunskap i sitt fack, i följd hvaraf man äfven må kunna vänta att, när han hinner få tid på sig, han skall framlägga ett förslag till försvarsväsendets ordnande, som af representationen kan antagas. Männe det icke likväl är vågadt att på förhand, blott för att gå nämnde statsråd med förtroende till mötes, bevilja ett anslag, som man på alla objektiva skäl kan anse icke vara fullt nödvändigt; ty det är väl ett anslags nödvändighet, som man bör hafva rätt att lägga till grund för sin mening, när fråga är om ökade statsutgifter.

Jag befinner mig, såsom Kammaren torde minnas sedan riksdagens början, i den ställning, att jag anser vårt land för närvarande i politiskt afseende befinna sig i en så lugn belägenhet, att något krig icke på många år är att frukta. Jag vet, att denna min uppfattning befinner sig i minoriteten, men jag tager mig friheten att, såsom stöd för min åsigt, anföra ett skäl, kanske icke så alldeles utan vikt, och det är, att från regeringens sida antagits och erkänts, att det erfordras ganska många år, jag vill minnas sex eller sju, innan vi kunna vara så försedda med tillförlitlig materiel för att med någon förhoppning om framgång kunna möta en fiendes landstigning, ifall en sådan vore att befara. Under dylika förhållanden, och om man får betrakta detta som ett verkligt erkännande från regeringens sida, synes det mig, att, äfven om man nu på en tid icke ökade anslaget till vapenöfningar, så kunde de kommande fem, sex åren vara fullt tillräckliga för att gifva åt armén den fulländning i militärisk öfning, som erfordras, till dess att materielen också är i ordning.

Ordföranden i Stats-Utskottet har fästat uppmärksamheten på, att Utskottet gjort ganska betydliga nedsättningar i de af Kongl. Maj:t öskade anslagsbelopp och framställt detta såsom ett skäl, hvarföre det nu ifrågasvarande anslaget, såsom relativt mera behöfligt, skulle beviljas. Jag ber då att få rörande ifrågasatt nedsättning fästa uppmärksamhet på, att under den diskussion, som försiggick vid nästföregående plenum, angående nedsättning af den personliga skyddsafgiften och lastpenningarne, så an-

fördes såsom ett viktigt argument för nedsättningen, att det vore bättre att vinna något än intet och att om omständigheterna ej medgäfvé så stor nedsättning som man skulle önska, så vore det dock möjligt att borttaga den tilläggsavgift på kaffe och socker och åtskilliga andra kassaartiklar, som man för några riksdagar sedan ansåg nödigt att pålägga till erhållande af medel för bestridande af de ökade statsutgifterna. Jag har alltsedan denna avgift pålades lefvat i den förhoppning, att vederbörande, det vill säga båda statsmakterna, skulle göra allt för att kunna åter borttaga dessa tillökningar. Jag hyser fortfarande den mening, som jag vid berörda afgifts påläggande uttalade, att man bör akta sig att öka dessa tullavgifter, emedan de, en gång beviljade, sedan merendels äro såsom fastspikade och nästan omöjliga att åter afskaffa, oaktadt man till fullo inser, att de för den stora mängden af konsumenter äro särdeles betungande.

På grund af det nu anförda tror jag det vara skäl att söka åstadkomna nedsättning i alla sådana nya anslag, som icke äro absolut nödvändiga, och detta är för mig ett skäl att sluta mig till de talare, hvilka yrkat, att ifrågavarande anslag måtte inskränkas till en million riksdaler.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Jag instämmer till fullo i hvad den förste ärade talaren uti ämnet anför. Hvad särskildt angår squadronsmötena till fots för kavalleriregementena, så kan jag icke förstå, att då man har för afsigt att anställa fälttjänstöfningar, dessa squadronsmöten äro af behovet påkallade, ty kavalleristen måste väl redan utan dessa möten kunna lära sig fäkta och marschera samt öfva sig i handgreppen. Jag anser således dessa möten öfverflödiga och att de gerna kunna inställas, hvarigenom en ganska stor besparing skulle uppkomma såväl för staten som för manskapet och rusthållarne. Dessutom tror jag att vi i fråga om förevarande af Kongl. Maj:t begärda anslag böra vara så sparsamma som möjligt, ty skulle man nu bevilja ett ökad anslag till dessa fälttjänstöfningar, så kan man nog vänta sig, att regeringen nästa gång kommer fram med begäran om anslag till en sådan utsträckning af dessa öfningar, att jemväl bevärningen skulle deri deltaga, och då hade man kommit in på den väg, som regeringen i fråga om vårt försvarsväsendes ordnande städe velat beträda.

Jag yrkar afslag å Stats-Utskottets förslag samt bifall till Herr Rundbäcks reservation.

Herr Johan Jönsson: Det är visst godt och väl att Herr Ordföranden i Stats-Utskottet lemnat oss så goda upplysningar om att statskassan är i ett så blomstrande skick, att den är tillräcklig till de ifrågavarande nya anslagen, men vi böra då äfven komma ihåg, hvarifrån detta statskassans goda tillstånd härflyter, nemligen från förhöjningar i tullen, i bränvinstillverkningsavgift, i trafiktaxor med mera dylikt. Jag vill derjeme fästa uppmärksamhet på ett förhållande, som icke någon af de föregående talarne vidrört, och det är, att i den provins jag tillhör har, i följd af dessa fälttjänstöfningar, soldatlönen på sista tiderna stigit mer än 25 procent. Om vi nu skulle bevilja ett ytterligare förhöjdt anslag till dessa fälttjänstöfningar, så är jag öfvertygad att soldatlönerna, i följd

af den ökade tungan för soldaten, skola inom de närmast följande två åren växa med ytterligare 25 procent, hvaraf följden blir, att de redan så hårdt betungade rust- och rotehållarne komma att än vidare öfverhopas med utgifter.

På grund af hvad jag nu anfört kan jag för min del icke annat än instämma med nästföregående talaren och yrka afslag å Utskottets under denna punkt gjorda hemställan.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Då åtskillige af de ärade representanter, hvilka uti denna fråga yttrat sig, hafva uttalat åsikter, som icke öfverensstämma med den uppfattning jag i ämnet hyser, anser jag mig pligtig att äfven nämna några ord.

Jag är långt ifrån att dela den mening, som vi här förnummit, att det bästa skulle vara, om vi, i fråga om ordnandet af våra försvarskrafter, stode kvar på den nuvarande ståndpunkten, och i detta afseende ej gjorde några vidare ansträngningar, intilldess en fullständig plan till en sådan arméorganisation, hvarom alla kunde förena sig, hunne framläggas. Långt ifrån att dela denna åsigt, hyser jag deremot den uppfattning, att vi fastheldre böra anse såsom en fördel och en pligt att genom alla till buds stående medel så småningom söka nalkas det eftersträfvansvärda målet, en förbättrad arméorganisation, och att vi för detta ändamål böra, bland annat, bereda tillfällen till ökad militärbildning och ökad tillgång på ett underbefäl, motsvarande tidens fordringar. Jag anser detta i samma mån viktigt, som vi ännu tyckas vara aflägsnade från en fullständig lösning af denna stora fråga. Dermed vill jag dock visst icke säga, att jag ej å min sida skall erbjuda hvarje offer af tid och möda för att närma oss nämnda mål för våra önsknings, men det är just för att underlätta möjligheten af dess uppnående som vi icke böra försumma att uttaga hvarje steg, som delvis närmar oss detsamma. Så måste man ju tillryggalägga hvarje vägstycke när man vill framåt, och jag vet icke hvarföre här skulle förefinnas ett undantag.

I den Kongl. proposition, som här till behandling föreligger, är uti de aldra noggrannaste detaljer i siffror upptaget, hvad regeringen i anslagsväg ansett kunna under nuvarande förhållanden göras för arméns behof. Det är således icke någon begäran om anslag i klump, utan Riksdagen är i tillfälle att fullt tydligt inse, hvartill hvart och ett af de begärda anslagen skall användas. Hvad mötestiderna beträffar, så äro de ungefär desamma, som under förlidet år. Tillökningen i utgifter vållas egentligen dels af förslaget om en längre utsträckt tid för underbefäls-skolorna, hvilkas ändamål är att utbilda ett dugligt underbefäl, och dels genom de föreslagna höstmanövrerna. Jag tror det är nödvändigt att bevilja dessa anslag, så vida vi äro angelägna om att äfven under tiden som åtgår för utarbetandet af en fullständig försvarsorganisation icke vara helt och hållet urståndssatta att med de krafter vi ega åstadkomma en mobilisering. Jag delar icke den åsigt, som här af åtskillige representanter uttalats, att man borde, på bekostnad af våra vanliga regementsmöten eller genom att inställa dessa, bereda sig de medel, som erfordras till de föreslagna höstmanövrerna. Detta förslag förefaller mig som om en enskild person ville söka spara in kostnaderna för en lärjunges under-

visning i att stafva för att låta honom genast läsa rent. På mötesplatsen söker man att, i den mån de korta öfningstiderna medgifva, bibringa den enskilda undervisningen och utveckla det militära vetandet och förmågan hos så väl individen som de mindre truppafdelningarne: halftroppar, troppar, plutoner, kompanier och bataljoner — och de fältmanövrer, som här företagas, äfven då närmaste regementen manövrera emot hvarandra, äro endast att betrakta såsom välbehöfliga förberedande skolor för så väl officerare som manskap, der man opererar efter förut öfverenskomna bestämda föreskrifter, der, till följd af truppernas fåtalighet och den välkända lokalen, man har tillfälle att i detalj öfvervaka både befäl och manskap och der man ofta rättar begångna misstag genom återförnyande af samma rörelser. Helt annorlunda gestalta sig emellertid förhållandena vid de allmänna fälttjenstöfningarne, der truppmassor af alla vapen dragas tillsammans och operera på för dem helt och hållet främmande trakter, och der kolonnerna, oaktadt de stundom äro milsvidt skiljda från hvarandra och den ena ibland ej vet hvar den andra befinner sig, skola med hvarandra samverka. Utan den praktiska erfarenhet och förmåga, som genom dylika öfningar bibringas, är det omöjligt att förvärfva den snabbhet i vidsträckt åskådning och den rika omfattning i tankeförmåga, som erfordras för att kunna leda och åstadkomma samverkan mellan större trupper. Det är icke möjligt att endast på teoretisk väg inhemta en dylik förmåga, ty man kan icke i Kammaren, äfven med den rikaste fantasi, föreställa sig alla de oväntade omständigheter, som uti praktiken kunna förekomma och tvinga till en förändring i redan vidtagna dispositioner. Om jag nu dertill lägger, att dessa öfningar äro de enda tillfällen, der trupperna kunna lära sig värdet och föreställa sig verkan af de olika vapenslagen, samt der de dessutom kunna förvärfva sig någon öfning i fältvana, eller förmågan att under mindre gynsamma förhållanden slå sig ut, så tror jag verkligen att behöfligheten af dessa öfningar är till fullo ådagalagd.

Jag skulle visserligen hafva önskat att, såsom en representant här yrkat, man under nämnda öfningar kunde förena beväringen med stammen; ty en sådan förening skulle vara särdeles nyttig och utgör ett stort mål, till hvilket jag anser man bör kunna sträfva, men, då redan det nu begärda anslaget mött ett sådant motstånd, hvad skulle ni då hafva sagt, mine Herrar! om regeringen äskat de stora uppoffringar af både pennningar och arbetskraft, som skulle blifvit en följd af beväringens införlifvande med stammen under berörda fältöfningar.

Jag anhåller, att Kammaren måtte bifalla hvad Utskottet under denna punkt af betänkandet tillstyrkt. Jag måste nemligen åtnöja mig med hvad Utskottet föreslagit, när jag icke kan hysa någon förhoppning om, att hvad Kongl. Maj:t till ändamålet begärt skall i sin helhet af Riksdagen beviljas, och jag beklagar derjemte, att den princip gjort sig gällande, som betager mig hoppet, att de i mom. c) af denna punkt omförmälda 250,000 R:dr varda af Kammaren anslagna.

Grefve Sparre: Det är ej min vana att i allmänhet besvära Kammaren med yttranden i dessa frågor, och jag skulle ej heller i dag hafva gjort det, om jag icke funnit, att alla de talare, som yttrat sig angående

denna punkt, Utskottets egne ledamöter undantagne, uppträdt mot Utskottets förslag. Jag hade föreställt mig, att då den blifvit af Utskottet så enhälligt tillstyrkt, att endast trenne ledamöter reserverat sig, icke så många röster skulle höja sig i den motsatta riktningen. De skäl Utskottet i motiveringen anført äro, så vidt jag förstår, tillräckligt talande; motståndans åter af den beskaffenhet, att de knappast kunna uppfattas. Jag har emellertid antecknat några af dem, hvilka jag ber att få underkasta en liten granskning.

”Soldaten är“, har man sagt, ”redan nu, hela sommaren igenom upptagen af exercis“. Konungens Befallningshafvande, som till följd af sina embetsåligganden temligen noga böra känna saken, torde man i det afseendet ej kunna fränkänna allt vitsord; och jag får då säga, att, fälttjänst-öfningarne inbegripna, exercisen ej räcker öfver en månad, rekrytexercisen undantagen. Kan man väl säga att detta är att exercera ”hela sommaren“; tror man väl, att den lilla öfningen är för stor? ”Det är synd om den stackars soldaten, det är han, som får sitta emellan vid de här öfningarne“. Det yttrandet påminner mig om ett annat: det vore lätt att berga sig i fält, bara fienden icke sköte så oförsigtigt. Det vore lätt att vara soldat, om inga krig och ingen exercis funnos. Men jag åtminstone hyser ingen barmhertighet med soldaten i det fallet: då han blifvit soldat, så måste han i sitt eget intresse förvärfva sig skicklighet i yrket. En illa öfvad och odisciplinerad här är en olycka, i första hand, för sig sjelf. Fälttjänstöfningarne äro så förderliga i sanitärt hänseende, säger man. Men de hållas ju — åtminstone var detta förhållandet i fjol — i början af September, och det skulle ju kunna hända, att en fiende vore nog indiskret att angripa oss äfven under den årstiden. Det skadar väl icke att soldaten under freden fått pröfva äfven den årstiden, som sannerligen tillhör den mest tempererade i vår höga nord. ”Vi vilja icke upplåta våra marker till dessa öfningar på hösten“. Men männe det är mera sannolikt att vi skulle vilja upplåta dem under sommaren, då grödan ej är bergad, utan ännu står på rot? Jag tror det ej; hvad Westergötland åtminstone beträffar, ber jag få protestera. En talare har sagt: ”vi hafva ej något krig att frukta på många år, och hvarföre kunna vi då ej inställa de här öfningarne“? Ja, om premissen vore riktig, skulle det ej vara någonting att anmärka mot konklusionen; men, i så fall, hvarföre icke gå ännu längre, vi kunde ju då inställa *alla* militära öfningar, och mycket mera till! Jag hade annars föreställt mig, att den gamla satsen: om du vill fred, så rusta dig för krig, nu som förr skulle vara en sanning; jag hade trott att just det sista stora kriget, den otroliga hastighet, hvarmed de stora truppsammandragningarne då skedde, skulle hafva visat nödvändigheten att under freden bibringa de lefvande försvarskrafterna den största möjliga utveckling, skaffa dem så fullständig krigsöfning som möjligt. Och den åsigten tyktes äfven den talare gilla, åtminstone i viss mån, att döma efter den tid han ansåg under den nuvarande arméorganisationen för soldatens utöfning behöfvas, eller 5 à 6 år. Fälttjänst-öfningarne afse ej heller endast soldatens utbildning, utan ännu mera, och hufvudsakligen befålets; det är just vid dem, som befålets, isynnerhet det högres, skarpsinne, dess förmåga att fullgöra sina skyldigheter sättes på prof och utbildas för det verkliga kriget. Jag önskar lika lifligt som

någon annan, att fäderneslandet måtte blifva förskonadt från kriget och dess olyckor, men om vi i den förhoppningen skulle upphöra med alla förberedelser att möta detsamma, skulle vi, fruktar jag, blifva ett lätt byte för en roflysten granne — och vår frihet och sjelfständighet är dock det dyrbaraste fädernearfvet, ett arf, som vi *kunna* och *måste* försvara. Samme talare ordade slutligen äfven om tullafgifter och tilläggsbevilning. Men hoppet till dem från den nu förevarande frågan kan jag åtminstone icke riktigt begripa och vill således i det afseendet ej bemöta honom.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag, och tror för öfrigt att vi litet hvar kunde spara oss i den här diskussionen.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Herr Talman! Mine Herrar! Den siste talaren slutade med en antydning om att vi ej borde vara för mångordiga. Jag är hufvudsakligen af samma mening, och vill därför endast yttra några ord, hvartill jag tror mig hafva skäl, isynnerhet då jag uttalade mig vid sistlidne lagtima riksdag emot det anslag som då beviljades till de ökade öfningarne för den indelta armén, men vann då ett ringa understöd i denna Kammare; jag är nu så mycket mera belåten, då jag tror mig finna ett motsatt förhållande, och hoppas således denna gång på ett lyckligare resultat för min mening.

Kammaren borde visa sig tillmötesgående mot den nuvarande chefen för Landtförsvarsdepartementet, då man torde hafva förhoppningar om att han så vidt möjligt är vill gå pluralitetens i denna Kammare uttalade åsikter till mötes, äfvensom i följd af den omständigheten att vi vid de föregående riksdagarne vunnit en stor seger, i fråga om den föreslagna nya arméorganisationen, man äfven i förevarande fall borde vara beredvillig till uppoffringar. Denna uttalade tanke må vara riktig, hvad personen beträffar, hvars åsikter i försvarsfrågan jag ej känner, men då man kommer till saken vågar jag deremot protestera. I annat fall borde vi ju bevilja alla möjliga anslag under denna hufvudtitel, specielt dem som begäras för den indelta armén, således äfven det till dess öfningar här begärda anslaget. Men, i så fall, huru skulle den nye chefen få reda på våra verkliga tänkesätt i frågan. För min del kan jag icke finna det ringaste skäl för ett sådant påstående. Jag tror tvärtom, att det är alldeles nödvändigt, att en opinionsyttring i motsatt riktning, åtminstone från de ledamöter som i följd voro i majoriteten i arméfrågan, är af behofvet påkallad; ty endast på det sättet kan den nye krigsministern få säker kännedom om hvad vi verkligen vilja i försvarsfrågan, och motsatsen skulle säkert leda oss derhän, att regeringen på en annan väg än den vi önska skulle föra oss till målet af den stora frågan, angående det lämpligaste systemet för organisationen af vårt försvar. Man har vidare i likhet med Utskottet uttalat den mening, att ingen har bestridit nyttan och nödvändigheten af de föreslagna ökade öfningarne, för min del vågar jag uttala en motsatt mening, och är derom fullt öfvertygad, att de medel som dertill anslås äro illa använda. Den indelta armén är utdömd icke allenast af den öfvervägande delen af representationen, utan i allmänhet af hela folket. Dertill kommer att den nuvarande organisationen af vårt försvarsväsende är ansedd såsom oduglig icke allenast af regeringen utan af hela nationen. Kan det då vara nödvändigt eller ens nyttigt att upp-

offra stora summor på en utbildning, som den ändå aldrig kan, till följd af sin beskaffenhet, ernå? Jag protesterar deremot, och tror att alla de summor som användas på öfningar för vår indelta armé äro bortkastade penningar till större delen, intill dess planen för försvarsväsendets ordnande blir fullständigt genomförd på ett nyttigt sätt.

Fälttjänstöfningarne i Skåne under sista hösten, de så kallade stora fältmanövrerna, hade jag icke tillfälle att åse, men då jag reste upp till den urtima Riksdagen, mötte jag under vägen en större del af de södra skånska regementena på dess hemresa. Åtskilliga af regementenas trossvagnar voro fullastade med soldater, som ej på annat sätt kunde förskaffa sig hem. De måste åka, derföre att de efter de utståndna mödorna voro oförmögne att gå, och detta efter endast tio dagars fältlif. Hvad skulle man väl då kunna tro om dem, om de fått vara med litet längre, eller om de fått pröfva på ett *verkligt* krigs besvärigheter? Måne de i sednare fallet skulle stått ut längre? Sannolikt kade de då blifvit invalider allesammans eller till större delen.

Grefve Sparre behagade yttra, att han icke hört några skäl, som han ansåg förtjenta att bemötas, fastän han dock vågade försöket mot åtskilliga som här framhållits emot Utskottets förslag. Men det aldri vigtigaste glömde han bemöta, nemligen att tungan af dessa öfningar träffar endast en enda del af folket, rust- och rotehållarne. Det är just dessa innevånare i landet, hvilka redan äro oskäligt hårdt betungade af den indelta armén, som det egentligen gäller, Huru många hundratusentals R:dr skulle icke dessa "manövrer" kosta dem! Skola de, såsom sistlidet är egde rum, fortsättas, så kommer, utom det att rusthållarnes hästar och munderingar utslitas, soldaten att blifva mycket dyrare än hittills. Redan i fjol, och det var första gången dylika manövrer anställdes, fick man icke utaf en, utan af många soldater höra den hotelsen: skall det här fortsättas, så taga vi afsked, eller också skola vi hafva mycket högre aflöning än hittills.

Älskar man den indelta armén så högt, att man ej vill något annat försvar, utan tror sig vinna målet, dess bibehållande, genom ökade anslag än i den ena, än i den andra riktningen, vill man ej hafva någon bättre arméorganisation; då torde man, om anslaget skall beviljas, se till att de förluster som enskilda komma att lida af de nya öfningarne blifva ersatta, men någon antydan derom finnes hvarken i Kongl. Maj:ts förslag eller Utskottets. För min del har jag ej kunnat finna annat af chefsens för Landtförsvars-departementet yttrande, än att han genom ökade anslag, på denna väg *så småningom*, således med bibehållande af vår indelta armé i oförändrat skick, vill genomföra försvarsplanen, hvilket jag fruktar skulle medföra olyckliga följder för landet, så länge bördorna eller kostnaderna för försvaret ej drabba alla lika efter förmågan att bära dem. Åtminstone intilldess sådant är genomfördt, anser jag att inga anslag till ökade öfningar för vår indelta armé böra beviljas.

Jag yrkar på nu anförda skäl afslag å Utskottets förslag.

Herr Ola Nilsson förenade sig i detta anförande.

Herr Key: Jag kan så mycket lättare fatta de betänkligheter, som yttrats mot detta anslag, som jag, sjelf i viss mån delat dem. Det är

mig också väl bekant att motståndarne till detta anslag äro mycket talrika inom denna Kammare.

Att orsaken härtill icke kan vara någon njugghet mot vårt försvar är alldeles tydligt för en hvar som besinnar huru stora anslag både vid sista ordinarie riksdagen beviljats och nu synes på väg att beslutas. Allmänna opinionen, såväl bland militären som inom representationen, tyckes äfven vara ense om nyttan af dessa öfningar, att icke tala om gagnet af underbefälsskolorna, hvilket kanhända är ändå större. Motståndet hos olika tänkande kommer säkerligen icke heller af någon plötsligt påkommen likgiltighet. Om så vore hade icke riksdagsdebatterna för blott några månader sedan, vid det urtima riksmötet, varit så liffiga, så allt upprörande, så utsatta för olika omdömen och så med spändt intresse af hela landet följda, icke heller misshagliga motståndare så snart sagdt förföljda. Ej heller ligger det nuvarande motståndet mot anslaget till öfningarne i något missnöje med den nuvarande krigsministern; tvärtom, hans förslager äro hållna, det erkänner man, inom måttlighetens gränser och, såsom en talare yttrat, hufvudsakligen föranledda af föregående Riksdags beslut. Af de uttalanden han hittills afgifvit framgår dessutom, såvidt jag kunnat finna, att han för sin del ingalunda envist vidhåller den gamla försvarsorganisation, hvarom vi så länge tvistat. Ett stöd för denna min uppfattning finner jag i hans yttrande, pag. 3 i bilagan n:o 3 a), till statspropositionen, der han yttrar sig så här: "— men fastän, med anledning häraf (de svårigheter, som hittills visat sig vid försöken att åstadkomma en tillfredsställande försvarsorganisation) frågan rörande vår försvarsorganisation i sin helhet således måste till en kommande riksdag uppskjutas, anser jag dock, på det icke en dyrbar tid må förspillas, såsom en oafvislig nödvändighet, att med oförtröttad omsorg bearbeta utvecklingen af redan befintliga försvarskrafter i en riktning, som underlättar och påskynlar *vilken organisation af försvarsverket som ock slutligen må blifva antagen*". Pag. 11 i samma bilaga finnes en antydning i samma riktning, då det säges, att "huru försvarsorganisationen i sin helhet än må komma att ordnas, är —" etc. För mig åtminstone framgår häraf, att man kan göra sig förhoppning att vid en kommande riksdag ett nytt förslag till arméorganisation kommer att innebära ett större tillmötesgående mot representationens önskningsar, än hittills varit fallet. Men skulle icke heller detta nya förslag blifva tillfredsställande, så hafva vi ju alltid den utväg öppen, att då neka anslaget — något som ofelbarligen skulle blifvit fallet äfven nu, om den förut varande krigsministern hade suttit kvar.

Då således det icke kan vara någon af dessa omständigheter, njugghet mot försvaret, likgiltighet för detsamma eller obenägenhet mot den nuvarande chefen för Landtförsvars-departementet, som framkallat det motstånd mot denna anslagspost, som här hos flere talare och i Kammaren gifvit sig tillkänna, så måste anledningen dertill sökas på annat håll. Jag tror ej att jag tager fel, då jag säger att det är — fruktan för en uppjord plan af indelningsverkets anhängare att, genom en successiv utsträckning af de indelta soldaternas och beväringsmanskapets öfningar allt längre och längre, och genom att, så till sägandes, bitvis, på de gemensamma voteringarnes väg förvärfva anslag för denna organisation, slutligen fastläsa det gamla indelningsverket. Jag är för min del öfvertygad, att orsa-

ken ej ligger i summans belopp — detta är för så väl den ene som den andre icke någon väsendtlig sak i förhållande till ändamålet — utan det är farhågan för detta osynliga som man fruktar ligger bakom, för de sannolika följderna, som man befarar af anslaget beviljande. För min del hyser jag ej samma betänkligheter, äfven om anledningarna till dem verkligen finnas till. Låt så vara. Den siste talarens yttrande är dock en illustration till hvad jag för min del tänker. De ökade kostnader som skola drabba rust- och rotehållarne derigenom att de, under soldatens bortovaro på öfningarne längre tid än förr, måste sköta hans torp, och derigenom att de för rekryterna få betala större lega än nu, ja sjelfva de nu befintliga soldaternas eget vexande missnöje med frånvaron från hus och hem, de ökade statsutgifterna och den ringa produkten; — alla dessa omständigheter sammanlagda skola, i stället för att *fördröja*, i min tanke just *påskynda* förvittringen, den i alla fall raskt fortgående förvittringen af vår nuvarande försvarsorganisation, samt framkalla och påskynda en förändring, för hvilken denna Kammare så kraftigt uttalat sig.

Ur denna synpunkt och då jag dessutom anser öfningarne i och för sig nyttiga och nödvändiga, samt fordrar att under hvilka förhållanden som helst först fosterland och sedan parti, först allmänt väl och sedan enskildt intresse skall gälla, så yrkar jag för min del bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag vill visst icke bestrida nyttan af dessa öfningar, men jag tror, att de skulle kunna anordnas på annat sätt, genom en inskränkning i regementsnötenas längd och genom att ställas i samband med dessa. Den nuvarande chefen för Landt försvars-departementet har förklaradt, att det vore omöjligt, att det hvarken kunde eller borde ske; men den förre chefen för samma departement hade en annan åsigt. Han förklarade nemligen i Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof till 1869 års riksdag, att, om Riksdagen ville bevilja anslag till fälttjenstöfningar, så skulle tiden för regementsmötena kunna inskränkas. Åsigtorna i frågan kunna, som man finner, äfven fackmän emellan, vara delade. Summan som är i fråga är, från statens synpunkt betraktad, ej synnerligen stor, men väl kostnaden för rust- och rotehållarne; och förslaget bör väl, kan jag tro, ses äfven från den sidan, men det är just ur den synpunkten jag icke kan bifalla detsamma. Deras rätt är lika god som det allmännas; och på den enskildes skada bygges ej allmänt väl.

En talare har medgifvit, att kostnaden för rust- och rotehållarne redan nått sin höjdpunkt och att de ej borde betungas mera. Samme talare medgaf att dessa öfningar för dem skulle blifva en ytterligare tunga, men, det oaktadt, kom han till det resultat att anslaget borde beviljas. Premissen och konklusionen stodo, så vidt jag kan finna, ej i samklang med hvarandra; hvad han ville bevisa blef ej bevisadt och hvad han ej ville bevisa bevisades.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag ber om ursäkt för det jag ännu en gång besvärar Kammaren med några få ord i frågan, men orsaken der-

till är representantens från Wenersborg anspelning, att den som ej vill bevilja dessa 200,000 R:dr skulle hafva glömt känslan för fosterlandet. En sådan tillvitelse tror jag icke är befogad. Hvad jag och de med mig liktänkande ifrågasatt är endast, huruvida förhöjningen vore befogad eller ej — ingenting annat — om den verkligen behöfdes; om den lägger någon tunga på rust- och rotheållaren eller på soldaten har jag åtminstone ej fäst mig vid. Under fälttjenstöfningarne sistlidne höst hade jag tillfälle att såväl i ett som i ett annat afseende göra mina observationer; och hvad officerarne beträffar, af hvilka jag hade några inqvarterade hos mig, fann jag ganska snart att de icke hade någonting emot att hvarje höst få komma ut på en sådan der tur. De hade både lön och dagtraktamente under tiden; och utgifterna för dem voro ej så svåra att bära, synnerligast som den svenska gästfriheten lika litet då som troligen hädanefter förnekade sig.

Man har talat om att vi borde bevilja anslaget, såsom ett bevis på förtroende till krigsministern. Något grundadt anspråk derpå torde han väl ej ändå kunna hysa, lika litet som han kan vänta sig ett votum i motsatt riktning; han har ju helt nyligen tillträdtt sin höga befattning. Ingen krigsminister, derom är jag fullt öfvertygad, genomför en försvarsorganisation, grundad på någon annan princip, än den att försvaret skall drabba alla lika i förhållande till förmögenheten; men den, som vill bygga på den grunden, han skall vinna ett så kraftigt understöd, att allt motstånd skall på öfvertygelsens väg tillintetgöras. En viss tid måste äfven för soldaten vara tillräcklig, inom hvilken han kan vinna full skicklighet i sitt yrke, hvad han derefter behöfver göra är endast att hålla vid makt hvad han lärt, och detta kan, vågar jag tro, ske genom fortsatt beivstande under kortare tid af de vanliga regementsmötena. För en soldat som tjänat tio à femton år torde väl den öfningen vara tillräcklig. Den åsigten är icke ny, den har ganska ofta blifvit utvecklad. Man må för öfrigt i det afseende hysa hvilken tanke som helst, kan man dock — så är åtminstone min öfvertygelse — saklöst afslå Utskottets förslag; och hoppas jag att så äfven måtte blifva förhållandet.

Herr Almquist: Herr Talman! Mine Herrar! Då frågan om landtförsvarets ordnande förledet är var under behandling i denna Kammare, uttalade de fleste, som derom yttrade sig, ett klander mot den indelta armén, ett klander, som hade sin grund dels uti sjelfva arméorganisationen, dels deruti, att de ansågo den indelta armén oanvändbar eller åtminstone mindre tjenlig, på grund af den ringa öfning och ofullständiga utbildning som kommit densamma till del. Då den ifrågasatta organisationsförändringen föll, och då man erkände, att armén med dess dåvarande öfningar icke motsvarade hvad landet egde rätt att fordra af sitt försvar, så förvånar det mig på det aldram högsta, att snart sagdt icke mer än en enda ledamot af Kammaren, med undantag af några Stats-Utskottets ledamöter, yttrat sig för bifall till nu framlagda förslag, då just detta afser att bereda medel till utsträckt öfningar för att utbilda såväl befälens omdöme och högre militära egenskaper som soldatens krigsduglighet och erfarenhet. Herr chefen för Landtförsvarsdepartementet har framhållit behofvet af dessa öfningar äfvensom olämpligheten af att begagna de åtgärder, andra talare föreslagit, för åstadkom-

mande af medel dertill, såsom genom indragning af regementsmöten o. s. v. Jag kan icke underlåta att angifva min uppfattning af dessa möten. De vanliga öfningstiderna afse den enskilda krigsbildningen, och vid dessa möten erhåller visserligen det lägre befälet och truppen erforderlig öfning, men icke så det högre; ty den truppstyrka, de högre officerarne då kommandera, är alltför liten och utan samverkan med olika vapen, som är af högsta vikt för den högre militärutbildningen. Det är just för möjligheten att utbilda ett högre befäl, till hvilket man med förtroende kan öfverlemna armén, som dessa fälttjenstöfningar äro af aldra största vikt. Att gifva närmare skäl därför tror jag mig icke behöfva, utan jag vill endast antyda, att först när de högre officerarne komma i tillfälle att anförä en större truppstyrka och kunna uppträda på en terräng som är fullt obeakt, kunna de lära sig att utveckla förmåga och skarpsinne samt utbilda sitt omdöme. Flere talare ha ansett, att man icke borde bevilja detta anslag derföre, att, om detta sker och arméns utbildning befrämjas, så skulle man derigenom motverka den omorganisation, som man ansett nödvändig. Kan det vara skäl att, under afvaktan på en arméorganisation, till en oviss framtid uppskjuta öfningar, som för hvar och en måste anses oundgängligt nödvändiga, så vidt vi ej under tiden skola stå eller blifva redlösa, om vi komma i den olyckliga belägenhet att med vapen behöfva försvara vår sjelfständighet och vårt oberoende. Jag kan icke tro detta.

Andra talare ha såsom skäl till afslag å frågan anført, att de indelta trupperna vid några öfningar förlidet år hade visat sig såsom invalider, så att de icke kunde deltaga i marscherna, utan fingo följa med trossen. Jag frågar, hvad detta väl bevisar, annat än att de haft för liten öfning, för litet vana att marschera, med ett ord, för litet uthållighet, hvilket för en trupp i krig är af aldra största betydelse. Alltså är detta förhållande, som man velat använda såsom skäl för afslag, enligt min tanke, tvärtom ett talande skäl för bifall till anslaget, då det just visar, att trupperna äro i behof af större öfning. Man har vidare sagt, att det vore öfverflödigt att årligen anvisa ett så stort anslag till öfningar, och att det för ofta påkommer. Jag kan dock icke anse, att ifrågavarande anslag för ofta beviljas, ty de komma endast en inskränktare del af armén till godo, så att icke mer än $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$ af densamma kan få deltaga i dessa öfningar, hvarföre samma trupper endast kunna få öfning hvar tjerde eller femte år. Man har äfven annärkt, att det skulle vara olämpligt att hafva höstmanövrer, dels derföre att de skulle medföra större kostnad, dels derföre att större tid för det indelta manskapet skulle tagas i anspråk. Hvad det beträffar, så vet hvar och en, som tagit någon kännedom om militära förhållanden, att det möter de största svårigheter att under den tid på året, då skörden ännu finnes på marken, utföra större manövrer. Det kan naturligtvis icke komma i fråga att underkasta de enskilda förluster genom dessa öfningar, utan staten måste ersätta de skador, som kunna dem tillfogas, hvilket åter skulle medföra ökad kostnad. Just af detta skäl och för att kunna röra sig fritt och oberoende, måste man begagna en sådan tid på året, att man kan tillgodogöra sig alla terränger. Hvad åter vidkommer den ökade kostnaden, så är det väl möjligt, att det blir några dylika för marscherna från och till samlingsplatsen, men för rotehållare äfvensom

äfvensom för soldaten är det af synnerlig vigt, att icke dessa öfningar företagas i samband med de vanliga mötesöfningarne, som skulle komma att infalla på den för jordbruket viktigaste tiden, då alla arbetskrafter behöfvas, och som skulle beröfva det indelta manskapet den arbetsförtjenst, det under denna tid eljest kan bereda sig. Från hvilken synpunkt således man än betraktar saken, så måste man erkänna dessa höst-fältmanövrers stora vigt. På nu anförda skäl kommer jag alltså att lemna min röst till bifall åt Utskottets förslag och hoppas på det liffigaste, att det ock måtte röna bifall af denna Kammares majoritet.

Herr Törnfeldt: Herr Talman! Mine Herrar! Det är väl icke möjligt att blott a priori tro sig kunna bedöma, huru mycket militärofning armén behöfver, för att ständigt kunna vara krigsduglig. Jag tror att dertill fordras äfven någon praktisk erfarenhet, och att således de, som sakna denna, lätt i dessa stycken kunna göra sig skyldiga till misstag. Herr Krigsministeru har nyss så träffande skildrat dessa förhållanden, då han talade om, att det med krigsbildningen förhåller sig på alldeles samma sätt som med den första skolundervisningen, att man nemligen först får öfva sig i att stafva, innan man företager sig att läsa rent. Att både de primära öfningarne och fälttjänstöfningarne äro af största betydelse för härens utbildning, torde ingen heller vilja bestrida. Jag är tvärtom af den tanke, att man aldrig kan få för mycket öfning, ty hvad tjenar det till att hafva en armé, om den icke är fullt duglig att möta fienden? Men å andra sidan vet jag, att regeringen, Riksdagen och den kompakta opinionen i hela landet vid 1871 års riksdag förklarar, att vårt nuvarande försvarsväsende är odugligt och otillräckligt till landets försvar; och hvad skall man då göra? Lönar det då mödan att kosta på någonting för ett dylikt försvarsväsende? Jag kan icke finna att detta är klokt.

Man har sagt, att, sedan vi nu vunnit en seger, man bör vara beskedlig. Kunna vi lägga armarne i kors och hoppas, att allt nog sedan går af sig sjelft? Jag tror, att det icke är nog att *vinna* en seger, man måste äfven fullfölja den och förstå att *begagna sig derutaf*. Jag skulle vara för att neka alla anslag till öfningar, till dess man får en sådan förändrad arméorganisation, som det kan vara värdt att kosta någonting på, och jag anser, att den majoritet, som vid sista lagtima och urtima riksdag segrade i arméfrågan, bort göra sig segern till godo genom att framkomma med ett positivt, praktiskt förslag i stället för det som förkastats med ett tvärt, tomt nej. Jag har nu försökt i min ringa mån att göra det, icke i förhoppning att det skall blifva antaget, utan för att rekognoscera segervinnarne, men hvad har händt? Jo, man vill icke vara generad af att stammen bor på jorden, ty han "tynger då jorden", man vill icke heller gå in på, att soldaten skall få vistas inom kommunen, ty han vore då "kommunalsoldat". Hvar skall han då vara, kanske i luften och bland englarne? Jag tror emellertid, att man icke bör sätta regeringen så svårt på prof, liksom mellan tvänne eldar, och begära att den skall af sig sjelf komma fram med ett förslag, som det vid urtima riksdagen segervinnande partiet kan antaga, utan det är just från detta håll förslaget borde komma. Då ej så skett, torde det afsedda målet vinnas kanske bäst derige-

nom, att man helt och hållet låter bli att anslå medel till den kasserade arméns öfningar; och för att ju förr desto heldre komma ifrån detta oeffterrettighetstillstånd och få ett verkligt försvar för landet, måste jag alltså nu afslå både Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag.

Herr Mankell: Herr Talman. Mine Herrar! Lika mycket, som någon annan, och af samma skäl, är jag angelägen om, att denna diskussion skall få ett snart slut, och jag kan försäkra, att jag icke skall bli lång. Jag vill endast tillåta mig att svara några ord på de inkast, som blifvit gjorda mot mitt anförande. Den förste talaren från Stats-Utskottet, som försvarade Utskottets förslag, satt jemte mig i Försvars-Utskottet vid sistlidne lagtima riksdag samt gillade då, efter hvad han sjelf erkänner, i likhet med mig de skäl, som föranledde Utskottet att nedsätta öfningsanslaget till det nu befintliga beloppet. Men han har nu framhållit andra skäl för dess förhöjande, nemligen att denna Kammares pluralitet borde visa moderation efter en vunnen seger, äfvensom att man borde möta den nye krigsministern med förtroende genom att bevilja hvad han nu begärt. För min del är jag icke hemmastadd i den högre politiken, att jag tilltror mig kunna bedöma halten af detta påstående. Men så mycket kan jag förstå, att om en sådan praxis skulle göra sig gällande, att man efter hvarje seger borde anse sig skyldig att visa moderation genom att bevilja begärda anslag, Kammares handlingsfrihet på ett högst betänkligt sätt vore bunden. Och något sådant kan jag omöjligt gilla. Men å andra sidan måste jag bestämdt motsätta mig den åsigten, att en vägran af detta eller andra anslag skulle kunna innebära någon sorts mistroendevotum; tvärtom hoppas jag att denna Kammare och Herr Krigsministern med gemensamma krafter länge skola samverka till försvarets ordnande, äfven om en eller annan anslagsfordrau skulle blifva afslagen.

En annan talare, Stats-Utskottets högt ärade ordförande, har nämnt, att vi redan fått åtta hufvudtitlar utarbetade, och att vi således redan nu skulle kunna göra oss ett begrepp om statsregleringen; jag behöfver likväl aldraminst för honom påpeka, att man dels från statsregleringen afskiljt flera viktiga anslag, såsom t. ex. för jernvägarne, dels att äfven andra anslagsfrågor under loppet af riksdagen förekomma, som ej äro upptagna i statsreglering, och om hvilkas utgång vi nu naturligtvis ännu icke kunna hafva någon kännedom. Han nämnde äfven, att den nedsättning Stats-Utskottet redan tillstyrkt på fjerde hufvudtiteln skulle uppgå till ej mindre än 1,300,000 R:dr. Sedan vi konfronterat oss med hvarandra, har han dock medgifvit, att nedsättningen allenast uppgår till 7 å 800,000 R:dr. Med anledning häraf må det tillåtas mig nämna, att, om Riksdagen äfven skulle skänka sitt bifall till alla de nedsättningar jag föreslagit eller ämnar föreslå, de sammanlagda anslagen för försvarsväsendet det oaktadt skola uppgå till samma så betydligt förhöjda belopp som för innevarande år.

Samme ärade talare kunde icke fatta annat, än att jag i min motivering hade föreslagit öfningsanslaget till 1,100,000 R:dr, fastän jag kom till den deremot stridande slutsatsen, att blott en million skulle beviljas. Detta beror dock på en fullkomlig missuppfattning å hans sida. Jag yttrade min förvåning deröfver, att Kongl. Maj:t utan någon särskild moti-

vering vid innevarande riksdag fordrat ej mindre än 1,250,000 R:dr, då han föregående året likväl ansett 1,100,000 tillräckliga, ehuru äfven i denna sistnämnda summa anslaget till årliga höstöfningar var inbegripet. Men om nämnda manövrer flyttades till den vanliga mötestiden, borde en million vara tillräcklig.

Vidare anmärkte han, att jag, som ju önskar att fältmanövrer må företagas med större truppmassor, icke borde yrka nedsättning på det för dessa afsedda anslaget. Äfven härutinnan har han missuppfattat mig. Jag yttrade, att de taktiska afdelningarne borde vara så stora som i fält, på det man måtte kunna draga behörig nytta af öfningslägren. Men för öfrigt är det af mindre vikt, om öfningslägren företagas med större eller mindre truppmassor.

Med största uppmärksamhet lyssnade jag till Herr Chefens för Landt-försvars-departementet yttrande i denna fråga. Han nämnde visserligen, att han icke fordrat några anslag i klump, och deri har han obestriddligen rätt, för så vidt det rör befälsskolorna; men någon utredning, hvarför fälttjänstöfningarne skulle vara dyrare nu än förut, har jag icke kunnat upptäcka uti det detaljerade förslag han lemnat. Öfver hufvud ber jag att ännu en gång få erinra, att jag icke hittills fått höra någon motivering, hvarföre anslaget blifvit höjdt med 150,000 R:dr, om jag möjligen undantager anslaget till underbefälsskolor.

Herr Statsrådet yttrade vidare, att man icke kunde eller borde lämpligen hålla manövrer under mötestiden, emedan infanteriet då lätt kunde gå miste om den öfning det så väl behöfver. Jag ber med anledning häraf få fästa uppmärksamheten derå, att dessa fältmanövrer för hvarje regemente återkomma hvar tredje eller fjerde år, samt att detsamma under mellantiderna tillräckligt kan egna sig åt detaljutbildningen. Hvad han för öfrigt yttrade om dessa manövrers nytta och gagn är alldeles riktigt. Deremot har jag icke hört honom andraga några skäl mot öfningslägrens hållande under vanliga mötestider, utom de nyss anmärkta, hvilka jag tror mig hafva vederlagt. Jemför man å ena sidan det enda skälet, som talar för öfningslägrens hållande under hösten, nemligen fältens lämpligare beskaffenhet, samt å andra sidan de kraftiga motiv, som erbjuda sig för deras hållande under den vanliga mötestiden, nemligen de minskade kostnaderna samt de organisatoriska och taktiska fördelarne, så vågar jag tro, att vågskålen skall sjunka på den sednare sidan.

Öfverläggningen var nu slutad. Derunder hade yrkats, dels att Utskottets hemställan måtte bifallas, och dels att, med afslag å samma hemställan, det ifrågavarande anslaget måtte bibehållas vid dess nuvarande belopp. Vid härå gifna propositioner fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den förra meningen. Votering begärdes, till följd hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu blef uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under litt. a) i åttonde punkten af dess utlåtande N:o 8,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att det ifrågavarande anslaget skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, en million R:dr.

Röstsedlarne visade, efter slutad votering, 68 ja mot 101 nej; och hade Kammares beslut alltså utfallit i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Mom. b och c.

Utskottets hemställanden biföllos.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3½ e. m., men sammanträdde åter.

Kl. 7 e. m.

§ 7.

Vid den nu fortsatta behandlingen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, blefvo

Utskottets hemställanden i 9:de—18:de punkterna

Bifallna.

Punkten 19.

Herr Hörnfeldt: Jag har icke kunnat instämma i Utskottets förslag uti denna punkt, på grund af de skäl, som i reservationen äro deremot anförda. Jag tror nemligen icke, att man bör bevilja detta anslag, innan det blifvit tillräckligt utredt, huru stora kostnaderna skulle blifva, derest vid hela värfvade armén passevolansen komme att upphöra. Jag har intet annat att tillägga, utan yrkar endast afslag å punkten.

Herr Grefve Posse: Jag bekänner, att jag vid denna frågas behandling på afdelningen till en början var af samma åsigt som reservanterne, hufvudsakligen af det skäl, att detta anslag endast vore att anse såsom det *första* i ändamål att aflösa passevolansen, och att, sedan det blifvit beviljadt, man med visshet kunde emotse ytterligare anspråk för samma ändamål i ett mycket utsträckt omfång. Det hade således efter min uppfattning varit vida bättre, om detta behof till hela sitt belopp hade varit för representationen känt, innan denna dividend af behovet beviljades. Detta föranledde, att det till en början verkligen såg ut, som afdelningen skulle afstyrka Kongl. Maj:ts framställning. Men sedermera tillkomna upplysningar föranledde till andra åsigt. Det utreddes nem-

ligen att när Wendes artilleri, som nu har passevolans, skall uppsätta nya batterier, kommer det att ske på det sätt, att en del af de gamla batterierna skall sprängas ut för att deltaga i bildandet af de nya. Under sådana omständigheter är det klart, att stora praktiska svårigheter skulle möta, om passevolansen sålunda måste delas emellan kronan och de nuvarande passevolantörerna. Det blefve då en del af passevolansen, som stannade kvar hos battericheferne och den andra delen skulle kronan själf öfvertaga, eller också finge de nya battericheferne ingå i nya kontrakt, hvilket blefve ganska svårt för dem att göra, emedan dessa kontrakt komme att gälla på allt för obestämd tid, för att de skulle kunna ikläda sig de förskott, som af sådan anledning erfordrades. Detta var skälet, hvarföre afdelningen först och Utskottet sedan stannade i det tillstyrkande det nu gjort. Det var således ett rent ekonomiskt skäl, utan att man företrädesvis fästade sig vid de militära fördelar, som skulle uppstå genom förändrade anordningar i ifrågavarande afseende, ehuru flere af Utskottets ledamöter trodde sig veta, att det sätt, hvarpå passevolansen för närvarande bestrides vid Wendes artilleri, medför stora praktiska fördelar, ej allenast för truppen, som blifver väl och rikligt försedd, utan äfven för kronan, som derigenom vinner detta resultat för vida billigare pris än man föreställer sig blifva fallet, ifall kronan själf öfvertog passevolansen. Emellertid, efter de upplysningar som vunnits, tror jag verkligen, att frågan befinner sig i det skick, att Kammaren svårligen kan göra annat än bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Herr O. B. Olsson: Jemte det jag instämmer med Herr Ordföranden i Stats-Utskottet, vill jag fästa uppmärksamheten på, att det tyckes vara klart, att det blifver staten till nackdel, då truppens utrustning öfverlemnas till passevolantörerna, hvilka åtaga sig detta mot visst bestämdt pris, men heit naturligen icke utan beräkning att förtjena derpå. Numera är det heller ingen fara, att staten skall göra förluster genom direkta uppköp. Ty det har visat sig, att då sådana effekter, hvarom här är fråga, skolat upphandlas å auktion, de mången gång erhållits till lägre pris än de som i orten allmännast varit gängse. Hvad Wendes artilleri beträffar, så eger just med afseende på dess passevolansväsende ett beklagligt förhållande rum. Jag behöfver endast nämna den rättegång, hvori en del af regementets befäl tilltalats för undansnillning af en större summa. Huruvida dessa beskyllningar mot nämnda befäl äro grundade, känner jag icke, men tror det vara en tillräcklig anledning att afskaffa ett förhållande, hvarigenom sådana obehagligheter uppkommit. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Jan Andersson: Vid öfverläggningen inom Utskottets afdelning var jag till en början af samma tanke som reservanterne, men kom sedermera i följd af inom plenum erhållna upplysningar till den åsigt, att punkten borde bifallas. Många olägenheter vidlåda, såsom vi veta, det nuvarande passevolansväsendet, och jag tror det vara hög tid på att det öfverklagade onda blifver afhjelpt. Jag tror derföre, att vi göra rättast i att godkänna Stats-Utskottets tillstyrkande af det Kongl. förslaget.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 20.

Bifölls.

Punkten 21.

mom. a. och *b.*

Biföllos.

mom. c.

Härvid yttrade:

Herr Mankell: Äfven med fara att utsätta mig för den visserligen oförtjenta, men dock alltid sårande beskyllningen att vilja göra nationen vapenlös, hvilket händt en gång förut, vågar jag dock vördsamt hemställa, huruvida det icke vore skäl att under en något längre tid, än som nu är föreslagen, utsträcka gevärsanskaffningen; och tror jag mig kunna framlägga ganska goda motiv för en sådan hemställan.

Af Kongl. Maj:ts proposition finna vi, att vi vid slutet af innevarande år skola hafva nära 135,000 remingtongevär dels i förråden och dels redan utdelade till armén. Nu föreslås, att under år 1873 ytterligare gevär skola tillverkas för en summa af 1,084,000 R:dr; det vill säga, efter 30 R:dr per stycket, 36,133 gevär. Häraf följer, att vi vid slutet af år 1873 skola hafva ett förråd af 171,133 gevär. Se vi nu närmare på vårt gevärsbehof, så finna vi, att f. d. Statsrådet Abelin i sitt gevärsanskaffningsförslag antagit gevär behöfliga för följande kategorier, under förutsättning nemligen att hans förslag till försvarsväsendets ombildning skulle bifallas, nemligen för hela stammen med fyra klasser beväring 84,000 stycken, ytterligare för en klass ersättningstrupper 18,000 stycken, samt slutligen för landstormens hela första uppbåd 56,000 stycken. Summa 158,000 stycken gevär. Dessutom antogs såsom erforderligt ett ytterligare reservförråd, motsvarande 50 procent af nyssnämnda antal, eller 79,000 stycken gevär. Tillsammans således 237,000 gevär.

Nu vill jag till en början anmärka, att jag aldrig kunnat förstå, ej heller gilla denna beräkning af 50 procent utöfver gevärsbehofvet. Jag har aldrig hört talas om något land, som härutinnan använder en dylik beräkningsgrund. Jag kan icke inse, att gevär behöfvas till större mängd folk, än man afsett att sätta på benen vid krigets början och äfven en god del efter dess förlopp. Gevären kunna väl icke gå eller skjuta sjelfva; och att anskaffa flera sådana än det finnes folk för att sköta dem, torde icke vara nödigt. Jag tror mig emellertid veta, hvarifrån denna beräkning kommer. Den härleder sig förmodligen från en beräkning, som för många år sedan gjordes af Marskalk Marmont vid uppgörandet af ett förslag till ombildning af Frankrikes arméväsende, och enligt hvilken tre gevär borde komma på hvarje man af liniearmén. Men som vi veta upp-

gick franska armén då till en försvinnande procent af befolkningen mot hvad förhållandet skulle blifva i Sverige, ifall Statsrådet Abelins arméförlag genomfördes. Det förutsattes i Frankrike ganska riktigt, att utom liniearmén skulle finnas först ersättningstrupper till samma antal och sedermera en landstorm för ortförsvaret, uppgående jemväl till enahanda styrka; och vid sådant förhållande var naturligtvis den uppgjorda beräkningen af gevärsbehovet riktig. Men för våra svenska förhållanden kan jag omöjligt inse, att flera gevär behövas, än man kan uppställa folk vid krigets början och äfven sedan det varat en tid. För återstoden af de ersättningstrupper, som efter hand skulle uppbådas, borde väl inga särdeles svårigheter möta att under krigets lopp in- eller utomlands anskaffa gevär, hvarjemte bör ihågkommas, att det andra uppbådet af landstormen, som väl egentligen blott kommer att utgå såsom arbetsmanskap, enligt Statsrådet Abelins förslag skulle beväpnas med gevär af äldre modell.

Antag emellertid att tillsvidare icke flera gevär anskaffas än till de 158,000 man, hvartill enligt nämnda statsråds organisationsförslag fältarmén, en klass ersättningstrupper samt landstormens första uppbåd skulle uppgå. Då skulle under nästa år behöfva ytterligare förfärdigas, icke 36,000, utan endast 23,000 gevär för en kostnad af 690,000 R:dr.

Allt detta under förutsättning likvisst att vi verkligen genomförde Statsrådet Abelins förslag. Men huru skulle förhållandena gestalta sig, om vi nu behöfde gå i fält? Då blefve behovet naturligtvis vida mindre. Vi kunna nu icke jemte stammen uppställa mer än två klasser beväring, således en styrka af 62,000 man. Antag dertill en klass ersättningstrupper, 18,000 man och hela första klassens landstorm — som visserligen icke finnes nu, men som man möjligtvis på något sätt kunde få upp — så vore detta icke mer än 136,000 man. Vi skulle således redan vid slutet af detta år hafva fullt antal gevär för hela denna styrka.

Men saken har äfven en annan sida, som förtjenar att tagas i betraktande, nemligen att under de ständigt fortgående uppfinningarne i gevärskonstruktionen det händer och äfven har händt, att under loppet af några få år en gevärsmo-
 dell blir urmodig och gammal, då man i alla fall vid inbrytande krig nödgas skaffa gevär af nyaste modell, under det stora massor af en äldre liggja i förråden utan att kunna användas.

Jag tror således, att man strängt bör hålla på den principen, att icke förse sig med flera gevär än som behövas för att gå i fält med den största truppmassa, man vid krigets början tror sig i stånd att uppställa, men att derefter se tiden an. Jag vill nu emellertid ingalunda omintetgöra sistlidna Riksdags beslut i afseende på beviljande af tillsammans fyra och en half millioner riksdaler; men jag hemställer, huruvida det icke vore tillräckligt att under nästkommande år skaffa sig fylnaden i ofvannämnda 158,000 stycken gevär, eller 23,000, då det begärda anslaget kunde ned sättas till 690,000 R:dr. Jag tror att man, försedd med ett sådant gevärsförråd, med största lugn kan afvakta framtiden. Vid nästa riksdag kan man vidare besluta, huru återstoden af det beviljade anslaget skall fördelas.

Herr Grefve Posse: Jag kan naturligtvis icke annat än villigt medgifva, att den siste talaren är fullt kompetent att bedöma detta ämne.

Men jag vill likväl fästa uppmärksamheten derpå, att, beträffande frågan om huru många gevär vi skola anskaffa, densamma redan är afgjord af en högre auktoritet, nemligen af representationen. Ty representationen har anslagit $4\frac{1}{2}$ million riksdaler till gevär, deraf 1,248,000 R:dr att utgå redan i år, och det återstår således af detta anslag 3,252,000 R:dr. Ett sådant beslut skulle representationen icke hafva kunnat fatta utan under förutsättning, att det antal gevär, som af regeringen blifvit ifrågasatt och som äfven legat till grund för ifrågavarande anslagsfordran, verkligen vore erforderligt. Här är således icke fråga om att återigen öppna debatt om huru många gevär skola anskaffas, utan debatten måste uteslutande röra sig deromkring, huru mycket penningar af det redan beviljade anslaget för år 1873 skall anvisas. I den Kongl. propositionen begäres för detta ändamål 1,084,000 R:dr och har dervid beräknats, att det af representationen beviljade totalbeloppet skall utgå under loppet af tre år. Jag kan icke se mer än två skäl för nedsättning af den för nästa år begärda summan. Det ena och väsendtligaste vore, om vi hade en om också endast dunkel föreställning, att en ny gevärsmo-
 dell vore i antågande eller skulle komma ifråga. I sådant fall borde man naturligtvis vara särdeles betänksam vid beviljande af anslag till gevär af nu antagna modell, ehuru jag beder få fästa Kammarens uppmärksamhet på att det icke lärer blifva så synnerligen lätt för oss att inom den närmaste tiden antaga en ny gevärsmo-
 dell. Ty äfven om en bättre modell blefve känd, så mötte det väl stora svårigheter och betänkligheter att sätta gevär af olika modeller i händerna på truppen. Bättre är i alla händelser att, om vi också icke äro försedde med de fullständigaste gevär, att de åtminstone äro lika för hela armén. Ett annat skäl för anslagets nedsättning vore, om de medel, hvaröfver vi nu ega att förfoga, vore så knappa, att de icke utan särdeles stora svårigheter, d. v. s. genom en ny beskattning, kunde åstadkommas. Men detta förhållande inträffar ju icke i år. Statens tillgångar äro ju fullt tillräckliga, icke allenast att bestrida statens utgifter utan äfven att medgifva nedsättning i skatterna. Jag tror således, att, såvidt man vill betrakta frågan från den ståndpunkt, hvarifran jag ser den, nemligen att afse endast huru stort belopp för det ifrågavarande ändamålet i år skall utgå, något skäl svårigen kan upp-
 letas, som talar för inskränkning i det af Utskottet nu tillstyrkta anslaget. På dessa grunder yrkar jag bifall till detsamma.

Herr Jan Andersson: Då jag begärde ordet, visste jag icke att ordföranden i Stats-Utskottet ämnat att yttra sig. Till hvad han emel-
 lertid anfört har jag icke något egentligt i sak att tillägga. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att staten nyligen bekostat en vidlyftig ut-
 vidgning af Eskilstuna gevärsfaktori just på grund af den ifrågasatta
 gevärstillverkningen, äfvensom att af samma anledning kontrakt för nästa
 år ingåtts med Husqvarna faktori. Hvad beträffar den omständigheten,
 att nya gevärsuppfinningar skulle komma att göras, så hyser jag lika med
 en föregående talare den åsigt, att man för den skull för framtiden bör
 tillvägagå med mera varlighet vid tillverkningen af nya gevär. Särskildt
 upplystes det inom Utskottets afdelning, att i Amerika man just höll på
 med experiment för undersökning af en ny modell, i stället för den hit-
 tills begagnade, af Remington uppfunna. Jag vill därför ännu en gång

bedja få påpeka nödvändigheten att här i landet icke alltför mycket forcera gevärstillverkningen, på samma gång jag uttalar den önskan att regeringen ur denna synpunkt till nästa riksdag icke ville föreslå en tillverkning i så stor skala, som nu blifvit ifrågasatt.

Herr Mankell: Hvad ordföranden i Stats-Utskottet yttrat, har ingalunda kunnat ändra min mening. Han fästade uppmärksamheten på, att här icke kan vara fråga om att nedsätta ett förut beviljadt anslag, utan endast om huru mycket, som under ett visst år skall utgå af den bestämda summan. Jag har uttryckligen sagt detsamma, men yrkat, att anslaget skall utsträckas öfver en längre följd af år, än hvad Utskottet tyckes hafva för afsigt. Han nämnde också ganska riktigt tvänne skäl, som kunna verka derhän, att anslaget ej så hastigt utgår, nemligen dels om tillgångarne för tillfället äro knappa, och dels om man har anledning tro, att någon ny, bättre gevärsmo- dell vore att förvänta.

Hvad det första angår, vill jag hänvisa till mitt yttrande på förmid- dagen angående behovet af en nedsättning i tullarne på förnödenhets- artiklar, äfvensom angående nödvändigheten af ytterligare minskning i så- väl de af Kongl. Maj:t begärda som af Utskottet föreslagna utgifterna, om nämnde nedsättning skulle kunna åvägbringas. Den af mig påpe- kade minskningen å gevärsanslaget skulle i det hänseendet verka ganska kraftigt.

Hvad beträffar nya gevärsmo- dellar, känner jag visserligen derom lika litet som någon annan; men det är dock mycket möjligt att sådana kunna framkomma när som helst; och om detta ej kan förnekas, torde man så- som princip böra antaga att ej skaffa flera gevär än som behöfvas för alla trupper, hvilka vid krigets början kunna skickas i fält.

En talare har äfven yttrat sig om de kontrakt, som äro uppgjorda med vapenfabrikerna. Det låter verkligen, som om icke gevärsfaktorierna vore till för statens räkning, utan staten för deras, så att staten nästan vore tvungen att förse dem med arbete, äfven om arbete icke finnes. Jag för min del kan icke gilla denna grundsats.

Ännu en gång ber jag Kammaren taga i betraktande, huruvida man icke på goda skäl skulle kunna utsträcka gevärstillverkningen på något längre tid samt derigenom något minska på nästkommande års dryga ut- gifter.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Den del af en krigshärs utrust- ning, hvars anskaffande tager den längsta tiden, är dess beväpning; och man bör därför under freden framför allt laga så, att detta behof blir tillgodosedt. Sådau var äfven Riksdagens opinion, då den förlidet år be- viljade fyra och en half millioner till gevär och fördelade anslaget på tre år. Vårt behof af gevär är, såsom nyss angafs, för stam och fem bevä- ringsklasser beräknadt till en siffra af 120,000 à 130,000, och ingen na- tion känner åtminstone jag, som är oförsigtig nog att nöja sig med jemt och nått det antal gevär, som erfordras till en första uppsättning. Tvärtom bjuder man till att hafva i reserv för hvarje kombattant och vid sådant förhållande erfordras väl det beräknade antalet. Men — mine Herrar — vi behöfva ännu mycket flera gevär än de ifrågavarande, ty närmar sig

krigets fara dörrarne till våra hem, så skulle svenska folket bra mycket vanslägtats från sina fäder, om icke ropet efter vapen blefve allmänt och om ej kärleken till fosterland och frihet tömde våra gevärsförråd, vore de än mycket rikare. Och icke är det heller någon misshushållning att i detta fall göra sig rik, ty, väl vårdade, utöfvar tiden ingen nämnvärd försämring på dessa slags persedlar. Vår gevärsmo- dell eger en fulländning, som efter all anledning torde blifva under lång tid öfverträffad och således, vare sig frågan betraktas från militärisk eller fosterländsk synpunkt, har Riksdagen fullt skäl att bevilja det belopp, som Stats-Utskottet tillstyrkt.

En talare har vidrört en annan sida af frågan, nemligen den industriela, men icke nog betonat de olägenheter som skulle inträffa, om krigsstyrelsen tvingades att bryta de kontrakt den ingått med fabrikerne.

Just på grund af och med full tillit till dessa kontrakt hafva fabrikerne hemställt sina lokaler och ökat arbetarnes antal. Afslag å Utskottets hemställan skulle således hafva till följd betydlig förlust för dessa fabriker. De skulle tvingas att höja prisen på sin tillverkning, hvarpå staten gjorde en ekonomisk förlust, de skulle tvingas att söka beställningar utifrån och måhända vara så kontraktbundna, när staten behöfde dem, att vi finge skaffa oss gevär utifrån. Jag hemställer derföre i både militäriskt och industrielt intresse om Kammararens bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Här har icke blifvit föreslaget någon minskning i den summa Riksdagen beviljat till gevär. För min del vill jag ej heller, att Riksdagen i denna sak skall taga tillbaka sitt ord, sedan det en gång blifvit gifvet, men en föregående talare har ansett, att gevärstillverkningen kunde utsträckas på en längre tid än 3 år, och det förefaller mig som om det icke skulle vara så alldeles nödvändigt att forcera härmed, så vidt vi redan hafva det antal gevär färdiga, som han angaf. Jag kan sannerligen icke förstå denna brådska och tror, att ett visst lagom kunde vara nyttigt att iakttaga äfven i detta fall. Och om vi än hafva tillgångar, om också våra finansiela förhållanden äro lyckligare än vanligt, så tror jag likväl vi hafva tillfälle att använda våra medel till andra ändamål. Sparsamhet skadar aldrig, och må man ej derför säga, att vi vanslägtats från våra fäder. Det är just ur denna synpunkt jag skulle vilja iustämna med Herr Mankell.

Friherre Ericson: Jag ber få återkalla i minnet, att förra lagtima Riksdag redan beviljat 4,500,000 R:dr till infanterigevär. Frågan gäller således nu endast i hvilken mån detta anslag för hvarje statsregleringsperiod skall utgå. Riksdagen bör således först och främst tilse, om tillgångarne medgifva detta anslagsbelopp för i år, som Stats-Utskottet föreslagit. Jag tror icke, att någon skall kunna säga, att statens tillgångar i år icke medgifva beviljandet af detta anslags belopp, och att det nu vore vida sämre att för ändamålet anslå en mindre summa. Ty då tillgångar finnas, böra vi väl uppfylla en förbindelse, som vi förut åtagit oss, och icke lägga bördan på kommande riksdagar, då man ej på förhand kan veta hvilka tillgångar dessa komma att disponera öfver.

Flere talare hafva yttrat farhågor, att en ny, bättre gevärsmodell skall komma och tränga ut den nuvarande och äfven framlållit att andra länder antagit andra modeller än vårt remingtongevär. Jag för min del vill uttala den åsigt, att en gevärsmodell må vara mer eller mindre god, men att det för en armé är af största vikt att hafva samma slags gevär för hela styrkan. Man kan knappast tänka sig något mera förstörande för en armé, än att inom dess olika korpser förekomma olika sorter gevär, som fordra olika sorter ammunition. Om till exempel några regementen skickas åt ett visst håll och det ena har gevär af en modell, det andra af en annan, så fordra dessa olika vapen äfven olika ammunition, och man kan lätt inse, att uti krigstid oreda i det fallet lätteligen kan uppkomma och vålla att ammunitionen förväxlas och regementen således blifva utan eller blott delvis försedda. Jag anser derföre, att det ligger yttersta vikt på att en armé är till alla delar försedd med samma slags gevär. En talare har åberopat Frankrikes benägenhet att antaga nya modeller för gevär. Det är likvisst säkert, att Frankrike haft tillfälle att bittert ångra detta förhållande under det sednaste, stora kriget, och äfven om jag förmodade att en bättre gevärsmodell i närmaste framtiden skulle kunna framkomma, skulle jag för min del — om det berodde på min röst — fortfarande anskaffa gevär af samma modell vi nu hafva, just för att få likhet härutinnan inom hela vår armé.

Jag anser således icke något giltigt skäl tala för afslag till det anslagsbelopp, som Stats-Utskottet föreslagit, utan yrkar bifall till detsamma.

Herr Hæggström: Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag och gör det just på grund af den beräkning den förste talaren framställt. Han beräknade det antal gevär, som behöfs, till 130,000 stycken. Då detta antal erfordras för att beväpna stammen och 5 klasser af beväringen, återstå således inga gevär till skarpskyttarne. Det förvänar mig, att såväl Herr Mankell som den näst siste talaren har glömt dem, oakadt Riksdagen förut beviljat anslag till skarpskytteväsendets befrämjande och ett förslag om beviljande af 100,000 R:dr för samma ändamål nu föreligger. Jag tror det är ganska välbetänkt, att man uti förråden tager gevär till dessa skarpskyttar, utom dem som erfordras för armén.

Herr Lyttkens: Uti en så viktig fråga som den föreliggande, är det ej underligt att man är tveksam. Det är väl sant, att Riksdagen redan beviljat ett visst belopp till nya infanterigevär, men Riksdagen har ej bestämt på huru många år anslaget skall fördelas. Det skäl, man anfört för beviljande af det höga belopp, Stats-Utskottet föreslagit, att nemligen faktorerna böra hafva full sysselsättning, synes mig vara en bisak. En talare har yttrat farhågor öfver, att en ny bättre gevärsmodell möjligen kan uppstå och vi således i den händelsen måste skaffa oss nya gevär. En ledamot af Stats-Utskottet invände häremot, att — äfven om en bättre modell än den nuvarande skulle uppfinnas — vi ändå skulle bibehålla våra remingtongevär för att få likhet i beväpning inom hela armén. Om den åsigten skall gälla, så borde vi hafva behållit de gamla framladdningsgevär, som nu blifvit bortlagda. Jag förmodar likväl, att, i fall en ny ändamålsenligare modell till gevär skulle blifva synlig och vinna

bifall i den öfriga världen, regeringen nog skulle begära anslag till sådana nya vapen. Då vore ju de summor, som vi nu bevilja till en forcerad tillverkning af remingtongevär, bortkastade penningar.

Sparsamhet bör väl iakttagas, ehuru vår finansiela ställning i år är ovanligt god. Men nästa år kan den blifva dålig, och om vi i år nödvändigt skola använda alla tillgängliga medel, så blir väl ej ställningen för nästa år derigenom förbättrad, snarare tror jag att några besparingar för i år skulle förbättra ställningen för framtiden, om den skulle blifva tryckt. Med min röst bifaller jag derföre Herr Mankells förslag, som jag anser fullt tillfredsställande.

Herr Mankell: Jag vill blott med några få ord bemöta en talare på norrlandsbänken, som anmärkte, att jag glömt bort skarpskyttarne vid min beräkning öfver behovet af gevär. Jag ber att med anledning häraf få upplysa, att till skarpskyttekorpserna redan blifvit utdelade 11,000 stycken gevär af god kvalitet, ävensom att få fästa talarens uppmärksamhet derpå, att de flesta frivilliga skarpskyttar — jag förmodar att han menade dessa — komma att tillhöra beväringssklasserna eller landstormens första uppbåd och att de således på intet vis kunna komma att sakna gevär.

Herr Palander: Den siste talaren tyckes mig hafva träffat den synpunkt af frågan, som först och främst förtjenar att beaktas. Han sade, att om någon sannolikhet förefinnes, att en ny, förbättrad gevärsmodell i en nära framtid kan komma att af oss antagas, så bör Riksdagen — trots de goda finansiela omständigheterna — icke bevilja någon så betydlig summa i år till nya gevär. Jag instämmer i denna åsigt, men ber att i anledning af hans yttrande få anmärka, att det alldeles icke finnes någon sannolikhet, att en ny, i synnerligen hög grad bättre gevärsmodell i en nära framtid kommer att uppfinnas. Det torde vara allmänt bekant, att till följd af de stora krig, som på sednare tiden utkämpats såväl i Europa som på andra sidan Atlanten, uppfinningsförmågan med afseende på gevärskonstruktioner ansträngt sig till det yttersta, och man har också uppfunnit utmärkta modeller till nya gevär, både af det slag till hvilket remingtongeväret hör, och af s. k. magasinsgevär. Vi hafva pröfvat de bästa bland båda dessa sorter och, såsom jag tror, på goda skäl funnit, att den modell, som Sverige antagit, på det hela taget är åtminstone jemngod med de andra. På grund af allt detta anser jag, att man ej så snart kan motse någon ny gevärsmodell, som skulle kunna böra uttränga den, vi nu hafva, och jag kan således icke annat än instämma i den åsigt, som uttalats från statsrådsbänken.

Innan jag slutar, ber jag att få säga ett ord i anledning af den förste talarens uttalade åsigt, att det visserligen behöfves gevär för landstormen och de frivilliga skarpskyttarne, men som på samma gång lät påskina, att det är likgiltigt om de förses med goda, tidsenliga gevär. Jag hyser en annan åsigt och anser, att det var sparsamhetsskäl, som gjorde, att man icke från början ifrågasatte att förse äfven dem med remingtongevär.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos såväl på bifall till hvad Utskottet hemställt som jemväl på bifall till Herr Mankells yrkande. Herr Talmannen fann ja vara öfvervägande för den förra propositionen, men då votering begärdes, blef en så lydande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. c) i 21:sta punkten af dess utlåtande N:o 8,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej; har Kammaren till fortsatt anskaffning af infanterigevär för år 1873 anvisat ett extra anslag af 690,000 R:dr.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 69 nej, och hade alltså Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Punkten 22.

Herr Törnfeldt: Jag har vid föregående Riksdagar yttrat, att jag önskade att vi skulle hafva milliontals gevär till vårt förfogande; men deremot har jag just ej velat, att de skola liksom sättas i arrest genom att bygga ännu flera förrådshus för dem. De gamla gevärsförrådsbyggnaderna kunna ju repareras. För öfrigt tycker jag, att det är bättre att utdela gevären till beväringen så väl som till soldaterna och låta dessa hafva gevären hemma hos sig och ansvara för dem. Hvarföre skulle man icke äfven kunna leana gevär till beväringen, som behöfver dem och kunna vårda dem bättre än nu sker. Jag har nemligen kommit under fund dermed, att gevären, efter att någon tid hafva stått i kalla och oeldade rum, rosta och fara illa. För att de skola bibehållas oskadade måste de noga skötas och putsas, men detta låter sig ej verkställa genom att låsa in dem i förrådshuset. Jag anser följaktligen, att det nu ifrågasvarande anslaget endast bör användas till upphjelpande af de förrådshus som redan finnas, men icke till att bygga flera nya sådana. Det skulle hjertligt glädja mig, om krigsstyrelsen blefve betänkt på att utdela de nya gevären bland beväringens alla klasser, ty derigenom blefve dessa i tillfälle att öfva sig hemma i handgreppen, och hade på detta sätt en ständig påminnelse om sin pligt och skyldighet att försvara sitt fosterland; och denna påminnelse om deras pligter mot samhället vore helt visst långt mera uppmuntrande och glädjande än debetsedlarne, om hvilka vi här om dagen ordade. På detta sätt kunde äfven den vapenföra ungdomen i hemorten uppöfva sig i skjutkonsten och ej behöfva dermed upptaga en dyrbar tid vid beväringmötena.

Såsom jag redan nämnt, yrkar jag, att det nu ifrågasvarande anslaget endast måtte användas till reparation af de gamla förrådshuset, men ej till uppbyggande af nya sådana.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls i oförändradt skick.

Punkten 23.

Bifölles.

Punkten 24.

Herr Mankell: Det är med mycket inre obehag, som jag går att yttra mig öfver denna fråga. Detta härleder sig deraf, att det måhända finnes få inom denna Kammare, hvilka så klart och lifligt som jag hafva insett och begrundat den stora och varaktiga nytta, som fosterlandet kan hafva genom ändamålsenliga fästningsanläggningar. Men å andra sidan måste jag medgifva, att det hos mig väckt en sorglig känsla att nödgas befara, att anslaget till Carlskronas ombyggande och fulländande skall komma att användas för ett, enligt min tanke, relativt så föga nyttigt ändamål. De åsichter, som jag i detta hänseende hyst, har jag förut framställt för Kammaren, och jag vill nu endast försöka att göra en kort sammanfattning af dem.

En sjöfästnings betydelse ligger hufvudsakligen uti att utgöra en uppslagsplats för flottan och dess materiel samt tillika en tillflyktsort eller replipunkt för händelse af nederlag eller återtåg. Namnet Carlskrona är nära — ja man kan säga helt och hållet — förbundet med den tid, då Sverige ännu egde en stor örlogsflootta, som kunde dels bibehålla förbindelsen med våra ultramarina besittningar, dels hindra en fiendtlig flotta att öfverskeppa en landstigningsarmé. Fästningen låg då särdeles väl till, å ena sidan mot Ryssland och å den andra mot Danmark, med hvilka makter vi då företrädesvis lågo i strid.

Men den tiden är länge sedan förbi. Vi hafva icke mer några ultramarina besittningar, men äro i dess ställe förbundna med Norge. Vi hafva icke mer någon örlogsflootta som kan hindra en fiendtlig armé att landstiga, och vi komma troligen aldrig att få någon sådan. Jag vet visserligen, att ännu några personer finnas, som i sistnämnda hänseende hysa förhoppningar, emedan de icke äro tillgängliga för statistiska uppgifter och siffror; men deras antal torde dock vara ringa.

När vi nu icke hafva en sådan flotta och icke heller ega hopp att någonsin kunna få någon, hvartill tjenar det väl då, att ytterligare använda oberäkneliga kostnader till förökande af försvarsstyrkan hos en fästning, som aldrig kan gagna för sitt hufvudändamål, nemligen att utgöra en replipunkt för flottan. Äfven för de få sjögående krigsfartyg, som vi nu ega, kan fästningen ej tjena såsom stödjepunkt, emedan dessa, för att i krig göra största möjliga nytta, måste förflyttas till vestra kusten. Blott der kunna de, tillsammans med de norska fartygen af likartad beskaffenhet, i någon mån bidraga till handelsns skyddande under krigets lopp.

För öfrigt vidhåller jag min redan förut en gång framkastade tanke, att vi borde blifva betänkte på att hafva ett gemensamt yttre sjöförsvär med Norge, och att våra sjögående fartyg lämpligast borde förläggas vid någon hamn i våra vestliga farvatten, kanhända helst i någon af Norges djupa och rymliga fjordar.

Lika litet, som Carlskrona är en välbelägen replipunkt för våra få

sjögående bepansrade fartyg, lika litet är fästningen det för vår bepansrade kustflotta. Kustflottans ändamål är att försvara de viktigaste hamnarna och inloppen på våra kuster. Men de viktigaste inloppen äro till Stockholm och Göteborg, från hvilka städer sedermera ett vidsträckt nät af inre sjöförbindelser utgrenar sig, å ena sidan till Mälaren och Hjelmarren samt å andra sidan till Wenern och Wetteren. Vid dessa båda punkter blifva således kustflottans sjelfskrifna upplagsorter. Om Carlskrona skulle begagnas såsom upplagsort för kustflottan eller någon del deraf, så afskures derigenom snart efter krigets början förbindelsen med dess egentliga krigsskådeplats.

Sedan efterhand alla strategiska skäl för Carlskronas bibehållande såsom upplagsort för flottan eller någon del deraf blifvit afskurna, har man slutligen upfunnit en alldeles ny idé, nemligen att fästningen skulle vara af största vikt för landförsvaret. Man har nemligen resonnerat som så, att om fienden skulle landstiga på kusten af Blekinge, så vore Carlskrona en hake i ryggen på honom, till hvars bevakande eller eröfrande han måste qvarlemna en betydlig truppstyrka. Men på samma grund skulle man ju kunna fordra, att en fästning bör anläggas på hvilken annan punkt af vår 275 geografiska mil långa kust, som helst, emedan det svårigen lär kunna nekas att om fienden skulle landstiga vid Ystad, Landskrona, Halmstad, Uddevalla, Kalmar, Westervik, Norrköping, Gefle, Sundsvall, Umeå m. fl. ställen, så vore det alltid bra att derstädes hafva en fästning. Men den som vågade yrka att på alla dessa ställen fästningar borde anläggas, skulle med skäl anses såsom mindre klok.

Äfven om man skulle vilja medgifva, att Carlskrona dock alltid skulle kunna uppfylla *något* ändamål, så står detsamma likväl icke i ringaste förhållande till det dyrbara medlet, till de för vårt land oerhörda kostnader, som fästningens ytterligare befestande skulle medföra. I allmänhet hafva nutidens sjöfästningar, i följd af nödvändigheten af pansarets och andra dyrbara försvarsmedels användande, blifvit oerhördt kostsamma samt jämförelsevis vida dyrbarare än landfästningar. Redan af 1867 års befästningskomité ansågos, utöfver de 2,653,000 R:dr som till och med 1866 blifvit påkostade, ytterligare 5 millioner erfordras, *med* bestyckning. Denna summa höjdes sedermera af den permanenta vapen- och befästningskomitén till 5,664,000 R:dr *utom* bestyckning, eller med densamma till 6 à 7 millioner. Flere officerare, med hvilka jag talat, anse dock kostnaden komma att uppgå ända till 10 millioner, hvilket visst ej vore mycket i förhållande till utländska sjöfästningars kostnader. Med allt detta skulle dock ej ens säkerhet för bombardering, särdeles ej från landsidan, vinnas. Oaktadt allt detta har förre chefen för landtförsvars-departementet trots sig kunna fullända fästningen för 3,750,000 rdr. Till en hvar hemställer jag, om sådant kan vara rimligt?

Men oberäknadt kostnaderna finnes äfven ett annat viktigt skäl, som talar emot Carlskronas befestande, nemligen de betydliga stridskrafter, både från armén och kustflottan, som dess försvar skulle erfordra och hvilka vida nyttigare kunde användas på andra ställen. För en fästning med en omfattningslinje af icke mindre än 5 svenska mil till lands och sjös lära knappast 10 à 15,000 man förslå. Och till försvaret af försänkningarne och stängsellinierna i de många sunden erfordras i alla händelser en be-

tydlig del af kustflottan. Sålunda drages i en tid, då hvarenda man och hvarenda båt behöfves mot fiendens hufvudmakt, en betydlig del af rikets försvarsstyrka till en aflägsen utkant af riket, som efter örlogsflottans försvinnande i och för sig ej har den ringaste strategiska betydelse.

Det var förmodligen insigten af ofvan omförmälda förhållanden, och att medlet ingalunda stod i något sorts förhållande till den ringa nytta, som dermed kunde vinnas, hvilken föranledde Riksdagen att under åren 1869, 1870 och 1871 vägra anslag till fortsättande af befästningsarbetena vid Carlskrona. Ihågkommas förtjena likaledes, att dessa åsigter om Carlskronas obehöflighet gjorde sig gällande under en tid, då flottornas delning blifvit genomförd, och då öfvertygelsen om omöjligheten af en sjögående flottas anskaffande utbildade sig, hvarföre man öfver allt mera vände uppmärksamheten åt skärgårds- eller kustflottan.

Men så kom 1870 års krig äfvensom den af en inspirerad press tillverkade besinningslösa skrämelsen för den fruktansvärda preussiska busen. Nu klarnade utsigterna för Carlskronas och den stora flottans vänner. Carlskrona låg ju nära Preussen, och derföre måste Carlskrona befästas, särdeles som ett preussiskt geheimeråd der skulle hafva visat sig. Detta var nu alldeles otvifvelaktigt! Följden blef äfven att Riksdagens penningbeviljande eller rättare sagdt penningeförlösande majoritet icke allenast anslag 200,000 R:dr för befästningsarbeten under år 1872, utan äfven retroaktivt för 1871. Detta trots Andra Kammarens motstånd, hvilken med 72 röster mot 77 nekade anslag. Sedermera föranledde det ena anslaget det andra. Skulle Carlskrona befästas, så måste staden hafva en jernväg. Detta föranledde Riksdagen att i strid mot ett redan fattadt beslut — att blott medelst lån understödja enskilda jernvägsföretag — utan återbetalningsskyldighet anslå 1,100,000 R:dr till en dylik jernväg. Vidare behöfde staden ökad garnison. Derföre borde fyra nybildade batterier af Göta artilleri ditflyttas; och för deras räkning måste stall och ridhus, som kostade 65,000 R:dr, nybyggas. Slutstenen af den nya byggnaden blef, att de till stor vinst för sjövapnet skiljda flottorna, under förevändning af besparing — hvilken endast låter vänta på sig — sammanslogos, hvarigenom nya utsigter för stora flottans vänner yppades.

Sedan dess fortgår reaktionen ohejdadt. För nästkommande år har regeringen begärt icke mindre än 450,000 R:dr till fortsättande af Carlskronas befästande, då Carlsborg fått nöja sig med 300,000 R:dr och Waxholm med 270,000 R:dr. Vidare komma 371,000 R:dr till verkstäder och sjukhus. Slutligen har regeringen ifrågasatt ökande af flottans anslag från 4,988,000 R:dr till icke mindre än 7,168,300 R:dr, under det landförsvaret blott erhållit ungefär samma belopp som förut. Vi äro således på god väg att för Carlskronas skull till sjöförsvarets förstärkande anslå en mängd medel, hvilka aldrig bort komma i fråga för detta ändamål utgå, förrän landförsvaret erhållit en sådan utveckling, att det blifvit något så när betryggande för vår sjelfständighet.

Jag fruktar, mine Herrar, att man nu är färdig att beträda en väg från hvilken man snart skall komma att önska, att en återgång vore möjlig. Skola på detta sätt våra krafter splittras, så befarar jag i sanning att

att vi få laborera ännu i många år innan vi få *någonting* färdigt, vare sig i afscende å landt- eller sjöförsvaret. Detta gör att jag finner mig af pligt och samvete manad att yrka afslag å anslaget till Carlskronas be- fästande. Jag förutser visserligen, att man härvid skall göra den anmärk- ningen, att det ej går an att upprifva en föregående Riksdags beslut i denna fråga. Men jag hemställer till en hvars eget bedömande, huruvida det ej vore Riksdagen mera värdigt att nu vägra sitt bifall till ett anslag, om hvars ändamålsenliga användande man ej är fullkomligt öfvertygad, än att, blott för den så kallade värdighetens skull, fortfarande låta detta an- slag utgå. För min del har jag hyst en svag förhoppning, att åtminstone denna Kammare skall vidblifva sitt vid föregående riksdag fattade beslut i denna sak, och det är under denna förhoppning, som jag hos Herr Tal- mannen värdsamt anhåller om proposition å afslag af Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Jag skall icke mycket upptaga Kammarens tid och vill icke heller söka att upplifva den diskus- sion, som vid förra årets lagtima riksdag här i Kammaren fördes vid fråga om anslag till Carlskronas befastande. Jag vill endast nämna, att, med anledning af föregående Riksdags beslut, arbeten till fortsättning af befast- ningarne vid Carlskrona ofördröjligen påbörjades och nu äro i full fart. Kongl. Maj:t har låtit uppgöra kontrakt för dessa arbetens fullföljande efter den plan, som legat till grund för begäran om den af nästlidet års lagtima Riksdag beviljade anslagssumma.

Jag vill icke heller inlåta mig i bemötande af hvad Herr Mankell nyss anfört. Vi hafva vid förra riksdagen fullständigt diskuterat frågan tillsammans. Då han emellertid yttrat, att han mera än de flesta tänkt öf- ver och satt sig in uti befastningsväsendet, vill jag blott fråga honom, om han anser, att från Sveriges östra kust från Stockholm och söderut en enda station för sjöförsvaret är tillräcklig, eller om vi icke behöfva flera.

Vi afhandlade redan vid förra riksdagen förslaget att befästa Göteborg, men det befanns omöjligt till följd af den oerhörda kostnad, som för så- dant ändamål skulle erfordras.

Äfven på negativ väg komma vi sålunda till det resultat, att, som vi utom Stockholm behöfva ännu ett etablissement för sjöförsvaret, och då vi icke disponera öfver millioner i oändlighet, är bäst att vi hålla oss till hvad vi i den vägen hafva och sätta detta i fullgodt skick.

Friherre Ericson: Jag anhåller att med några ord få besvara ett yttrande af den förste talaren i frågan. Under motiveringen af sitt yr- kande om afslag å Utskottets betänkande, förklarade han, bland annat, att han ansåge Riksdagen kunna, med bibehållen värdighet, åsidosätta full- följderna af Carlskronas befastande, utan hinder af hvad Riksdagen till- förene derom beslutat. Jag beder att få uppläsa de rader, med hvilka Utskottet inledt sin hemställan i ämnet. Utskottet säger: "Jemte erinran hurusom vid nästlidet års lagtima riksdag till ifrågavarande ändamål be- viljades 3,750,000 R:dr, deraf till utgående för åren 1871 och 1872 an- visades ett sammanräknadt belopp af 350,000 R:dr, tillstyrker Utskottet,

att“ o. s. v. Det är således fråga om ett anslag, som redan af föregående Riksdag är beviljad. Då beslutet härom fattades, hade jag den oturen att vara i minoriteten, liksom den ärade talaren, och jag skulle då lifligt hafva önskat, att majoriteten varit på min sida. Men långt viktigare än det materiela i denna fråga anser jag det vara att respektera en föregående Riksdags beslut. Såvida Riksdagen vill — hvilket jag icke kan betvifva — att Kongl. Maj:t skall fästa afseende vid Riksdagens beslut och lemna dem vederbörlig aktning, bör Riksdagen sjelf i första rummet hålla sina beslut i aktning. Jag upprepar det; jag har vid förra riksdagen röstat emot beviljande af dessa 375,000 R:dr, men det kan icke falla mig in att nu göra någon som helst invändning mot deras utbetalande. Jag gillar mycket af hvad den ärade stockholmsrepresentanten sagt; en del deraf skulle jag kunna opponera mig emot; men jag inlåter mig icke alls på något ordande om vare sig det, jag gillar, eller det, jag ogillar, utan håller mig dervid, att föregående Riksdag beviljat detta anslag; och, då jag anser det icke vara för mycket att af detta en gång beviljade anslaget under 1873 utgår 450,000 R:dr, gifver jag utan tvekan min röst för bifall till betänkandet. Jag slutar med att ännu en gång upprepa, att man *måste* sjelf respektera sina egna beslut, om man vill hafva dem respekterade af andra.

Herr Grefve Posse: Den förste ärade talaren på stockholmsbänken har, så vidt jag rätt uppfattat hans anförande, återupptagit förevarande fråga i hela dess vidd. Han har nu åter låtit oss förnimma alla de skäl, genom hvilka han vid förra riksdagen sökt öfvertyga Kammaren om olämpligheten att bevilja anslag till Carlskronas befastande. Jag vill icke följa honom på denna bana. Jag inskränker mig att erinra, att tvisten härom redan är sliten och att den blifvit af representationen afgjord på det sätt, att Carlskrona skall befastas. För detta ändamål har Riksdagen redan anslagit ett bestämdt belopp, hvaraf nu endast begäres att utbekomma en dividend för fortsättande af det redan började befastningsarbetet. Jag hade trott, att genom Riksdagens berörda beslut denna gamla tvist skulle vara bringad till slut. Under många år hade man sagt, att vi icke borde spilla anslag på vår flotta, innan frågan om Carlskronas befastande blifvit afgjord. När sedan denna fråga företogs, invände man, att Carlskronas befastande vore ändamålslost, emedan vi icke egde någon flotta. Jag har vågat hoppas, att detta bevisningssätt skulle finnas antiqveradt efter det beslut sistlidne Riksdag fattat. Men i stället går man nu än vidare på samma väg. Man har nu funnit ett nytt skäl för att motsätta sig anslag till sjöförsvaret. Man tillägger nu, att, innan vi fått landförsvaret ordnad, är det icke klokt att tänka på hvarken Carlskronas befastande eller flottans upphjelpande från dess lägervall. Huru ordningsföljden mellan dessa angelägenheter en gång skall blifva bestämd, börjar blifva mig alldeles obegripligt, om denna tvist i oändlighet skall få återuppväckas. Det måste blifva ett slut härfpå. Jag tror, likasom Friherre Ericson, att Riksdagen har den förpligtelse mot sin värdighet att respektera sina egna beslut; och jag skall aldrig tillåta mig att begagna sådana uttryck som det Herr Mankell nyss fällde: Riksdagens “*så kallade*“ värdighet, ty dermed skulle jag hafva sagt, att Riksdagen mera än andra vore befriad från att stå vid

sitt ord. Att en man bör stå bakom ordet, är en sats, som det nog är skäl äfven för Riksdagen att hålla i helgd; och jag är öfvertygad, att, huru man än betraktar saken, bör man väl besinna sig, innan man beträder den af Herr Mankell förordade bana att söka upprifva en föregående Riksdags beslut.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Hörnfeldt: Vid sista riksdagen tillhörde jag deras antal, som motsatte sig beviljande af det begärda anslaget för Carlskronas befästade, och jag skulle följaktligen nu vara ganska benägen att instämma med förste talaren, om jag icke, lika med Baron Ericson, ansåge det nödvändigt att respektera det af föregående Riksdag fattade beslut. Jag vet icke, hvar vi skulle stanna, och förstår ej, huru regeringen skulle kunna efter Riksdagens beslut lämpa sina åtgärder, om den ena Riksdagen uppreffe, hvad den andra afgjort. Jag tror, att vi måste fortfarande bevilja anslag för detta ändamål, till dess den af förra Riksdagen bestämda summan blifvit fylld; och, då ifrågavarande arbeten redan äro började, skulle det nu vara misshushållning att vägra medel till deras fortsättande. Jag finner i dessa omständigheter fullt skäl att bifalla betänkandet.

Herr Key: Den ärade representanten på stockholmsbänken, som först hade ordet i denna fråga, har i år upprepat hufvudsakligen samma skäl som han i fjor anförde mot befästandet af Carlskrona.

Då jag vid förra lagtima riksdagen tillhörde majoriteten i denna fråga, och dervid begagnade tillfället att närmare uttala mina åsikter, så vill jag nu endast yttra några få ord.

Jag ber då få erinra om den sanning, som äfven bekräftats af den sednaste krigshistorien, att det för ett svagt land ligger största vikt uppå att förstärka sig genom fästningar och på detta vis ersätta hvad som brister i numerär styrka. Vi böra äfven besinna att, derest Carlskrona fästning ej finnes, så låge hela södra Sverige öppet för ett fiendtligt anfall söderifrån. Derföre böra vi förstärka denna vår front, då det ju ej gerna är tänkbart, att en söderifrån kommande fiende skall segla förbi hela vår södra kust, för att anfalla oss på någon punkt af den vestra.

Vidare nämnde samme talare, att i stället för befästningarne vid Carlskrona, som borde slopas, borde Göteborg eller kanske heldre någon punkt vid Norges djupa fjordar befästas. Men för att kunna anlägga fästningar i Norge till *vårt* försvar, fordras att vi ega Norge, eller att Norge tillåter oss att göra dylika anläggningar. Om man anser, att vi ej ens kunna lita på Carlsborgs fästning för det inre försvaret, utan yrkar, att vi nödvändigt måste retirera alltjemt vesterut, kanske slutligen till och med öfver Nordsjön för att bygga oss fästningar t. ex. i England, så tror jag att vi derigenom komma väl långt ifrån de punkter, som vi egentligen skola försvara. Då jag dessutom anser det nödvändigt att vi respektera sistlidne Riksdags beslut i detta ämne, så anhåller jag att Kammarerna behagade bifalla hvad Utskottet i den föredragna punkten hemställt. Skulle vi frångå förra Riksdagens beslut blefve det sannerligen icke för att bekosta fästningar i — Norge.

Herr Palander: Jag har, under det att den förste talaren i frågan hade ordet, tecknat mig till minnes åtskilligt i afsigt att bemöta detsamma; men af den diskussion, som sedan följt, har jag blifvit erinrad att det i sjelfva verket skulle innebära en missaktning emot Kammaren att efter fjolårets riksdagsbeslut åter börja att afhandla de skäl, som nödvändiggjöra Carlskronas befästade, eller att i denna fråga vidare upptaga Kammarens tid, detta hvad mig beträffar, så mycket mera, som min åsigt i ämnet blifvit tydligt och klart uttalad. Blott så mycket ber jag få nämna, att jag mer än någonsin är öfvertygad derom, att på fullbordandet af Carlskronas befästade beror till en del huruvida hoppet om ett kraftigt kustförsvar skall kunna blifva verklighet, och på ett sådant kustförsvar återigen beror väsendtligen — jag har derom en fast öfvertygelse — möjligheten af Sveriges försvar.

Med erinran om dessa mina åsikter yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag i den föredragna punkten, icke på grund af de få ord jag nu yttrat — ty de innehålla icke några skäl — utan med stöd af de skäl, som i fjolårets riksdagsprotokoll finnas antecknade, och framförallt i öfverensstämmelse med det beslut Riksdagen en gång i denna fråga fattat.

Herr Mankell: Jag ber att få fästa de föregående talarnes uppmärksamhet derå, att då Riksdagen beviljade ett anslag af 3,750,000 R:dr till Carlskronas befästade, så skedde detta under förutsättning, att dessa medel äfven skulle vara tillräckliga för ändamålet. Men det är just detta jag försökt att bestrida. Till en början har jag erinrat, att i detta belopp icke ingick beräkning af de summor, som erfordras för fästningens bestyckning, och detta medgafs äfven af Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvars-departementet.

Vidare har jag nämnt, att 1868 års sammansatta vapen- och befästningskomité ansåg en vida större summa, nemligen 5 à 6 millioner, erfordras för Carlskronas befästade, samt att det oakadt ej bombfrihet kunde åstadkommas, och således det med fästningsarbetet afsedda ändamål ej till fullo vinnas.

Jag ber att med anledning häraf få meddela några uppgifter, som jag erhållit från säkert håll.

Då det af förra Krigsministern upprättade kostnadsförslaget å 3,750,000 R:dr insändes till den sammansatta vapen- och befästningskomitén för att underställas dess pröfning, medgaf denna, att kostnadsberäkningarne visserligen voro riktiga för de arbeten, som der omnämndes, men komitén anmärkte tillika, att fästningen ej kunde försvaras, om ej alla de af densamma föreslagna befästningsverk uppfördes, hvarigenom kostnaderna åter skulle ökas till 5,664,000 R:dr, i hvilket belopp dock ej ingick onkostnaderna för bestyckningen. Följden häraf blef den, att regeringen återsände detta utlåtande till komitén, under förklaring, att regeringen icke anmodat komitén att yttra sig öfver sjelfva fästningsanläggningen, utan blott begärt utlåtande öfver de af densamma föreslagna arbetena, hvarföre komitén borde inkomma med annat betänkande, hvilket äfven skedde.

Såsom bevis på, huruledes kostnaderna ständigt stegras utöfver de ursprungligen beräknade, må nämnas, att de stora försänkningarne midt i

hufvudinloppet, hvilka af 1867 års befästningskomité beräknades till allenast 432,000 R:dr, efter de nyaste beräkningar komma att kosta 1,080,000 R:dr, eller 2½ gånger så mycket som efter det förra förslaget. Enahanda är äfven förhållandet med de mindre försänkningarne till de andra inloppen, hvilka enligt 1868 års beräkning skulle kosta 170,000 R:dr, då kostnaderna allenast för åren 1872 och 1873 komma att uppgå till 180,000 R:dr. Med den nu föreslagna summan 3.750,000 R:dr kan endast åstadkommas försänkningarne vid inloppen, ombyggnad af Kungsholms fästning, samt uppförande af skansarne vid Hästholmen och Hvitakrog. Men 1867 års befästningskomité och 1868 års sammansatta vapen- och befästningskomité hafva båda tillstyrkt, att utanför försänkningarne ytterligare böra anläggas en eller tvänne skansar för att skydda sjösidan, äfvensom större verk på båda de stora inloppen omgifvande holmarne, för händelse af landstigning på dem. Dessa arbeten anser äfven jag nödvändiga för fästningens försvar, och den tid lärer nog komma, då regeringen äfven för dem kommer att fordra anslag, fastän sådant nu fördöljes.

Ännu en gång ber jag få erinra, att det svårligen bör kunna ligga något för Kammarens eller Riksdagens värdighet nedsättande deruti, att vägra vidare anslag, om den ursprungliga summan vid närmare påseende befinnes otillräcklig. Det var under förutsättning att fästningens fulländande blott skulle kosta 3,750,000 R:dr, som anslaget beviljades. Men finner Riksdagen att detta belopp blir alldeles otillräckligt, kan den ej vara bunden af ett föregående löfte.

Ännu en gång ber jag att få varna för den väg man är färdig att beträda. Ännu finnes möjlighet till återgång. Men denna möjlighet upphör, om man nedlägger allt för stora summor på fästningen, då *måste* man fortsätta. Har man sagt *a* måste man säga *b*. Och då uppstår den farliga splittring af våra ringa tillgångar, om hvilken jag förut talat. Först böra vi tillgodose vårt landtförsvar och dess fästningar, dernäst och i andra rummet vårt sjöförsvar med dess fästningar.

Efter denna öfverläggning bifölls punkten.

Punkten 25.

Herr Jöns Rundbäck: Jag har ej ämnat uppträda mot det anslag, hvarom nu är fråga, men väl emot den grundsats, att, såsom nu ofta sker, Riksdagen anvisar stora summor att utgå under flera år och för framtida behof. För min del har jag ej varit med om att Riksdagen på detta sätt genom löften binder sig för framtiden och inkräktar på efterföljande Riksdagars beslutanderätt i anslagsfrågor, och jag gillar ej heller i år dylika åtgärder. Hvarföre hafva vi väl årliga riksdagar, om ej meningen dermed är den, att vi för hvarje år skola kunna pröfva hvarje förekommande behof efter de omständigheter, som äro för hand? Om vi sålunda äfven nästkommande år — hvarom intet tvifvel torde finnas — nödgas bevilja ytterligare anslag för våra befästningsarbeten, så skall jag för min del — derest jag då har den äran att deltaga i Riksdagens förhandlingar — ej motsätta mig sådant; men jag har med dessa ord endast velat vindicera Riksdagens pröfningsrätt för hvarje år af de särskilda anslagsbeloppen.

På grund af hvad jag nu haft äran anförä, anhåller jag vördsamt om proposition derå, att Kammarens beslut i den föredragna punkten måtte erhålla följande lydelse: "att Riksdagen må för skansanläggning vid Oxdjupet anvisa ett extra anslag för år 1873 af 270,000 R:dr."

Grefve Posse: Den framställning, som nyss blifvit gjord af herr Jöns Rundbäck, är så till vida grundad på faktiska förhållanden, att den vore värd att beaktas, derest nemligen icke Riksdagen redan förut tagit det ifrågavarande anslagsbeloppet i ompröfning. Men jag kan ej inse, att någon skilnad i praktiskt hänseende uppstår, om Kammaren nu lem-nar sitt bifall, vare sig till Stats-Utskottets eller herr Rundbäckes förslag, ty det är alldeles klart, att, sedan nu dessa 270,000 R:dr blifvit beviljade för påbörjande af ett fästningsarbete, så lärer nästkommande Riksdagar svårligen kunna undgå att bevilja resten för samma arbetes fullbordande, enär ju i annat fall de förut beviljade medlen vore ändamålslost bortkastade. Vid nästlidne lagtima Riksdag upplystes, att de tvänne ifråga-satta bepanrade jerntornen vid Fredriksborgssundet, för hvilkas uppförande beräknats en approximativ summa af 600,000 R:dr, sedermera be-funnits icke blifva fullt lämpliga för det med dem afsedda ändamålet, hvarföre och Riksdagen, på Stats-Utskottets derom gjorda hemställan, lät tills vidare anstå med beviljande af detta anslag. Nu har Kongl. Maj:t ansett tornen icke böra ifrågakomma, men i stället föreslagit en annan och kost-barare anordning af ifrågavarande befästning, hvarigenom bereda starkare motståndskraft och större utrymme för garnisonen. Riksdagen kan nat-urligtvis med full frihet ingå i pröfning af detta anslag, utan att deri-genom göres någon rubbning i de beslut som förut blifvit fattade.

För min del tror jag dock icke, att något vinnes genom herr Rund-bäckes förslag, hvarföre jag ock, med afslag å detsamma, yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Jöns Rundbäck: Jag kan icke finna, att Grefve Posse veder-lagt hvad jag anført. Jag kan icke inse hvarför vi skola ge på hand, att ett anslag skall utgå nästkommande år. Det torde väl vara lämpli-gast, att den då sammanträdande Riksdagen beslutar för det årets behof, och jag anser det vara riktigast att vi besluta för egen räkning.

Jag yrkar fortfarande bifall till mitt förslag, såsom innefattande en vigtig princip.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos på de olika yrkan-dena och blef Utskottets hemställan jemväl i denna punkt af Kammaren bifallen.

Punkten 26.

Bifölls.

Punkten 27.

Herr Törnfeldt: Förliden vår gick jag till en kasern för att taga mathållningen i betraktande. Jag fann maten så klen, att om man i min

ort skulle bjuda sina tjenare sådan kost, skulle man aldrig få några tjenare. Brödet var svart som sot och smakade illa. Jag fick då den upplysningen att chefen består manskapet kosten mot ersättning. Jag anser en sådan anordning högst olämplig, ty hvar och en är sig sjelf närmast och när chefen på detta sätt skall ha en del af sin lön, är det klart att han söker förtjena så mycket som möjligt på manskapets bekostnad. Han blir tvungen att vara som en turkisk pascha öfver sin provins. Jag önskar anslaget måtte beviljas.

Herr Friherre Ericson: Om garnisonsmanskapets mat är god eller icke vill jag icke diskutera, ty det är en sak, som beror på tycke och smak, men jag bestrider den siste talarens påstående, att chefen består kosten. Han har med den saken intet att skaffa. Bristen i anslaget har uppkommit deraf, att en stor del af manskapet icke kunnat permitteras i följd af förhållanden, som krigsstyrelsen måhända ej kunnat förebygga. Bristen måste betäckas, ty styrelsen kan icke låta manskapet svälta därför att anslaget är otillräckligt, och det återstår därför för närvarande icke något annat än att bevilja det äskade anslaget.

Herr Törnfeldt: Jag var också ombord på en kanonslup och såg mathållningen. Jag fick der den upplysningen att manskapet fick samma mat hvarenda dag och att orsaken härtill var, att chefen ville så hafva det. Jag tror alltså att chefen har med den saken att skaffa.

Efter dessa yttranden bifölls punkten.

Punkten 28.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Utskottet som föreslagit att bevilja blott 150,000 R:dr från återstående delen af det anslag som nästlidet års lagtima Riksdag anvisade till anskaffande af utredningspersedlar, har i detta afseende visat en sparsamhet, som icke fullt öfverensstämmer med dess i öfrigt välvilliga behandlande af Kongl. Maj:ts anslagsfördringar på denna hufvudtitel; men jag skulle dock icke nu begärt ordet om icke Utskottet hänvisat Hans Maj:t att, för den händelse behovet af dessa utrustningspersedlars anskaffande skulle blifva tvingande, anlita allmänna Beväringsfonden till fyllande af den summa som kunde erfordras. Det är med anledning af denna slags motivering för inskränkandet af den begärda summan som jag anser mig böra fästa Kammararens uppmärksamhet derpå, att om Kongl. Maj:t haft för afsigt för ifrågavarande ändamål använda denna fond, hade han derom yttrat sig i den nådiga propositionen, men då detta icke är händelsen, så blifver följden af ett bifall till hvad Utskottet tillstyrkt, att de ifrågavarande persedlarnes anskaffning fördröjes. Det är väl sannt, att någon krigsfara för närvarande icke synes mana till brådska, men månne det är skäl att, då den ekonomiska ställningen är gynsam, till morgondagen uppskjuta hvad som i dag kan verkställas. Förbättrandet af vår försvarsorganisation lemnar ändå på sitt vidsträckta fält en så mångfaldig och riklig näring åt kommande Riksdagars pröfvande, att det utan tvifvel vore en vinst af både tid och arbete att icke

från den ena Riksdagen till den andra medföra anslagsfrågor som nu på en gång kunna helt undanrödjas.

Med anledning häraf får jag hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Under förutsättning af den utsträckta värnepligtens införande begärde Kongl. Maj:t sistlidne Riksdag ett extra anslag af öfver 2 millioner till utredning åt tre klasser beväring. Förutsättningen inträffade emellertid icke och det upplystes, att i förråden fanns fullständig beklädnad och utredning för 18,000 man, till exercis brukbar mundering med utredning till 18,000 man, samt beklädnadsmateriel för ytterligare 18,000 man. Då nu icke mer än en klass i sender af beväringen inkallas till öfning och sistlidne Riksdag beviljade ett betydligt belopp till beväringens utredning, kunde det tyckas att allt ytterligare anslag nu vore öfverflödigt, men jag vill dock icke motsätta mig Utskottets hemställan, utan yrkar bifall till densamma.

Herr Jan Andersson: Jemte det jag tillåter mig uttala den förmodan att Kongl. Maj:ts regering och särskildt herr Statsrådet och chefen för Landtförsvars-departementet skall finna sig nöjd med de rika anslag för Landtförsvarets behof, Stats-Utskottet tillstyrkt Riksdagen att bevilja, synes mig Utskottets förslag rörande denna punkt icke rättvisligen böra göras till föremål för klander. Vi må nemligen besinna, att någon krigsfara icke står för dörren och att, i händelse sådan fara emot förmodan helt snart skulle hota vårt land, det alltid står öppet för Kongl. Maj:t att äska förhöjning i detta anslag. På de skäl Utskottet anfört synes den af Utskottet tillstyrkta summan vara tillräcklig för den närmaste tidens behof. Utskottet har gått så långt som möjligt varit med hänsyn till de stora bördor Riksdagen för öfriga statsbehof måst pålägga de skattdragande klasserna.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Grefve Posse: Till anskaffande af utredningspersedlar för beväringmanskapet beviljades vid sistlidne års lagtima riksdag ett anslag af 805,320 R:dr, deraf 400,000 R:dr anvisades till utgående under innevarande år. Kongl. Maj:t har nu begärt det återstående beloppet af detta anslag. Stats-Utskottets majoritet har dock ansett, att under alla omständigheter så trängande behof icke förefunnnes, att hela sistnämnda belopp borde nu beviljas. Majoriteten har jemväl antagit, att, i händelse Kongl. Maj:t skulle finna nödigt att nästkommande år foga anstalt om anskaffning af utredningspersedlar för beväringmanskapet till belopp, som öfverstiger det af Utskottet nu föreslagna, Kongl. Maj:t skulle för sådant ändamål kunna anlita den allmänna beväringens fonden. Denna fond, af hvilkens tillgångar Kongl. Maj:t genom beslut den 21 Oktober 1870 redan utanordnat ett betydligare belopp till anskaffning af trossfordon, sjuksingar m. m., hade vid innevarande års början, enligt Utskottet från Armé-förvaltningen lemnad uppgift, en behållning af 287,276 R:dr 36 öre, hvilket i det närmaste motsvarar skillnaden mellan det af Kongl. Maj:t nu äskade och det af Utskottet föreslagna belopp. Härigenom synes någon förlägenhet icke

komma att uppstå för anskaffning af ifrågavarande utredningspersedlar för hela den af Kongl. Maj:t begärda summan. Jag och flere med mig liktänkande i denna sak anse det vara ändamålsenligt, att allmänna beväringsskatten ju förr desto heldre till fullo användes för ifrågavarande ändamål, då Kongl. Maj:t genom ofvannämnda beslut redan förklarar att denna fonds tillgångar kunna för sådant ändamål användas, och om, såsom man har skäl att hoppas, rättigheten att friköpa sig från deltagande i de beväringsskattens vapenöfningar blir vid denna riksdag borttagen, skall allmänna beväringsskattens tillgångar från och med år 1873 icke komma att erhålla någon förstärkning, i följd hvaraf något skäl icke förefinnes att för all framtid bibehålla denna titel i Armé-förvaltningens räkenskaper. På dessa och flera förut anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Gumælius: Äfven jag instämmer i Utskottsmajoritetens mening. Genom mitt deltagande i statsrevisionen har jag funnit, att flera af Kongl. Maj:t hos Riksdagen såsom högst angelägna anmälda och äskade betydligare anslag på åtskilliga hufvudtitlar, och företrädesvis på dem, som afse försvarsväsendet, hafva, en gång beviljade, lemnats oanvända under ett eller flera följande år, och detta förhållande innebär för mig ett ytterligare skäl för bifall till Utskottets försl. g.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29—31.

Bifölls.

Punkten 32.

Herr Hjelm: Jag medgifver villigt, att behovet af ett nytt kasern-etablissemang för Svea artilleriregemente redan länge varit af representationen erkändt. Det synes mig äfven ligga i sakens natur, att för garnisonsregementen nödvändigt erfordras att hafva en gemensam kasern, så vidt truppens militära skäl kunna skärpas och det för befalet möjliggöres att öfver manskapet hålla den tillsyn, som synnerligast i en större stad är af nöden. Flera andra skäl tala äfven för bifall till Utskottets förslag, hvilka jag vill förbigå, enär jag icke finner nödigt dem upprepa. Men då jag ändå icke kan för min del nu ansluta mig till detsamma, härleder sig detta deraf att jag för ledning af mitt omdöme i denna fråga behöfver en sorgfällig utredning: 1:o, om den plats, hvarest det nya etablissemanget lämpligast bör uppföras, och 2:o, i hvad mån de å den så kallade Artillerigården nu befintliga byggnader fortfarande kunna användas till förrådens inrymmande. För min del tror jag att dessa byggnader kunna för ändamålet ännu nyttjas och anser att själva kasernbyggnaden jemte stall och ridhus bör förläggas i Artillerigårdens närhet och hvartill utrymme der icke saknas, nära intill hamn, som är af stor vikt för ett större stall, äfvensom jag tror att kasernen icke bör förläggas till stadens utkant.

Det finnes äfven ett annat skäl för ett uppskof med denna frågas afgörande, nemligen det att med nya representationsskicket införande har med allt mera styrka framträdtt behofvet af en ny härordning. Sednast i dag har detta ämne varit på tal inom Kammaren. Inom kanske kort tid kommer regeringen att för Riksdagen framlägga ett förslag derom — jag hoppas i enlighet med Riksdagens skrivelse vid 1867 års riksmöte — och då vinner efter all anledning den stora fosterländska frågan sin lösning. Jag vågar antaga, att efter en omorganisation af försvarsväsendet, kommer icke ett helt artilleriregemente att vara förlagdt i hufvudstaden, hvarigenom det kan komma att inträffa, att vid den tid kasernen blefve i ordning vore han icke längre behöflig för sitt afsedda ändamål och penningarne sålunda gagnlöst förspilda.

Endast denna omständighet utgör för mig tillräcklig anledning att yrka afslag på Utskottets hemställan i denna punkt, och då i öfrigt saken ännu icke fått nödig utredning yrkar jag äfven för denna gång afslag på Utskottets framställning.

Herr Liss Olof Larsson: Det är icke med något synnerligt hopp om framgång jag nu uppträder för att yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, men då jag reserverat mig emot Utskottets beslut, tillhör det mig att angifva de skäl, som föranledt min reservation. Icke heller jag kan bestrida nyttan och nödvändigheten af det föreslagna nya kasernetablissemnet för Svea Artilleri-regemente. Behofvet deraf har varit erkändt af representationen under 30 år. Men jag har för min del icke funnit frågan ännu så utredd som jag önskade, ehuru den varit bragt å bane under hela denna långa tid. Utskottets majoritet har jemväl, på samma gång den tillstyrkt att för påbörjande af vissa delar af det föreslagna etablissemnet mätte till Kongl. Maj:ts disposition för år 1873 anvisas ett extra anslag af 450,000 R:dr, ansett nödigt föreslå Riksdagen att aflåta en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t för erhållande af ytterligare utredning i ämnet. Jag har trott klokheten bjuda att för närvarande vägra allt anslag till kasernetablissemnet till dess Kongl. Maj:t tagit frågan under ytterligare ompröfning och för Riksdagen framlagt resultaten af en rörynad undersökning i saken. Man har inom Utskottet satt i fråga huruvida den plats, som blifvit föreslagen för det nya etablissemnetets uppförande, vore den lämpligaste och om det icke vore skäl att bibehålla den nuvarande platsen för artilleribyggnaderna. — Jag vågar icke inlåta mig på bedömandet häraf, ty det kan icke blifva mig klart hvad som i detta fall är mest förenligt med statens bästa, förr än vidare utredning egt rum.

Ett annat skäl talar ock, enligt min tanke, för afslag å Utskottets förslag. Man synes nemligen hafva anspråk på, att staten genom fortsatta byggnadsföretag här i hufvudstaden skall bereda sysselsättning och arbetsförtjenst åt en mängd arbetare. Detta är dock, enligt mitt förmenande, icke något giltigt skäl för påskyndandet af denna nybyggnad, ty vi böra komma ihåg att flera offentliga byggnader i hufvudstaden redan äro under uppförande. Jag tillåter mig härvid återkalla i minnet att Riksbiblioteksbyggnaden ännu är ofullbordad. Dessutom är förslag väckt om uppförande af ett nytt posthus äfvensom af flera byggnader för sjö-

försvarets behof. Jag anser således rådligast att nu vänta med denna frågas afgörande tills vidare, enär, i händelse för många arbeten för statens räkning nu skulle sättas i gång och talrika arbetare dervid komma att sysselsättas, man i en framtid, då dessa arbeten fulländats eller af en eller annan orsak komme att afbrytas, skulle blifva urständsat att sysselsätta de talrika arbetarne.

Dessutom synes mig det för ifrågavarande byggnad uppgjorda kostnadsförslag icke kunna anses fullt tillförlitligt, då man känner att under föregående riksdagar kostnadsförslag för detta etablissement framlagts, hvilka förslag allesammans gjort anspråk på tillförlitlighet. Så har man till en början ansett att ett anslag af 517,500 R:dr skulle vara tillräckligt att uppfylla alla billiga fordringar på ett tidsenligt kasernetablissemment för Svea artilleriregemente. Sedermera uppgjordes ett kostnadsförslag, som slutade på ett belopp af 880,570 R:dr, derefter på 1,314,546 R:dr, så 1,057,124 R:dr 80 öre och nu 1,000,000 R:dr. Vid hvarje af dessa kostnadsförslag har man förklaradt, att beloppet vore det minsta möjliga. Äfven ur denna synpunkt synes mig en ytterligare utredning särdeles behöflig.

På dessa skäl yrkar jag för min del afslag å Utskottets tillstyrkan om anslag för ifrågavarande kasernetablissemment.

Herr Grefve Posse: Jag vill ej dölja att denna fråga gjort Utskottet stort bekymmer. Å ena sidan har man ej kunnat förneka det faktum att anslag till ifrågavarande kasernetablissemment under 17 år af Kongl. Maj:t äskats vid hvarje riksdag och att, ehuru särskilda omständigheter vållat att representationen måst för hvarje gång afslå Kongl. Maj:ts framställningar härom, representationen dock vid flera tillfällen och nu sednast vid sistlidne års riksmöte erkänt behovet af detta etablissement. Vid sistnämnda riksdag beslöts en omorganisation af och en tillökning i nummerstyrkan vid Svea artilleriregemente och detta gör behovet ännu mera trängande än förut. Utskottet har således slutligen funnit sig icke kunna undgå att tillstyrka bifall i en eller annan form till ifrågavarande anslagsfordran, om ock flera af Utskottets ledamöter högst ogerna beslutit sig härför.

Å andra sidan har dock inom Utskottet uppstått fråga om, huruvida icke någon förändring i den genom befälhafvarens för fortifikationen försorg sednast uppgjorda byggnadsplan skulle kunna vidtagas. Denna plan omfattar nemligen uppförandet af en halfcirkelrund byggnad, afsedd till stallar och ridhus, ett tre våningar högt kasernhus och mellan dessa byggnader ett hus till inrymmande af kanoner och andra förråder, äfvensom två flyglar, afsedda till vaktstugor och verkstäder. För åstadkommande af den största möjliga besparing i kostnaden för berörda etablissements uppbyggande har Utskottet tillstyrkt Riksdagen att godkänna förslaget i hvad det afser uppförandet af omförmälda stall-, ridhus- och kasernbyggnad på den af Kongl. Maj:t sednast föreslagna platsen vid "Carl XV:s port", men derjemte ansett sig böra hemställa, att Riksdagen måtte i underdånighet anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga under ytterligare ompröfning, huruvida icke utrymme för de artilleriets förråder och verkstäder för hvilkas inrymmande omförmälda mellanbyggnad och flyglar före-

slagits, skulle kunna beredas i de byggnader, som tillhöra den nuvarande s. k. artillerigården. För mig är det dock härvid klart, att, äfven om Kongl. Maj:t skulle finna detta möjligt och lämpligt, den besparing, som härigenom skulle uppstå, icke kan komma att blifva af någon särdeles betydighet, enär kostnaden för det hela äfven under denna förutsättning med all sannolikhet icke skulle kunna reduceras till mindre belopp än 800,000 R:dr. Häraf följer att Kammaren, om den godkänner Utskottets ifrågavarande hemställan, icke läser kunna förvänta större nedsättning i kostnadsförslaget än den af mig nu antydda.

Under dessa af mig nu angifna förhållanden anser jag för min del vara klokast att bifalla Utskottets förslag, hvarom jag hemställer.

Herr Fredriksson: Af alla under denna hufvudtitel äskade anslag är detta enligt mitt förmenande det nödvändigaste. Jag har sjelf gjort mig underrättad om de på denna frågas bedömande inverkan förhållanden. Jag har dervid funnit att Svea artilleriregementes särskilda batterier äro inlogerade än här och än der på spridda ställen. De stallar, som för regementets behof måste förhyras, äro särdeles otillräckliga, men hyran därför orimligt hög och egaren till tomten ökar oupphörligt på densamma. För 18 eller 20 år tillbaka kom jag för första gången i min lefnad i beröring med artilleriet, och det har alltid på det högsta förväntat mig att representationen utan prut beviljat anslag till uppförande af museer och andra offentliga byggnader för likartade ändamål, men deremot icke gjort våra dyrbara regementen och deras förråder till föremål för sin synnerliga omtänka. Jag får för min del yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Det är väl möjligt och säkerligen intet tvifvel underkastadt att ett nytt kasernetablissemang för Svea artilleriregemente är af behofvet högeligen påkalladt, men i sjelfva motiveringen till Utskottets tillstyrkan att bevilja anslag till påbörjande af åtminstone en del af de föreslagna byggnaderna ligger enligt mitt förmenande ett viktigt skäl för afslag på samma hemställan. Utskottet upplyser nemligen att för den af Utskottet begärda ytterligare utredningen af denna fråga erfordras tilläfvarens omarbetning af kostnadsförslag och ritningar. Det torde således icke vara otänkbart, att den blifvande undersökningen kommer att gifva vid handen, att det nya etablissemanget kan uppföras på den nuvarande s. k. Artillerigården och förenas med derstädes redan befintliga byggnader samt kostnaden därför icke uppgå till mera än möjligen en half million, hvilket är ganska möjligt, om man undviker att uppföra ett präktigt palats, som icke är nödvändigt. Just denna omständighet synes mig innebära ett giltigt skäl för Riksdagen att för närvarande icke bevilja något anslag alls. En kommande Riksdag lemnas då alltid öppet att efter erhållen nödig utredning bestämma det belopp, som kan anses erforderligt.

På detta skäl yrkar jag afslag på Utskottets förslag.

Friherre Ericson: Det af Kongl. Maj:t nu äskade anslag för uppförande af ett nytt kasernetablissemang för Svea artilleriregemente är sär-

deles betydligt, och jag kan vitsorda att Utskottet gjort berömvärda försök att kunna undgå att tillstyrka bifall till detsamma, men Utskottet har icke längre kunnat finna några hållbara skäl för ett afslag. Det kan nemligen icke förnekas, att Svea artilleriregemente just i följd af saknad af en tidsenlig kasern befinner sig i en särdeles ogynsam ställning. Genom detta förhållande hafva uppstått vissa svårigheter för vidmakthållande af disciplin, skick och ordning bland manskapet, enär det icke är möjligt för befälet att i en så stor garnisonsstad hafva den hand öfver truppen, som möjliggöres då den sammanhålls i en kasern. Utskottet har alltså icke sett sig kunna undgå att tillstyrka bifall till ifrågavarande anslag, isynnerhet som behofvet af ett nytt etablissement för Svea artilleriregemente sedan längre tider tillbaka varit af representationen sjelf erkänt och statsverkets nuvarande tillgångar synas kunna medgifva beviljandet af detta anslag. Utskottet har dock så till vida ansett denna fråga mindre väl utredd att Utskottet utaf de till detsamma lemnade handlingar icke kunnat för sig göra klart, hvilka delar af de nu befintliga artilleribygnaderna skulle kunna fortfarande användas och i hvad mån nybyggnad af dessa är oundgängligen behöflig.

Utskottet har derföre, på sätt dess ordförande redan upplyst, ansett sig böra för närvarande tillstyrka beviljandet af medel för påbörjande af föreslagna *stall-, ridhus- och kasernbyggnader*, men tillika hemställt, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ytterligare ompröfning huruvida icke artilleriets *förråder och verkstäder* skulle kunna inrymmas i de byggnader, som tillhöra den s. k. Artillerigården. Jag har i min reservation till denna skrifvelse fogat ett amendement, gående ut derpå att, om Kongl. Maj:t skulle finna att hvad sålunda föreslagits icke låter sig göra, Kongl. Maj:t i sådan händelse ville framlägga nådigt förslag till antingen försäljning eller användande för andra statens behof af de byggnader och tomter, hvilka genom alla eller någon del af förrådernas förflyttning till det nya etablissementet blefve för artilleriet obehöfliga. Jag vill likväl icke framställa något yrkande på bifall till detta mitt förslag, enär jag är öfvertygad derom, att, då fråga härom inom Kammaren uppstått, Kongl. Maj:t skall finna för godt att taga äfven detta i öfvervägande.

Då således några hållbara skäl icke förefinnas för att emotsätta sig ifrågavarande anslag och behofvet deraf blifvit af representationen erkänt samt statsverkets ställning medgifver beviljandet af detta anslag, och der-till kommer att Utskottet för närvarande blott tillstyrkt det belopp, som erfordras för de byggnader, hvilkas behöflighet icke blifvit ifrågasatt, och en följande Riksdag således har öppet att besluta om anslag till byggnader för inrymmande af artilleriets förråder och verkstäder, så får jag för min del yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Herr Talman! mine Herrar! Ehuru jag väl helst önskade, att Riksdagen bifölle hela det af Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål äskade anslag, så får jag dock, på grund af det ringa hopp, som förefinnes, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med dessa önsknigar, skulle frångå Utskottets förslag, och med afseende på att detta förslag öppnar en utsigt för lösningen af denna så länge un-

danskjutna fråga, hemställa att Kammaren ville bifalla hvad Utskottet tillstyrkt.

Medan jag ännu har ordet, ber jag att till de talares känsla och omdöme, hvilka yrkat antingen ett afslag på eller uppskof med beviljandet af detta anslag, få hemställa, huruvida det kan anses med billighet och rättvisa öfverensstämmande att låta ett regemente, som städse häfdat sitt anseende, men i olikhet med de andra garnisonsregementena förblifvit i saktad af en gemensam kasern och till följd af detta vanlottande haft att kämpa emot större svårigheter än dess medbröder för anskaffandet af dugliga rekryter, för upprätthållandet af korpsanda och disciplin, för besörjandet af undervisning och ekonomi — kan det vara rätt att, då detta behof af en gemensam kasern under 30 år varit af representationen erkänt och är för ifrågavarande regemente ett verkligt lifsbehof, kan det ens försvaras, att när de ekonomiska förhållandena äro gynnsamma, fortfarande behandla detta Svea artilleriregemente såsom ett statens stufubarn genom att icke bevilja det för behofvets fyllande erforderliga anslag, eller kan det å andra sidan finnas någon giltig anledning att tills vidare skjuta denna fråga åt sidan, då just genomförandet af den vid sistlidne års riksdag beslutade omorganisation af Svea artilleriregemente kräfver förberedande åtgärders vidtagande för byggandet redan under innevarande år?

Jag kan åtminstone icke fatta rättvisan af ett afslag och hoppas att äfven Kammaren må besvara mina frågor genom bifall till Utskottets förslag.

Herr Lundqvist: På de af Herr Liss Olof Larsson anförda skäl instämmer jag i yrkandet om afslag på Utskottets förslag.

Herr Adlersparre: I allt hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet yttrat, instämmer jag. Då denna fråga förra gången förevar, ansåg äfven jag att med densamma kunde anstå så länge. Jag föranleddes härtill dels deraf, att så många och betydliga anslag af beskaffenhet att ej kunna undanskjutas, voro för landtförsvaret begärda dels ock af det förhållande att Svea artilleriregemente dock egde kaserner, ehuru dessa lågo spridda.

Då nu denna fråga åter blifvit upptagen i Kongl. Maj:ts proposition, tog jag mig före att besöka dessa kaserner, för att se i hvad mån en ny kasern var behöflig. Jag önskar innerligt, att de af Kammarens ledamöter, som nu yrkat afslag på Utskottets förslag eller uppskof med frågans afgörande, hade varit med mig vid detta besök. Jag är fullt öfvertygad, att de i sådan händelse skulle hafva kommit till en helt olika uppfattning af nödvändigheten att genast bevilja detta anslag än hvad nu synes vara förhållandet. Åtminstone kan jag försäkra, att besöket gjorde på mig det mest pinsamma och förödmjukande intryck. Jag hade sanerligen icke föreställt mig, att *svenska* soldater, att en i *hufvudstaden* garnisonerad trupp, att ett dyrbart *artilleriregemente* under många tiotal af år kunnat vara så uselt och eländigt inqvarteradt, som här var fallet. Jag gör mig icke skyldig till någon öfverdrift då jag säger, att sämre anordning för trupp har jag aldrig sett, hvarken i Grekland eller Turkiet, icke ens i Kejsar *Soulouque's* vaktstugor. Jag besökte trenne kaserner.

Beskrifningen på en gäller i det närmaste för alla. Ej nog med att der icke fanns gasledning, der saknades äfven det mest angelägna för snygghet, helsa och trefnad, nemligen tillgång på vatten. Der fanns icke någon vattenledning, icke ens en brunn. Vatten fanns der visserligen, men blott sådant som rann längs väggarna inne i rummen. Oaktadt fyrugnar brinna hela dagen, fuktade der så, att sängplatserna närmast golfvet kunde icke begagnas, ty sängkläderna rutnade der. Dessa sängplatser *måste* dock anlitas, när det permitterade manskapet var inkalladt, vid hvilka tillfällen man nödgades om dagarne borttaga sängkläderna. Då jag först inträdde i rummen trodde jag att golfvet var af asfalt; det var dock trägolf. På min fråga huru ofta golfven skurades, svarade mig kasernunderofficern: "vi skura dem aldrig, vi få ej hålla vatten på dem, ty om vi det gjorde skulle här blifva en så olidelig fukt, att ingen kunde lefva i rummet, utan vi skaffa bort smutsen hvar fjortonde dag."

Der rummens höjd det tillät, voro britsarne i trenne rader öfver hvarandra, och tvänne man i hvarje brits. I några rum voro britsarne blott trenne fot breda, men likväl sofvo der två karlar i hvarje brits.

Till råga på eländet bodde fattiga arbetarfamiljer med hustru och barn inne på sjelfva kaserngården.

Mine Herrar! här är icke blott fråga om att rätt vårda ett dyrbart vapen, utan äfven att komma lidande menniskor till hjälp. Det är lätt att inse, hvilket menligt inflytande det af mig nu antydda sorgliga tillståndet skall utöfva på manskapet. Om, såsom man nu med rätta fordrar, militärtjensten bör så ordnas, att den blir ett element i national-uppföstran, så går man här i en retrograd riktning. Här demoraliseras folket af vantrefnad och snusk. Också sade man mig, att det är mycket svårt vid detta regemente att erhålla duglige rekryter. Endast de karlar, som vid gardesregementena icke kunna få anställning söka värfning här. Ett artilleriregemente borde dock framför andra erhålla det kraftigaste och intelligentaste folket.

Jag ber Herrarne vara öfvertygade, att jag i mina ord icke nedlagt någon öfverdrift. De upplysningar jag här lemnat äro till alla delar i full öfverensstämmelse med verkligheten. Med vädjan till Kammararens sunda omdöme och ädla känslor, hemställer jag att Kammararen måtte bifalla den föredragna punkten.

Herr Carl Ifvarsson: Oaktadt det vackra förord Stats-Utskottets ifrågavarande förslag nyss erhållit, vågar jag för min del dock icke biträda detsamma. Jag medgifver gerna att det kan synas likgiltigt, antingen anslag till uppförande af ett nytt kasernetablissemment för Svea artilleriregemente beviljas vid denna riksdag eller en kommande, enär behöfvat af en ombyggnad af nuvarande kasernerna är oafvisligt; men jag hemställer huruvida det kan vara välbetänkt att, såsom hittills skett, forcera byggnadsföretagen i hufvudstaden för statens räkning. Riksdagen har redan förut beviljat betydliga anslag för uppförande af större offentliga byggnader. Om under en kommande tid landets finansiela ställning skulle så försämras, att Riksdagen komme att sakna utvägar för beviljandet af medel till byggnadsarbetenas fortsättande i lika grad eller sådant skulle icke behövas, skulle derigenom en mängd arbetare måhända komma att lida

brist på arbetsförtjenst. Derföre synes det mig klokast och försigtigast att gå saktare till väga med byggnadsföretagen för statens räkning och icke på en gång påbörja för många. Jag får på dessa skäl instämma med dem, som yrka afslag på Utskottets förslag, och jag tillåter mig derjemte erinra, att, om det endast vore fråga om byggnaderna i hufvudstaden, så betydde ett forcerande af dessa mindre; men då utom sagda byggnader flera andra byggnadsföretag för statens räkning dels äro under arbete, dels komma att snart påbörjas, såsom t. ex. jernvägsbyggnader och befästningsarbeten af vida större omfång, så betyder det mycket. Genom alla dessa företag kommer en stor mängd arbetskrafter att dragas från jordbruket och industrien, och följden deraf blir den att, då dessa arbeten äro fullbordade eller måste afbrytas, erbjudas jordbrukaren och industri-idkaren att i sin tjänst återtaga arbetarne, hvilka återkomma med förminskade arbetskrafter, och kanske icke heller kunna då emottagas. Följderna kunna blifva lösdrifveri, tiggande och brott. Detta vore kanske det värsta. Vi hafva förr sett sådant inträffa, och jag befarar att ett likartadt förhållande inom icke många år härefter skall uppstå, om vi med sådan ifver forcera de offentliga arbetena. Då alla betydligare anslag under Fjerde Hufvudtiteln beviljats, hemställer jag huruvida icke Riksdagen bör dröja ett år till med beviljandet af ifrågavarande anslag. Den omständighet att snyggheit icke vidmakthålles i Svea artilleriregementes nuvarande kaserner bör väl icke anses inverka på frågans bedömande. Jag yrkar afslag på Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Jag tror mig tillhöra deras antal, hvilka vilja spara med statens medel, då sparsamhet kan och bör iakttagas. Jag tillhör äfven deras antal, hvilka icke ofta begära ordet i Kammarerna, men i denna fråga kan jag dock icke vara sparsam, icke heller kan jag tiga med hvad jag härutinnan har mig bekant. Jag kan till en del acceptera hvad Herr Adlersparre redan anfört angående beskaffenheten af Svea artilleriregementes nuvarande kaserner. Jag har sjelf under nästlidet år besökt en af dessa förhyrda lokaler, och sålunda fått se huru osund och eländig den var. Herr Adlersparre talade om manskapets sängkläder och kan jag äfven upplysa, det jag genomsåg flere bäddar, hvars innehåll var af så usel beskaffenhet, att det knappast torde kunna göra anspråk på namn af sängkläder. Jag har varit på Waxholms fästning och tagit kronoarbetskorpens logement i skärskådande, och tillåter jag mig påstå, att denna arbetskorps var bättre inhyst än ifrågavarande regemente. Jag har äfven besökt det för regementets räkning, till en del hästar, förhyrda stallet, och då jag blef underrättad om hvad för detta stall betalades i hyra per år (summan påminner jag mig icke nu), tyckte jag det vara åtminstone mer än skäligt betaldt. Då jag var i kasernen, hvilken jag förut omnämnde, blef jag uppmanad att besöka den vid det så kallade Träsket belägna kasernen, hvilken sades mig vara ännu sämre, men dit har jag ännu icke varit, och är den sämre, är jag också lika nöjd att se den. Om någon vidare utredning i frågan, såsom ett par talare hafva anfört, är behöflig, vill jag icke inlåta mig på. Jag vill blott säga, det jag anser att andra lokaler äro för detta manskap af behovet påkallade.

Jag

Jag har flera gånger hört omtalas, att det vore svårt att få dugligt folk till Svea artilleri, och det förundrar mig alldeles icke, då de få se, hvilka kyffen de skola inhysas uti, och hvilka nattläger blifva dem anvisade.

Då artilleriet är vårt förnämsta vapen, och det, hvilket vi i främsta rummet, enligt mitt förmenande, hafva att förlita oss på, i den händelse vi skulle tvingas att använda våra vapen emot en fiende, så synes det mig vara både skäligt och billigt att förskaffa manskapet lokaler, hvaruti de lika väl som de öfriga garnisons-regementena kunna hysas någorlunda ordentligt.

Jag yrkar bifall Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Äfven jag anser, att denna fråga länge nog stått på dagordningen, och då så goda skäl blifvit anförda för bifall till ifrågavarande anslagsfordran, tvekar jag för min del icke att instämma i Utskottets mening. Riksdagen har redan förut, så att säga, gifvit på hand att anslå medel till ett nytt kasern-etablissemang för Svea artilleriregemente, och den vid sednaste lagtima riksmöte beslutade organisationen af detta regemente gör behofvet af byggnaden ännu större. Icke någon af dem, som talat för afslag å Utskottets hemställan, har kunnat bestrida behofvet af en ny kasern för nämnda regemente. Jag hemställer således huruvida det icke är skäl att nu bifalla det af Utskottet föreslagua anslaget, helst som en talare upplyst att hyran för stall och byggnader ökas för hvarje år. Härtill kommer ock, att Stats-Utskottet i denna punkt gått en medelväg, hvarigenom stora besparingar kunna göras, och det är med synnerlig glädje jag erfarit, att Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet förklarar, att man kan göra sig till godo de inom den så kallade artillerigården nu befintliga gamla byggnaderna i och för inrymmande af artilleriets förråd och verkstäder. Då man vet att i Göteborg artilleriets förråd förvaras på spridda ställen, kan det icke heller vara menligt att i afseende på Svea artilleri-regementes förråd förfara på samma sätt, så vida de icke förläggas alltför långt ifrån hvarandra.

På dessa och de under diskussionen i detta ämne förut anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositionen på bifall till Utskottets hemställan fann Herr Talmannen besvarad med öfvervägande ja. Härvid blef dock omröstning begärd.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 32:dra punkten af dess utlåtande N:o 8,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen visade, att 114 ledamöter röstat ja och 50 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkterna 33—35.

De hemställanden Utskottet gjort uti dessa punkter blefvo jemväl bifallna.

Punkten 36.

Lades till handlingarne.

De vid utlåtandet fogade tabeller godkändes, dock under erinran om iakttagande af de ändringar, hvilka blefve en följd af Kammarens, från Utskottets förslag i 1:sta och 8:de punkterna, afvikande beslut.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 13, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel; och

N:o 27, i anledning af väckt motion om beviljande af anslag för upprensning af åtskilliga vattendrag inom Norrbottens län;

§ 9.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr Grefve Piper och Herr Leijer låtit anmäla, det de af sjukdom hindrats att deltaga i dagens sammanträde.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut Kammaren i dag fattat.

§ 11.

Ordet begärdes af Herr Gumælius, hvilken yttrade: Under den diskussion, som fördes i början af förmiddagens sammanträde, var jag i

tillfälle att yttra mig rörande åtskilliga punkter i Kammarens arbetsordning, hvilka jag trodde böra blifva föremål för en närmare granskning; och är det min enskilda tanke att frågan om granskning af vår arbetsordning möjligen skulle hafva fått en annan utgång, än som nu blef fallet, om icke en ömtålig fråga varit förbunden med förslaget om sådan granskning. Emellertid har denna sak gifvit anledning till åtskilliga samtal emellan Kammarens ledamöter, så väl om en som annan punkt i arbetsordningen, hvilket åter föranledt mig att i Kammarens kansli begära att få se den föreskrifna förteckningen å de ledamöter, som under innevarande riksdag begärt ledighet från riksdagsgörömlen. Dervid har jag funnit att, med afseende på det sätt, hvarpå förteckningen i kansliet förts, ett och annat återstått att önska. Jag skulle därför vilja hemställa till de Herrar, som hafva inseende öfver Kammarens kansli, att denna förteckning må förses med en kolumn, hvori upptages tiden när de permitterade till Riksdagen återkomma, äfvensom att förteckningen i öfrigt må föras fullständigt och riktigt.

På begäran blef denna hemställan bordlagd.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 10½ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 6 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 Februari.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

I anledning af Utskottets hemställan i